

V. St. Kinjo

TAJNA PODZEMNOG MOSTA

GLAVA PRVA

- Mali, slazi otuda i miči to strašilo..., oli...? Će si zapeo taj lom, kumim te Bogom. Vidi đavola, neće ni da se ozove... Izlazi, đavo te raščepio..! E, što me od ovoga đavola poganoga nađe... Da mi je samo znati okle mu ovi krš i kako je sve ovo popeo ovamo gore!?

Školski poslužitelj, Jovo Pekić, obilazio je već nebrojeni put oko visoke, razgranate topole, kamenčićima oprezno gađajući kućicu sklepanu od dasaka, kartona i raznovrsnog drugog otpada, uklještenu na debeloj račvi grane visoko u krošnji drveta. Nastavi da bogoradi, zatim naglo učuta, podboči se i zagleda u rogobatnu kućicu, s naporom razmišljajući kako da se popne i makne tu rugobu.

U kućici, Mirko je sjedio očekujući da se starome Jovu dosadi pa da ga ostavi, kako bi u miru odrijemao dosadno popodne vrelog ljetnog dana. Školski raspust je već bio uveliko odmakao i dani postajali sve dosadniji, posebno zato što su se djeca iz okolnih ulica bila razišla po okolnim selima, da raspust provedu kod stričeva, tetaka, dedova i baba. Sada, pošto je nekako sklepaov ovu kućicu, ništa drugo mu nije padalo na pamet te je sjedio, zamišljen, dok je pored njega ležala gomila pročitanih knjiga. Ne potraja dugo, Jovu se stvarno dosadi, te se i konačno okrenu pođe za nekim svojim poslom.

Topola se nalazila u dvorištu osnovne škole, velike dvospratne zgrade obložene bijelim kamenom, sa osnovom u obliku ćirilicnog slova III, dok je njeno prostrano dvorište bilo opasano visokim betonskim zidovima, koji su poćinjali sa oba dva donja ćoška velike školske zgrade, malim gvozdenim vratima na svakom početku, pa kad bi napravili široke ćetvrtaste džepove prema jugu, onda bi pod uglom skrenuli prema sjeveru i završili se širokom ulaznom kapijom. Ovaj betonski zid je služio djeci okolnih ulica kao put i prilaz kojim su dolazila u školu, jer se u učionice u prizemlju moglo ući kroz prozor, preko ispuštenog kamenog vijenca koji je opasivao pročelje, istoćni i zapadni zid školske zgrade. Dvorište je bilo prostrano i služilo kao igralište djeci iz susjedstva, iako se poslužitelju Jovu, koji je stanovao u školskom podrumu, to uopšte nije svićalo.

Uz istoćni zid, provlačila se prašnjava Grahovska ulica i školsko dvorište dijelila od napuštenih pomoćnih zgrada i kasarni Vojnoga stana, iznad koga su se izdizala kamenita brda, koja su, poput visokog bedema, okružavala grad. Kod sjeverne kapije školskog dvorišta poćinjala je Skadarska ulica i završavala se malom benzinskom pumpom na rućni pogon, od koje se širio trg, na ćijoj se istoćnoj strani, meću borovima, nazirala Vlaška crkva. Na južnoj strani, glavnom školskom ulazu se prilazilo iz Ivanbegove ulice, koja se, kod Dobrovoljnog Vatrogasnog Društva spajala sa Grahovskom, a zatim skretala uz padinu brda i penjući se iza bolnice nestajala van grada.

Skoro zaspao od dosade, Mirko je zadovoljno posmatrao debelu granu preko koje je ulazio u svoju kućicu, penjući se sa betonskog zida, po kome se tako lijepo moglo ići bosonog ili pobjeći - ako treba. Iza zida rećđala su se neuredna dvorišta puna kojekakvih olupina, sa uspravljenim smrdljivim zahodima razvaljenih vrata okrenutih uglavnom prema školi. Izmeću tih neurednih, prašnjavih dvorišta, zelenile su se lijepo urećene bašte i voćnjaci u kojima je dozrijevalo voće. Dvorišta i bašte, prema ulici su zatvarale niske kuće od kamena, meću kojima se izdizala dobro osigurana i željeznim škurama zaštićena dvospratna zgrada gradskog magazina u kome su se ćuvale namirnice koje su, u to oskudno poslijeratno vrijeme, gradskim stanovnicima dijeljene prema kartama u narodu zvanim - "trebovanje". Malo dalje, lijevo, nalazila se još jedna kuća veća od ostalih, u dvorištu produćena u vidu sive betonske kutije, malih prozora, na ćijem ravnom krovu se vidjela kućica, više nalik na kakvu stražarsku kulu nego li na prostoriju za stanovanje. Narod je ćak i nazivao imenom "stražarica". U njoj su, stvarno, stanovali on i njegov otac, koga je rijetko vićdao, što je Mirku sasvim bilo po volji jer je otac ćesto bivao pijan, boljereći rijetko ili skoro nikad - trijezan.

U stvari, svoju kućicu na topoli u školskom dvorištu i nije napravio radi neke posebne avanture, već da bi se odmakao od prepunog zajednićkog nućznika razvaljenih vrata, koji je bio smješten u onoj betonskoj kutiji baš ispod "stražarice". Ovih vrelih ljetnjih dana ne da je smrdio,

nego je upravo nepodnošljivo bazdio, tako da je Mirko u svojoj kućici i spavao kad god bi mu se za to ukazala prilika. Ovo je bilo prvo ljeto da provodi u gradu, jer je sva prethodna provodio u planinskom selu kod voljene babe koja ga je podigla i vaspitala, umjesto majke koju je znao jedino iz babinih priča. Vrlo rado je odlazio u selo od svega nekoliko kuća, gdje je sunčano ljeto provodio čuvajući stoku i igrajući sa ostalom seoskom djecom. Baba je živjela sama i bila vrlo stroga ali pravična žena koju su svi poštovali. Bila je stroga i prema njemu, ali je na kraju ipak popuštala, suznih očiju se prisjećajući da je on, ipak, siročče.

Gledajući sve one nužnike razvaljenih vrata u kojima je čeljad vršila nuždu ne brinući se, a možda i ne sluteći gleda li ih ko, sjeti se babe i čistoće koju je ona negovala. Kod nje je nužnik, napravljen od dasaka i zeleno obojen, sa drvenim poklopcem po mjeri, uvijek bio čist i izriban. U njegovom polumraku, vazda se moglo pročitati ponešto zanimljivo u komadićima starih novina, nabodenih na klinac koji je virio iz drvenoga zida. Sjeti se kako je babi pričao o razvaljenim gradskim zahodima od kamena ili dasaka i o narodu koji ih bez velikog zazora koristi, na što mu je baba tada rekla:

- Miči tamo...! Sve ti je to, jadan, fukara. Ona bi ti kazala guzicu i onako, bez ikakve potrebe i razloga.., iz čiste bezobrazštine.

Svaki put kad bi se sjetio babe, obuzela bi ga velika tuga i oči bi mu se punile suzama. Odmah bi počeo misliti o nečem drugom, pa se tako i sad okrenu onome što se "događalo" oko njega. A nije se događalo ništa, tako da poče pogledom lutati kroz vazduh koji je treperio od žege. Pogled mu skliznu na jedri, zeleni orah, u dvorištu gradskog magazina. Zagleda se u tu tajanstvenu kuću pokrivenu sivim limom, niz koji su se cijedili crveni tragovi rde. Zatvorenih, sivih željeznih škura, izgledalo bi da je i sama zaspala, da nije bilo balkona i zastakljenih drvenih vrata koja su na njega izlazila.

Poče zamišljati čega bi sve moglo biti u toj dobro zakatančenoj kući i sjeti se američkih paketa koje je otac ponekad donosio kući. Sjeti se slatkog i neobičnog ukusa čokolade i slanog putera iz zelenih konzervi, pa nesvjesno obliznu usta. Osjeti glad, iako je malo prije toga ručao uobičajenu "čorbu od krtole", koju je bezvoljno pojeo, u susjedstvu, kod samohrane babe-Mite, koja se svemu čudila i na sve moguće žalila a posebno što više nema one "prave kave", kao što je bilo prije rata.

Neočekivano, pažnju mu privuče orahova grana koja se nadvijala nad zarđalom ogradom balkona i istovremeno pomisli na granu od topole preko koje je tako lako ulazio u svoju kućicu. Pretrnu, ni sam ne znajući zašto, pri tom iznenadnom otkriću da pored željeznih škura na svim prozorima, na balkon izlaze baš ta jedna drvena, zastakljena vrata. Zadrhta pri pomisli da bi se preko grane mogao popeti na balkon i kroz mutna stakla baciti jedan pogled u unutrašnjost tajanstvene kuće iz koje su, pakete i ostale namirnice, uz pratnju milicije iznosili i po gradu razvozili uvijek isti ljudi.

Uzdrhta od uzbuđenja i straha, iako još ne bješe donio odluku da to i učini, ali je duboko u sebi već osjećao da je to gotova stvar, a osim toga glad ga više nije ostavljala na miru. Podiže se i kroz otvor kućice pogleda lijevo-desno da vidi ima li koga. Nigdje ni žive duše. Čak ni mačke nije bilo na vidiku a učinje mu se i da ptice bjehu nestale, povukle se negdje u hlad i ućutale. Živnu tada i polako izađe iz kućice, preko grane sađe na hrapavi i vreli zid, osvrnu se još jednom i pogleda kako bi sišao u dvorište obraslo dračom i koprivom. U jednom ćošku ugleda gomilu kamenja i niz nju oprezno siđe u dvorište zaraslo u trnovito šbunje i koprive.

Stablo oraha bilo je pravo i glatko. Izvuče kaiš, zakopča ga praveći obruč koji stavi oko bosih stopala i poče peti uz orah, neprestano se osvrćući. Kaiš mu je pomagao da se ne okliža niz glatku koru oraha, pa ubrzo stiže do račve, odakle se hitro uspuza uz granu koja se, pod njegovom težinom savi i osloni na ogradu balkona, tako da se njeno opasno ljuljanje zaustavi i on ubrzo nađe na balkonu, gdje hitro čučnu i stade pažljivo osmatrati okolinu. Vidijeći da ga i krošnja od oraha štiti od pogleda, osjeti se sigurnijim, te se uspravi i pognut priđe vratima, pa se, zaklanjajući oči šakama, napregnuto zagleda u tamnu unutrašnjost.

Dugo je trebalo dok mu se oči ne privikoše na tamu, a onda poče da razaznaje obrisne nekakvih vreća, kutija i sanduka. Opet je bio na istom, jer su sanduci i kutije i dalje krili tajnu koju je tako žarko želio da otkrije. Bio je razočaran i već htjede da se okrene i što prije nestane sa

toga balkona na kome nije imao što da traži.

Ne razmišljajući, ljutito uhvati potamnijelu mesinganu kvaku i pritisnu je, istovremeno se ramenom oslanjajući na vrata. Učini mu se da ona malo popustiše. Ponovo pritisnu kvaku i na vrata nasloni svom težinom. Opet mu se učini da popuštaju. Uzbudjen, poče ramenom sve jače navaljivati na natrula vrata, sve dok se, odjednom, ne začu lomljava i vrata naglo otvoriše te nezadrživo uleće u mrak, obarajući nekakve predmete koji se skotrljaše preko njega.

Ukočen od iznenađenja i straha, oslušnu da li se neko približava. Nekoliko trenutaka ostade nepomičan, a onda se poče uzdizati, razmičući kojekakve uglavnom kartonske kutije koje, na sreću, bijahu prazne. Odmah zatvori balkonska vrata, čiji zaponci bjehu ispalili iz razmrviženog betonskog praga. Oprezno krenu između naslaganih paketa i drvenih kutija ispisanih velikim crnim brojevima i slovima. Dođe do drvenih skala koje su vodile u dubinu gdje je mrak bio mnogo gušći. Pogleda u tamnu dubinu pa se onda ponovo vrati popadalim praznim kutijama, pokušavajući da ih vrati na njihova prvobitna mjesta. Već donekle umiren, okrenu se naslaganim paketima i poče prepoznavati slova i brojeve. Odluči se za jedan manji, ali se on ne dade izvući. Donese par sanduka, pope se na njih, te skide jedan sličan paket sa vrha naslagane gomile.

Polako otvori kartonsku kutiju u kojoj otkri drugu, impregniranu voskom pa, već znajući što bi moglo biti u njoj, polako je otvori, otkrivajući uredno složene limene kutije i konzerve tamno zelene boje, u kojima su se nalazile svakovrsne đakonije. Bilo je tu svega; konzervi sa nekakvim žutim sirom, četvrtastih konzervi slanine izrezane u tanke kaiševe, malih okruglih konzervi sa kakaom u prahu i pudingom čudnog ukusa i konačno lijepo složenih tabli čokolade, umotanih u srebrnasti papir koji je metalno šuštao pod prstima.

Odluči se da ništa ne otvara, dok se ne nađe u kućici na drvetu, pa radoznalo stade gledati čega sve ima u prostranoj tamnoj prostoriji. Već naviknut na polumrak, mogao je vidjeti da ima mnogo toga. Gomile odjeće ležale su tu i tamo dok su sa zidova visili grozdovi obuće. U jednom uglu je bio naslagan školski pribor; sveske i kutije sa olovkama i gumicama, pa čak i kesice pune šarenih klikera. Ugleda crvenu loptu od gume i čežnjivo je uze u ruke osjećajući njenu elastičnu jedrinu na svojim dlanovima, pa je onda sa uzdahom vrati na svoje mjesto. Bilo je tu svega i svačega, ali on nije ni pomišljao da bilo što uzme, jer je bio tako bolno svjestan da bi se time odmah otkrio.

"Prava Ali-Babina pećina", pomisli uzbuđeno, ali se u istom trenutku sjeti da je na zabranjenom mjestu i užurbano krenu ka balkonu noseći paket pod rukom. Kako se ne bi odmah otkrilo da je neko ulazio, pažljivo očisti mrve betona i istom pažnjom zatvori vrata za sobom. Kartonski paket baci u gusti žbun, gdje on pade uz potmulji zvuk. Začas se nađe u dvorištu i brzo, ne obraćajući pažnju na kopriva koje ga stadoše žariti, zgrabi paket i u njega nagura poispadale konzerve, pa se hitro preko gomile kamenja ispuza na betonski zid. Osvrnu se i hitro otrča zidom do grane kojom se izlomata i glavačke sruči u usku kućicu.

GLAVA DRUGA

Konačno raspust prođe, a živost zavlada u školi i oko nje. Nanovo je zagorelo mirisalo iz školske kuhinje, gdje se, u velikom kazanu, kuvalo američko mlijeko u prahu, koje je, potom, dijeljeno učenicima. Ogradnim zidom je nastala uobičajena trka, vika i dozivanje. Jovo, školski poslužitelj, najzad bješe smogao snage i hrabrosti da nekako, s topole, skine kućicu i pretvori je u drva za potpalu, prije nego je Mirko uspio da je ponosno pokaže drugovima. Za njega i njegove vršnjake, škola je bila nešto natureno, jedna mučna i nametnuta prinuda, posebno mučna baš zato što je bila utemeljena na razumu, saznanju i razlozima, koji su njihovom razigranom shvatanju tako tvrdoglavo izmicali. Najmučniji su bili odlasci u školu, puni straha zbog nepripremljenosti, te vječno dugi minuti nesnosnog očekivanja da ga nastavnik prozove. Uvijek se ljutio na sebe kad bi

osjetio zburadost da je izbor "zakačio" nekog drugog i prominiu ga ovoga puta, a ustvari tu zajedničku nevolju samo odložio do slijedeće prilike.

Ova jesen jeste, u stvari, prvi početak nove školske godine u novoreformiranoj školi, kojom nova partizanska vlast želi da osnovno obrazovanje produži sa četiri na osam godina a tu novu školu narod već bješe nazvao - osmoljetka. Do tada su i on i svi njegovi vršnjaci, do zadnjeg polugodišta, išli u staru gimnaziju koja se nalazila na sjevernom kraju grada i pohađali nastavu u odvojenim, muškim, odjeljenjima u kojima je zbog zaostajanja u ratnim godinama, bilo i brkatih momaka. U gimnaziji su predavali brojni ruski profesori, nekadašnji emigranti pred oktobarskom revolucijom, čija ih je plima stigla evo i u ovoj dalekoj provinciji, jer nova vlast nije propuštala da ih neprestano na to opominje. Razred je bio pun u ratu podivljale djece, od kojih je dobar dio ostao bez jednog ili oba roditelja, koju je teško bilo drukčije natjerati na učenje osim željeznom prinudom. Iako su profesori bili, uglavnom, obrazovani ljudi odrasli u gradu a Rusi čak i visokog porijekla, u samom razredu su se dječaci međusobno odnosili u skladu sa običajima naslijedenim u porodicama u kojima su stariji bili mahom nepismeni. Bez obzira na godine starosti, među učenicima je bila uspostavljena veoma čvrsta hijerarhija odnosa u kojoj se tačno znalo svačije mjesto, ponekad često potvrđeno i dosta teškim nadimcima. To neobično stepenovanje mjesta u razrednoj zajednici, pričom se je prenosilo i u gradsku sredinu, tako da se niko nije mogao izmaći negdje u zavjetrinu i praviti se da ga se sve skupa ništa ne tiče.

Već od prvog dana, nakon prelaza u novu - osmogodišnju - školu, dječaci su sa nelagodom ušli u razrede u kojima je sjedjela, bar polovina, djevojčica istih godina. Osim toga, nije više bilo onih skoro odraslih momaka na koje su bili navikli i od kojih su im nekolicina služili kao uzori a ponekad i kao sudije ili branioci. Osjetili su se, odjednom, tako bespomoćni i izručeni nepoznatom sudu djevojčica koje su, sve one "funjare i ćutuke", do tada na dnu njihove ljestvice vrijednosti, ocjenjivali kao slatke, divne, pametne i dobre dječake, dok su one druge, sa vrha, vrlo često ocjenjivale kao grubijane i glupane. Bilo je to prvi put, da je svijet njihovih ustanovljenih vrijednosti bio tako nepovratno doveden u pitanje. Do tada je odlazak u školu bio nešto poput zajedničkog pohoda u kojemu su svi bili upućeni jedan na drugog, bez ikakve primisli da će neko od njih postupiti mimo čvrstih pravila, dok je sada to počelo ličiti na nekakvu utakmicu čija su nova i nepoznata pravila, ovoga puta određivale i djevojčice.

No, nije baš sve bilo tako neugodno, jer su umjesto većinom starih i čangrizavih profesora, odjednom nastupili mladi, tek svršeni nastavnici i profesori, od kojih su neki izgledali kao vršnjaci onih doskorašnjih školskih drugova. Promijenio se i način predavanja, te su, ne samo mogli nego i morali ponešto i na časovima naučiti, a domaći zadaci su postali stvarno neizbježna obaveza. Nije prošlo dugo vremena i oni su se uskoro navikli na novi sastav i uvidjeli da i među djevojčicama ima dobrih i pametnih, na koje se možeš osloniti i čiji sud itekako važi, pa sve do onog što im je do tada izmicalo te ga nijesu ni primjećivali jer se radilo o takozvanom ženskom svijetu koji je neumitno ostajao po strani.

Zbog svega toga, odlasci u školu su iznenada postali nešto uzbudljivo, puni neočekivanih susreta i značajnih pogleda iz prikrajka ili priželjkivanih i stidljivo uhvaćenih u mimohodu. Bez obzira na te promjene izazvane reformom školstva, dječaci su sa nemirom predosjećali da i samo vrijeme donosi nešto novo i da se bliži kraj djetinjstvu u kome je donekle sve donekle izgledalo sređeno i stvari postavljene na svoje mjesto. Mirko je sa iznenađenjem primijetio da postoje časovi kojima se radovao, ali ne toliko zbog novih saznanja već baš zbog toga što će ih dobiti od nekoga koga je stvarno želio vidjeti i na njemu odmoriti svoj pogled. Bila je to nastavnica botanike, nauke o biljnom svijetu, koja je u potpunosti odgovarala tom predmetu jer je bila prava slika svježine, mladosti i ljepote ili je bar on tako mislio i osjećao. Zvala se Danica, sa čudnim prezimenom - Kiš - i odmah se vidjelo da dolazi iz nekog drugog, dalekog i nepoznatog svijeta. Bila je osrednjeg rasta i nekako topla, obla i glatka poput porcelanske lutke, sa velikim plavim očima i bujnom plavom kosom koja je u rolnama padala uokvirujući srcoliko lice rumenih obraza. Znao je da tokom cijelog časa netrnce gleda taj, skoro do navike poznati lik, koji mu je svojom nježnom bliskošću ponekad naprosto uzimao dah. Nije mu promaklo da se na njenim časovima i ostala djeca drže neusiljeno i slobodno. Ne, nije to bilo ono otkrivanje ženskog koje pripada njegovim godinama, koje dolazi nenajavljeno i obrušava svom snagom na nepripremljenu dječiju dušu, već je

to bilo nešto poput sopstvenog ogledanja na mirnom ogledalu duboke i bistre vode. Vrlo često bi mu misli negdje odlutale bestraga, te bi sjedio tu, glave poduprte rukom i razumom ispunjenim samo dubokim plavetnilom njenih očiju. Ona je taj njegov pogled primijetila odmah, već prvoga dana i prihvatila ga sa razumijevanjem i povjerenjem. Instiktivno je osjećala da mu sobom ispunjava ono što mu je nedostajalo gubitkom majke ili uopšte cjelokupne ženske strane života, tako potrebne u tim nježnim godinama ranog djetinjstva.

Sada su opet bili svi na okupu, i Mirkovi drugovi i prijatelji, kao i njegovi protivnici, jer se nije moglo reći da je imao neprijatelja. Baba-Mita se, kao i uvijek žalila na sve i svašta i Mirku to ne bi bilo čudno da jednoga dana ne ču kako se žali nekoj od komšinica.

- Vidi, mila moja ... - govorila je skoro plačnim glasom, pokazujući na Mirka, - Ovi detić ništa ne ije, a vidi kako je oteka', kumim te Bogom... Bojim se da nije što slab, a oni otac mu se mnogo na njega ne obrće, pa se bojim da mu se što ne dogodi te da narod počne pričati e sam ja tome kriva...

Tek tada mu bi jasno, da je na njemu nastala nekakva promjena. Pa da, nije ni čudo, jer se skoro više od mjesec dana hranio iz paketa koje je iznosio iz magacina, dok je kod babe-Mite jedva mogao, reda radi i da se što ne primijeti, da nekako posrće svakidašnju čorbu. Nije ni mogao znati da se ugojio, jer se tih gladnih poslijeratnih godina, u cijelom gradu nije moglo vidjeti uhranjeno čeljade, osim rijetkih funkcionera među pobjednicima koji su, kao prvo, za sebe obezbijedili puno korito. Baba-Mita ga počeo pripitkivati da li ga što boli, ima li vatru..., i zabrinuto mu stavljala koščatu, uvijek toplu ruku na čelo i dugo, zabrinuto klimala glavom.

Mirko joj je govorio i ubjeđivao je da mu nije ništa, misleći na ukusne konzerve iz američkih paketa koje, za svaki slučaj, bješe sakrio na tavanu teze gdje su on i drugovi imali običaj da se skupljaju i borave kad bi padala kiša. Upadanje u magazin je, nakon početka školske godine, postalo opasno a čim otpadne lišće biće i nemoguće. Zbog toga je bio napravio solidnu rezervu, ali mu je najteže bilo što ni sa kim o tome nije smio da govori. U stvari, do skora nije ni imao s kim, no sada, kada su svi opet na okupu, to je počelo bivati neizdržljivo.

Zato je jedva dočekao da mu se najbolji drug vrati sa sela, negdje iz Crmnice, kako bi s njim podijelio i tajnu i sve one đakonije koje je iznio iz "Ali-babine pećine". Čim je saznao da se njegov prijatelj, sa nadimkom Đelo, vratio sa raspusta požurio je da mu se što prije javi. Čim je vidio njegovu, po običaju kratko ošišanu, okruglu glavu u prozoru, dotrča i zovnu ga.

- Što je? - obrecnu se Đelo, mrzovoljan kao uvijek, mrko i ispitivački ga gledajući.

- Kako što je, - odgovori mu pitanjem, - ajde izlazi iz kuće, što si se zabio u nju ka' u bunker? Evo su krenuli, kod crkve, da igraju na orahe. Jesi li donio kakvu vrećicu...?

- Malo... Nijesu još počeli padati. A ko igra?

- Dostina... Turo-Žabac, Mitar-Žuti, Mili-Šlinota, Čita-Barbarita i ne znam ko još...

- Čekaj da izvadim kašeticu, - odgovori mu Đelo i nestade u polumraku sobe.

Nije ni bilo ničeg do te sobe sa željeznim krevetima i kredencom, pribijenim uz zidove, sa crnim šporetom u uglu do prozora i velikog astala na sredini i malog hodnika sa umivaonikom. Bilo je to prosječno domaćinstvo tada, kada je bilo važno da se nekako preživi. Đelo je tu živio sa majkom i starijima bratom i sestrom.

Đelo izade, sjede na prag i počeo obuvati nove žute "gume", obuću sa donom od automobilske gume, kakvu su obučari pravili uglavnom za seljake iz okolnih sela. Tek kad se obu, pogleda ga ispitivački i začuđeno reče:

- Uh, što si se užirio... Eto te ka' prasac !?

Mirko očuta, osmjehujući se kisjelo, pa ga počeo požurivati kako bi izbjegao novo pitanje. Taman što krenuše niz ulicu, Mirko začu kreštavi glas babe-Mite kako ga zove. Nije imao volje da se odaziva i najradije bi prečuo taj poziv i izgubio se upravcu Vlačke crkve odakle se čula graja. Ipak se okrenu i spazi babu-Mitu kako mu maše sa trotoara, gdje je stajala u društvu dvije starice, otprilike istih godina kao i ona, jednako obučenih u crno i zabrađenih crnim maramama.

Nevoljno dođe do njih, upitno ih gledajući, dok mu baba-Mita ne objasni da su to rođake njegove pokojne babe koje su htjele da ga vide i pozdrave. On potom hitro priđe i podeliva se sa njima, dok su ga one žalostivim glasom blagosiljale i tepale mu. Strpljivo je stajao dok su ga milovale po glavi, znajući da ga one neće dugo zadržati, krajičkom oka gledajući kako se Đelo, iako s razumijevanjem, ipak nestrpljivo premješta s noge na nogu. Ubrzo se oprostio od starica, te se žurno uputiše tamo odakle je dopirala bjesomučna graja.

Ispred crkve, na pješćanoj širini, na kojoj se uzdizao kip vile sa jataganom u visoko uzdignutoj desnoj ruci, žestoko se igralo "u orahe". Bilo je nekoliko grupica, dok su okolo stajali oni koji, ili nijesu imali s čim da igraju ili su čekali da se pridruže nekoj grupi. Mirko i Đelo pozvaše dvojicu te poperiše orahe za igru, koja se igrala tako što su se poperene orasi gađali "škoćem", najvećim orahom koji su imali, sa crte udaljene četiri-pet metara.

Svi su bili zadubljeni u igru, ne primjećujući narod koji je prolazio svojim poslom, noseći kojekakve šarene torbice, vreće i ćerajući natovarenu ili rastovarenu magarad pred sobom. Igru bi prekidalı žestokim prepirkama, stalno mjereći otstojanja i pogađajući se oko dobitaka. Igrači su "bližili", tojest odmjeravali ko će biti najbliži ogradi groblja a time prvi da gađa postrojene kupice oraha, da bi nakon gađanja onaj, čiji je "škoć" najdalji, imao pravo ponovo da gađa i pogođene orahe uzme kao dobitak. Već su prvi morali da napuste igru izgubivši sve orahe, dok su drugi pristizali da uđu u igru. Nakon što je izgubio svoje i pozajmljene orahe, Turo "Žabac" poče ljutito nogom razbacivati poperene kupice oraha, sve dok ga ostali uz viku i otimanje ne otjeraše iz igre. U otimanju laktom zakači Mirka iza uha, tako da on ne izdrža a da ga ne "opali" nogom u prkno. Sramoteći i grajući Turo pobježe do na čošak grobljanske ograde odakle nastavi da zadijeva i sramoti igrače.

- Mirko..., Mrkonja..., nja, nja, nja! Mirko, Mrkonja..., ljubi se s babama...! - urlao je otuda što ga grlo nosi.

U početku nijesu obraćali pažnju, računajući da će mu dosaditi, ali on nije prestajao tako da je sve više njih počelo da gleda u njegovom pravcu tako da on, ohrabren, nastavi da se krivi još žešće. Izgleda da mu ni to nije bilo dosta, jer poče da skandira...

- Oj Mrkonja, nja, nja, nja!

- I Đelo avetinja..., u gume od traktora..!

Mirko i Đelo se upitno pogledaše. Đelo značajno klimnu glavom, nakon čega nastaviše da igraju kao da ništa nije bilo. Ostali su ih opominjali da preuzmu nešto jer je Turova dreka bivala sve nepodnošljivija.

-Ajde, glavurdani, što ga više ne smirite kojega đavola...? - javi se Miki Perišić na koga nije "prijenjao" nikakvi nadimak i to ne zato što je bio jak, hrabar i dobro se tukao, već je imao nešto kod sebe koje su ostali poštovali ni sami ne znajući zašto. To nije moglo da promijeni ni kad bi ga njegova malo mlađa tankonoga sestra Zorka, za ostale đetiće neshvatljivom odlučnošću, strogo zvala da napusti igru i ide doma, jer je tako rekla majka, što je on bez pogovora činio. Vjerovatno ga je činilo bliskim i omiljenim, to što nije umio da se pretvara i pravi važan.

- Umiri ga ti, - otsječe Đelo ljutito, - lako se tebe uvatiti sa svakim, kad ti stane na biljeg ili nasrne na tebe, te možeš odmah prijeći na stvar. A vidi njega... Eto ti ga, pa ga ti smiruj.

- Možda ne smiješ..., a? - probaše neki da se sprdaju.

Na to ih Đelo prijeteći presječe pogledom te učutaše. Kako Turo nastavi, Đelo se iskrade i pođe krijući se, naokolo, ne bi li zašao iza leđa Turu, koji je i dalje urlikao zaboravljajući i sam zbog čega, čineći od toga, po svom poganom običaju, nekakvu svoju zabavu koja je bila nepodnošljiva i slučajnim prolaznicima, koji su se iščuđavali odakle mu snaga za tako razornu dreku. Đelu je dosta dugo trebalo, da se Turu neopažen privuče i hitro ga zgrabi. No Turo se nije branio kako bi se od nekog njegovog vršnjaka očekivalo, već je odmah nadao takvu dreku da su se svi prolaznici okrenuli, ne samo da vide što se događa, nego i da se odmah umiješaju.

- Aj, ubiše me, - razdrije se Turo prodornim glasom, pokušavajući da se otrgne, - a ne dajte...! Auuuuu, što ću crni kukavac! U pomooooć!!! Pomagaj narode, evo oće da me kolju, aj lele mene.... Spašavajte ljudi !!! Upomoć ako ima koga..., evo su krenuli da me ubiju... Aj, dajte, spasite ako Boga znate...!

I stvarno, nekolicina slučajnih prolaznika odmah priskočiše i iz Đelovih ruku otrgoše Tura

koji pobježe pakosno se smijući. Đelo se, smrknut, vrati grupi koja ga je nestrpljivo očekivala i kad Turo htjede da nastavi svoju nepodnošljivu dreku, svi se kao po komandi sagoše kupeći kamenje i njime zasuše Tura, koji vidje zlu priliku i pobježe glavom bez obzira. Znajući da ih on, ipak, neće ostaviti na miru, pokupiše orahe i pođoše na drugi, mirniji kraj Skadarske ulice.

Tamo gdje se Skadarska ulica pod kosim uglom uliva u prašnjavu Grahovsku, nalazilo se trouglasto dvorište ograđeno betonskim zidom, sa dvije lijepe prizemne kućice i velikom tezom sa ostavama i perionicom u sredini, nad kojom je bilo pokrovlje u kojem su se sastajali i čuvali sve ono što nijesu smjeli kod kuće, a u nevolji bi poneki od njih tamo ostajao da prenoći. Nakon što je ostao bez kućice na drvetu, Mirko je to potkrovlje sve češće koristio. U jednom od oštih uglova dvorišta, uz samu ogradu crkvene avlije, bio je i prostran kokošarnik, sa malim, žičanom mrežom ograđenim, oborom.

U jednoj od kućica živio je Anđelko, sin Pera Nabijača, predratnog građevinskog preduzimača, koji nikako nije mogao da shvati novonastalo vrijeme i jedva čekao da počne neki posao, pa kakav god bio. Nadimak je dobio zbog toga što je pri hodu jednu nogu zabacivao kao da nabija tlo pod nogama. Anđelko je bio najmlađi i, kako to obično biva, najnestašniji od troje djece, tako da je majka znala da zakuka kako su mu pogrešno ime nadjenuli.

Pošto je neko vrijeme kroz prozor pratio što se na ulici događa, Anđelko izađe i pridruži im se u igri, koja je postajala sve žešća. Igru su pratila i manja djeca a ponekad bi se stidljivo i oprezno primicale djevojčice, uvijek po dvije-tri zajedno, stalno se sašaptavajući i kikoćući. Zadržavale bi se kratko, jer čim bi neko počeo na njih obraćati pažnju, ostali bi se ili sprdali ili izvikali na njega. Pošto je ulica vodila ka gradskom pazaru, a osim toga bila u blizini škole, u njoj je uvijek vladala živost. Zato su dječaci i izbjegavali da se u njoj igraju, jer je uvijek neko nailazio tražeći kavgu ili zađevice. Nekog naročitog saobraćaja u ulici nije bilo, osim što je narod progonio natovarenu ili rastovarenu magarad, dok bi vrlo rijetko protutnjao kakav raspali kamion. Baš kada je igra bila na vrhuncu, iza oštrog ugla Grahovske ulice, s rukama duboko zabijenim u džepove preširokih gaća, izađe Boro zvani Džora, zbog toga što se neprestano sprdao svemu i svačemu, nikoga ne ostavljajući na miru, ne družeći se ni sa kim a uvijek spreman na svađu, pjevajući na sav glas, napamet i ko zna otkud naučenu pjesmu iz "kaubojskog" filma "Draga moja Klementina". Praveći se nepodnošljivo važan, na sav glas je zavijao...

- "O majdavri, o majdavri, o majdaaaaavri Klementajn

lavalosta, gonforeva, o majdaaaaaavri Klementajn..."

- Ajde mrš i ne serinjaj, gomnovalju, nego se gubi otolen...! - obrecnu se Anđelko i prijeteći krenu put njega. Boro groknu par puta, ali se ipak udalji na pristojno odstojanje, vjerovatno smišljajući kakvu novu bezobraštinu, zbog kojih je i zaradio svoj nadimak. Znalo se i da od svojih namjera ne odustaje baš lako, te su ga se ostali i pribojavali i sklanjli mu se s puta.

Odjednom, iz pravca Grahovske ulice, začu se zvuk automobilskog motora. Prije nego se ostali i osvrnuše, Anđelko pogleda u pravcu odakle je dolazio zvuk i smrknuo prosikta:

- Evo ih opet one nabiguzice, dolaze kako bi, onome jadmiku od oca mi, pričali pričine priče i razbačivali se pustim obećanjima. A on funjarama još i vjeruje... No, ko zna, može biti da im mora vjerovati te priče, da ne bi mora vjerovati što gore.

I stvarno, automobil, jedan ulubljeni džip zemljane boje, skrenu u Skadarsku ulicu i pođe pravo na gomilu djece koja se razbježaše. Auto nastavi preko gomilica poperenih oraaha koji zakrckaše pod točkovima i zaustavi uz sami dvorišni zid, što će reći na sred dotadanjeg igrališta. Stiskajući šake, dječaci su smrknuo i nijemo gledali, kako iz auta iskaču dva namrgođenih partizana u razdrljenim engleskim uniformama, dok su im se o opasačima klate uglačane jajaste bombe i teški pištolji. Nakon izlaska iz auta, osvrnuše se vičnim pogledom i o ramena objesiše engleske automate sa okvirom koji je mlatarao i udario ih po leđima a onda laganim koracima uđoše kroz široku kapiju u dvorište i nestadoše iza ćoška. Igrači se preseliše malo dalje, dok ona

manja djeca uskočiše u džip, otimajući se za volan i skačući po sjedištima.

Igra već bješe izgubila onu pređašnju živost, tako da se nastavi bez vike i prepiranja, kao da auto nije pregazio samo orahe već i onu pravu radost igre. Posebno je Anđelko bio bezvoljan i smrknut, više igrajući kako ne bi morao misliti o nečemu što se događa u kući, nego zato što ga je igra zanimala. Ne prođe dugo, kad se na prozoru pojavi izmučeno lice Anđelkove majke, koja ga zovnu i žalostivim glasom naredi:

- Ajde, Anđelko, kućo moja, pođi u kokošarnik, te uvati one dvije pargaste, prošlogodišnje piplice i zakolji ih... Ajde odma, nemoj da te čekam e su ljudi u kuću!

Među igračima zavlada duboki muk, dok se Anđelko, smrknuto stežući šake, polako uputi u dvorište i zađe za uglom kuće. Igra se bezvoljno nastavi, dok su djeca na džipu nesnosno galamila. Ne potraja dugo, kad se, neočekivano, iz dubine dvorišta začu duga rafalna paljba iz automata nakon koje odjeknu potmula eksplozija ručne bombe. Odmah zatim, kroz prozor iznad samih igrača, iskočiše ona dva partizana, obučeni samo u košulje, gologlavi i raspasani, te i ne osvrćući se, zadimiše u pravcu grada. Neki od igrača čučnuše uz niski betonski zid, dok se nekoliko njih oprezno došunja do kućnog ugla. U dnu dvorišta, raskrečenih nogu sa spuštenim automatom u rukama, stajao je Anđelko, dok su se u malom oboru kokoške još uvijek koprcale dižući prašinu. Njegova majka se nagnu kroz prozor, očajnički se držeći za glavu i kukajući iz svega glasa.

- Aj kuku mene, Anđelko, što učinje..., kuku meni kukavici crnoj...! Aj, lele mene nesrećnici nesrećnoj, od danas pa zadovoljek..! Ajde, đavole jedan pogani, uzmi sad te i nas sve skupa pobij, ka što već i jesi. Ajde..., da Bog da te strelica zvečila, što učinje... Kuku mene..., jaoh !!!

Iza majke, koja se u svome jadu savijala i ispravljala u taktu svoje kuknjave i kletvi, hromim korakom se pojavi i otac, Pero, i zgranuto zagleda u Anđelka koji prezrivo baci ispražnjeni automat u prašinu, ne žureći potrča te preskoči betonski zid i izgubi se u pravcu obližnjeg brda. Na kapiji se već bješe okupio radoznali narod, koji nijemo gledaše što se događa. Pero doviknu onima koji provirivahu iza ćoška, da dođu i otključaju ulazna vrata koja Anđelko bješe zaključao nakon što je s čiviluka zgrabio napunjene automote i ostalo oružje, dio kojega još uvijek stajaše prislonjen uz dovratka.

Nesigurnim korakom i natovaren oružjem, Pero dođe do kapije sa koje se okupljeni narod ćutke razmače pa zastajući, odsutno i više kao za sebe, othuknu:

- A što ću i đe ću sad, crni kukavac...? A što sad da činim, crni u gori kukavac, ajte mi recite ljudi...?

U gomili nasto žagor i komešanje dok se ne oglasi, niko drugi do baba - Mita.

- Ajde ti Pero, - odlučno reče, - vrati se i nađi kakvu vreću za to oružje ili kakvu dekicu, pa to zamotaj i naokolo pođi te ga ponesi u ispostavu. Ovako kako si sad krenuo izgleda ka da ćeš u rat, a dekica bi ti, kako izgleda, mogla i trebati. Ajde ne boj se i gledaj da naljegneš nekog od tih starijih i pametnijih... Ajde sa srećom... Nije ni njima velika volja da se čini kastig, no će i oni gledati da sve prođe bez velike vardanje. Ajde, polako, pa sa srećom...

Oni oko nje s odobravanjem zažagoriše. Kad se Pero izgubi iza ugla, žagor se pojača i pretvori u graju, sve dok se opet, svojim plačnim staračkim glasom oglasi baba - Mita.

- Dajte de, ljudi, maknite ovo čudo, - reče pokazujući na ulubljeni džip - i pričerajte ga tamo do pumpe. Ne treba vraga izazivati, no učinjeti da sve završi bez velike vardanje. Nije ni njima u račun da se čini kastig i bruka... Ajde de !

Narod je, začuđeno i bez pogovora poslušao i uskoro ulicom ponovo zavlada varljivi mir dok djeca nevoljno nastaviše prekinutu igru, stalno je prekidajući da bi se raspravljali o onome što se dogodilo. Odraslima je vrijeme prolazilo u napetom iščekivanju, dok su zavjerenički i poluglasno razgovarali u kućnim ulazima ili se bojažljivo naginjali kroz prozore.

Đelo, Mirko i Miki, izdvojiše se i uputiše u oštri ugao dvorišta da pričekaju dok se narod razide i ukaže prilika da neprimjetno uđu u svoje skrovište koje se nalazilo u niskom potkrovlju šupe, oslonjene na dvorišni zid, iznad perionice koja se nalazila u sredini, između dvije ostave za drva i ostalo, jer male prizemne kuće nijesu imale podruma. Nije dugo trajalo i oni se ušunjaše u šupu i uz naslagana drva uspeše u nisko tamno potkrovlje, čiji jedan dio pada bio zastrt ovčijim

krznima, dok su se sa suprotne strane vidjele nekakvi sanduci iz kojih su vireli komadi drveta, željezne cijevi i smotuljci žice. Pored sanduka bile su naslagane raskupusane knjige i otrcane sveske predratnih zabavnika "Mika Miš" prepune stripova i zabavnih priča. Iza tih sanduka, Mirko je bio sakrio i rezerve američkih paketa, koje je iznio zadnjih dana raspusta i još uvijek ih držao u tajnosti, čekajući pogodan dan da počasti svoje društvo i time se oprostí od svoje "Ali Babine pećine". Bilo je, stvarno, ugodno u tome potkrovlju koje je bilo zastrto ovčijim krznima, i napunjeno slučajnim plijenom iz čestih pohoda kroz lavirinte napuštenih prostorija vojnoga stana. U krov je bilo umetnuto nekoliko staklenih tigala, tako da je preko dana bilo dosta vidno, barem toliko da je bilo moguće i čitati, dok je noću kroz njih dopiralo svijetlo čkiljave sijalice sa obližnjeg drvenog stuba gradske rasvjete.

Neko vrijeme su sjedjeli zamišljeni, dok Miki ne prekide tišinu.

- Mora da je Anđelko već stigao u planinu...

- Ma kakvi, nije dati tako blesav, - zamišljeno dodade Mirko.

- A ne, no će puštit da ga uvate na prag od kuće!

- Dobro, ajde mi reci, kad si tako pametan, đe da bježi, kad niđe, kilometrima, nema ni vode.., a o hrani da ne govorimo.

Miki ga pogleda široko otvorenim očima, odjednom shvatajući koliko je tačno ono što Mirko reče, istovremeno se prisjećajući koliko ih je ponekad mučila žeđ kad bi se u igri zaboravili i predaleko odaljili od grada, koji je i sam bio žedan kad ljeti presahnu udaljeni izvori i narod iz gradskog vodovoda jedva iscijedi onoliko koliko mu treba za dnevne potrebe. Mirko je najbolje znao koliko je teško kad se ostane na ulici, jer je ponekad morao da bježi ispred razjarenog, pijanog oca i tada mu je ovo nisko i mračno potkrovlje bilo dobrodošlo utočište. Potpuno svjesni Anđelkovog položaja, brzo su razmišljali kako da mu pomognu, jer je to trebalo učiniti prije nego se smrkne. Imali su izvjestan predosjećaj da neće biti neke velike potjere, jer bi ona već uveliko bila pokrenuta, ali se nijesu smjeli na to osloniti. Znali su da se Anđelko neće mnogo udaljiti i da će, skriven na nekom pogodnom mjestu, ostati da osmatra što se događa u gradu. Zaključíše da bi najbolje bilo da Đelo i Miki uzmu bocu vode i pođu čistinom ka brdima kako bi ih on mogao vidjeti i dati im znak ili im poći u susret. Grozničavo su razmišljali što bi Anđelka moglo snaći zbog njegovog postupka. Pretpostavljali su da, vjerovatno, trinaestogodišnjeg dječaka neće voditi u zatvor, ali nekako u to i nijesu bili baš savim sigurni. U svakom slučaju mu je trebalo pomoći da se snađe dan-dva, odnosno, što bi moglo biti još gore, dvije-tri noći. Pomišljali su na napuštene bunkere oko grada, ali nijesu mogli da zamisle Anđelka kako sam čuči u smrdljivom bunkeru, te zaključíše da je najbolje da po mraku dođe i smjesti se u potkrovlju u kojem su kovali plan. Računali su, ako baš budu htjeli da ga uhvate, uhvatiće ga svakako, pa je onda bolje da se, žedan i gladan, ne lomata okolnim brdima.

- Dobro, a što ćemo za hranu? - upita Miki zabrinuto, - znate i sami kolika je oskudica.

Mirko se sjeti svojih rezervi i stade se lomiti oko toga da li da ih otkrije ili ne. Nakon početka školske godine više nije mogao preko balkona da ulazi u magazin, a kad uskoro otpadne lišće sa oraha, neće se nikako ni moći. Pomisli; što je tu je i pođe ka gomili sanduka iza kojih izvuče razvaljeni kartonski paket i iz njega poče vaditi preostale konzerve raznih veličina Đelo i Miki izbečiše oči kad, u oskudnoj svjetlosti koja je dopirala kroz staklene tige, prepoznadoše sve te raznovrsne đakonije. Radosno prihvatíše čokolade koje im Mirko pruži i daveći se od radoznalosti upitaše ga odakle mu toliko bogatstvo. Mirko im ne htjede odmah reći, već ih stade požurivati da krenu pa kad se vrate onda će im ispričati o svemu.

Bilo je kako su pretpostavili. Anđelko je bio zauzeo busiju na vrhu jednog, prema gradu isturenog brda, odakle je imao dobar pregled i odmah prepoznao Mikoga i Đela. Bilo je tačno onako kako su i pretpostavili; Anđelko im je dotrčao ususret, boljereći slomatao niz strmoglave stijene, dolomatao do njih i prosto im oteo bocu vode na koju skoro da bjehu zaboravili. Ostajući bez daha, otpio je skoro pola boce mlake vode, ne skidajući grlić sa osušenih usta. Potom su našli pogodno mjesto i skriveni dočekali večer a onda se neprimjetno ušunjali u potkrovlje iz koga se, kroz pukotine, moglo vidjeti kako komšinice dolaze da tješe Anđelkovu majku, jer se ni Pero nije vraćao iz milicije. U ulici je vladao varljiv mir, jer su svi pazili da ne izazivaju novu vlast i daju joj kakav povod da vježba strogoću. Posebno zato, jer je i vlast znala da ona dvojica nijesu

kod Pera Nabijača dolazila zbog stvarnog sklapanja posla, već da bi bezočno koristili njegovu lakovjernost i na njegov račun se najeli i napili, tako da će svakako i sami gledati da sve prođe bez velike buke.

Izgladjnjeni Anđelko izbeći oči kad mu ponudiše od onih đakonija iz Mirkovih rezervi, ali mu nije padalo na pamet da se raspituje dok se nije najeo. Mirko im skoro šapatom ispriča kako je za vrijeme raspusta otkrio ulaz u gradski magazin i cijelo ljeto se snabdijevao paketima u kojima je bilo svega što srce može poželjeti. Od kada je počela školska godina, više se ne usuđuje da tamo ulazi, tako da je ostao na toj zadnjoj rezervi. Nakon toga se stadoše dogovarati kako da još jednom izvedu upad u tu takozvanu "Ali Babinu pećinu" i obezbijede se za neko vrijeme. Znali su koliko bi to moglo biti opasno, jer je škola radila u dvije smjene i do kasno uveče su se školskim dvorištem motale kojekakve sekcije i udruženja. Mirko, za koga je cijeli poduhvat bio najopasniji, predloži da upad naprave jedne nedjelje kad u školi nema nikoga i kad su komšije uglavnom kod kuće ili rasuti po okolnim selima, odakle su se, obično, kasno s večeri, natovareni torbama, vraćali u grad. Đelo, koji nije mnogo govorio, predloži da povedu još nekolicinu iz ulice. Pošto je, ionako, zadnji put, pa da se barem isplati a, osim toga, ako ih pohvataju, kao što izgleda da bi se moglo desiti, krivica će se podijeliti na više njih te neće biti velike gužve.

Lišće oraha je bilo dosta proriđeno, kad su tog nedjeljnog popodneva krenuli u pohod na "Ali Babinu pećinu", tiho i uz šapat se penjući uz glatko stablo. Jedan za drugim su, preko savijene grane uskakali na balkon i hitro nestajali kroz oškrinuta vrata. Kao zadnji ostade Mili Šlinota, strašljivo zvjerajući oko sebe pa, vidijeći kako posljednji nestaje kroz balkonska vrata, iznenada izgubi živce, skoči sa betonskog zida i glavom bez obzira zaždi školskim dvorištem u pravcu grada.

Kad im se oči donekle privikoše na mrak, dječaci počеше prebirati po paketima i ostalim stvarima koje bjehu nabacane na gomile raznih veličina. Kako je vrijeme prolazilo, tako su se oni sve više oslobađali i počinjali da preturaju, ne znajući čega prije da se dohvate. Mirko je Đelu i Mikome davao znak da uzmu one manje pakete i da ih bace sa balkona u, visokom travom i dračama obraslo dvorište, pa tek onda da pođu na donji sprat i vide čega sve tamo ima. Dohvatiše nekoliko paketa i s balkona ih baciše u drače i visoku travu, računajući da ih otuda izvuku tek kad padne mrak. Poslije toga, drvenim stepenicama siđoše na donji sprat odakle se već čula prepirka onih koji su se oko nečega otimali zaboravljajući gdje se nalaze. Na donjem spratu je sve bilo pretrpano raznim voćem i povrćem, dok su u jednom uglu bile naslagane male bačve, vjerovatno napunjene vinom ili rakijom. Dunje i jabuke su mirisale dok se mračnom prostorijom širio kisjeli vonj grožđa. Gomile zrelih krušaka prosto su mamile da se zahvati sa obije ruke i što prije zagriže u njihovo sočno meso.

Baš u momentu kad je otimanje oko jedne vreće oraha bilo na vrhuncu, odjednom i bez najave, širom se otvoriše ulazna vrata i kroz njih upade ogromni brkati milicioner sa velikim crnim pištoljem u desnoj ruci.

- Stoj! Ne mrdaj i ruke u vis..! - dreknu iz svega glasa, očima kolutajući u mrak prostorije.

Nastade komešanje i nekolicina pokušaše bjekstvo uz drvene stepenice. Iza brkatog milicionera se stušitiše još dvojica mlađih i hitro potrčaše za njima. Mirko i Miki se baciše na gomilu praznih vreća, dok Đelo pokuša da se sakrije iza bačava ali ga onaj brkati milicioner brzo pronađe i za ruku izvuče na sred prostorije. Ona dvojica milicionera, niz stepenice dovukoše bjegunce koji su se plaćući otimali i narediše im da se postroje ispred brkatog milicionera koji je zloslutno mahao velikim pištoljem. Mirko i Miki bi ostali neprimijećeni da Jovo Mali, skriven u istoj gomili vreća, od straha ne stade da cvili i jauče, skrećući pažnju milicije koja ih hitro, svu trojicu, izvuče iz gomile i ugura u stroj sa ostalima.

Brkati milicioner nabli pištolj u futrolu i dvojicu najbližih zgrabi za mišice, naređujući onima dvojici da učine isto. Oni ga hitro poslušашe i svaki od njih zgrabi po dvojicu tako da slobodan preostade samo Milenko zvani Ruta koji se zbunjeno osvrtaše. Vidijeći ga tako zbunjenog, brkati milicioner dreknu i naredi mu da ide dva koraka ispred njega. No, čim izadoše na ulicu, na kojoj se narod već bješe počeo okupljati, Ruta zaždi ka oštrom ćošku Skadarske ulice.

Stoj, pucaću!!! - dreknu milicioner iz svega glasa, silovito tegleći veliki crni pištolj iz futrole.

- Stao sam..., - Ruta čučnu i poče da cvili, dižući uvis ruke.

- Preda mnom i nemoj slučajno opet da probaš bježati, - viknu milicioner nespretno vraćajući pištolj u futrolu.

Ruta napravi korak kao da se vraća u stroj, pa iznenada opet zaždi u pravcu uličnog ćoška, dok milicioner urlajući opet poteže svoj pištolj. Ruta se opet skupi i zakuka, molećivo obećavajući da neće više bježati, dok je milicioner bivao sve nesigurniji pred narodom koji se okupljao i sve češće dobacivao i prijetio. U trenutku kad je ponovo vratio svoj pištolj u futrolu, Ruta se okrenu i u nekoliko hitra skoka šmugnu iza oštrog ćoška na kraju ulice, dok je milicioner, crvenoga lica, pokušavao da ponovo izvuče svoj pištolj. Vidijeći da cijela rabota postaje smiješna, ostavi ga u futrolu i, osvrćući se, naredi da krenu u pravcu ispostave u Zmajevoj ulici. Ruti, izgleda, nije bilo dovoljno što se je tako lako izvukao iz čitave te gužve, već nastavi da neprestano izviruje iza ćoška bezobrazno plazeći jezik. Uozbilji se, tek, kad mu brkati milicioner rezignirano dobaci:

-Ajde, ajde, samo se ti pljazi.... Misliš da te nećemo ufatiti čim se smrkne. Otac i majka nam se ionako moraju javiti, te će i nama lakše biti ako te oni dovedu...

Na to se Ruta smrknu te se izdaleka se moglo vidjeti da je užasnut samom pomisli da će njegovi roditelji morati da se jave miliciji i saslušaju optužbe i pogrde zbog onoga što je učinio. Ostade da nepomično i nijemo posmatra gomilu koja je još stajala pred otvorenim vratima gradskog magazina. Nakon toga ostalima kao da laknu jer odjednom shvatiše da su međusobno sudbinski povezani, samo treba i konačno stanu jedan uz drugoga.

Kolona od tri milicionera od kojih je svaki grčevito držao po dvojicu dječaka koji se više nijesu ni otimali, probijala se kroz gomile prolaznika koji su zastajali i gledali za njima, što milicionerima, izgleda, uopšte nije bilo po volji. Uglavnom su hitali da što prije dođu do ispostave i predaju nehodične provalnike. Nakon kraćeg oklijevanja i Ruta se uputi za njima.

Ubrzo stigoše u Zmajevu ulicu, gdje se s mukom ispentraše uz razvaljene drvene stepnice i stadoše pred vrata koja otvori mladi milicioner začuđeno gledajući cijelu procesiju. Pošto se raspita o čemu se radi, stade pridošle prihvatati ali tako što bi svakog zaredom lijevom rukom uhvatio za uho a zatim ga snažnim šamarom ubacivao u tamnu prostoriju. Isto htjede da učini i sa Mikijem ali on hitro ustuknu, tako da mladom milicioneru lijeva ruka ostade da visi u vazduhu.

Nakon što za trenutak ostade zbunjen, milicioner ljutito pokuša ponovo i pošto se dogodi isto, nestrpljivo nasrnu na Mikoga koji se prijeteći izvi gledajući ga pravo u oči. Tim odlučnim pogledom dodatno razjaren, zaleće se da ga konačno zgrabi ali se Miki vješto izvi i svoju okruglu ošišanu glavu svom snagom zari u pleksus mladog milicionera koji nije naslućivao da bi mu se nešto takvo uopšte moglo desiti. Udarac glavom je bio tako jak i neočekivan da se milicioner presamiti ostajući bez daha, dok je razrogačenim očima buljio u Mikoga koji se spremao za novi napad. Milicioner koji ga je držao Mikoga, žestoko zatečen ovim neočekivanim ispadom, ispusti njegovu ruku, te zbunjeno priskoči nesrećniku koji nije mogao da dođe do daha i odvede ga do prozora preko koga se ovaj presamiti i poče da bljuje. Pošto se malo umiri, uspravi se i pogleda za sobom u vrata na kojima je stajao Miki prkosno očekujući što će se dogoditi. Milicioner duboko uzdahnu, smrknu se i krenu u novi napad ali ga njegov kolega spriječi u tome, tako da se nakon kratkog otimanja smiri i dalje neprijateljski gledajući Mikoga koji uđe i ostade na bezbijednom otstojanju. Soba sa dva pisaća stola i nekoliko stolica, učas se napuni. Brkati milicioner izgura one mlade i ostade sam sa dječacima koji su se došaptavali, premještajući se s noge na nogu.

Nakon što ih osmotri, uputi se i sjede za pisaći sto nasuprot dječacima, sagnu se i iz fijeke stola izvadi poveliku, tvrdo ukoričenu svesku. Otvori je i poče nešto zapisivati svaki čas umaćući raskrečeno pero u mastionicu. Kad završi pisanje, strogo se obrati Mikome, koji se bješe stisnuo u ćošku i upita ga za ime, prezime i adresu pa pošto mu Miki izdiktira, on sve to oštrim trzajima zapisa. Isto učini sa ostalima i kad završi, ustade i sklopi raskupusanu svesku, strogo ih sve redom pogleda i reče da će njihovi roditelji biti pozvani a oni će do tada morati da ostanu u toj prostoriji, da budu mirni i ne pokušavaju pobjeći, jer bi time sebi na vrat navukli još veću nevolju. Nakon toga izađe i oni s jezom začuše reski zvuk ključa koji se okrenu u bravi.

Kad ostadoše sami, Mirko prvi sjede na obližnju, dok se ostali na to kao prenuše i počeše otimati oko preostalih stolica. Posijedaše, što po stolicama, što po stolovima, nakon čega zavlada

muk pun crnih slutnji. Tek tada postadoše svjesni u koji položaj su došli svojom lakomislenošću, no ipak niko od njih nije pomišljao da druge optuži za svoju nevolju, već su zavjerenički očekivali što će se desiti. Jedino Čita Barbarita, skupljen u stolici grčevito grizući nokte, muklo i kao za sebe, othuknu:

- Uh, u kakva se govna uvalismo... Ima svi da izletimo iz škole, a što nas doma čeka... e to je već pravo "narodno veselje".

Niko mu ne odovori, jer su svi mislili isto i bojali onoga što će doći. Najteže im je padalo to, što će im uskoro doći roditelji i uz prijekore, daviju i šamare ih odvući kućama.

-Ajde, bez kukanja, - oglasi se Đelo ustajući sa stolice, - jer biće što će biti. No je bolje da nečim prekratimo vrijeme.

Okrenu se i pogleda veliku kartu svijeta koja je visila na zidu iza njih, dajući prijedlog da neko imenuje neki grad na karti, kako bi ga ostali tražili i ko ga prvi nađe da bude pobjednik. Iako dosta bezvoljno, ostali se složiše i on izgovori ime nekakvog grada te poče potraga, koja se pokazala težom no su očekivali, tako da se zadubiše u tu čudnovatu igru, ne primjećujući kako vrijeme prolazi i skoro zaboravljajući zbog čega su tu, zbijeni u uglu nepoznate prostorije. Sunce već bješe na zalasku i poče bivati sve tamnije u neokrećenoj prostoriji, te neko upali svjetlo kako bi mogli nastaviti igru, kad se začu neka zloslutna buka na drvenim stepenicama. Kao po komandi se postrojše, pogleda uprtih u izgrebana vrata, napeto očekujući ko će se pojaviti na njima.

Potraja dugo dok se ključ okrenu u bravi i kroz vrata uđe brkati milicioner, s poštovanjem propuštajući krupnu priliku u oficirskoj uniformi sa oznakama majora OZNE. Teškim korakom major dođe do sred prostorije, raskorači se i sa rukama na leđima stade posmatrati dječake koji su se premještali s noge na nogu uplašeno se odupirući o zid. Pogled mu se najduže zadržava na kratko ošišanoj glavi Mikog Perišića, dok mu upečatljivo muški lik dobi neki čudan izraz. Prije nego što progovori, ako je uopšte imao namjeru, u prostoriju udoše nekoliko milicionera i hitro uza zid, ostadoše u stavu mirno.

Krupni major se okrenu milicionerima, dajući im "na mjestu voljno" pa potom upita brkatog milicionera:

- Što je na stvari?

- Druže majore, - raportira milicioner, - radi se o organizovanom upadu u gradski magazin, pa smo mislili da istraga i postupak pripadaju vašoj službi. Pošto smo dobili informaciju, da grupa preko balkona upada na gornji sprat pomenute zgrade, munjevitom akcijom smo uspjeli da ih pohvatamo i privedemo u ispostavu...

- Aha! A jesu li pri hapšenju i privođenju davali otpor ili pokušavali bjekstvo?

Milicioneri se snebiše, ne znajući što da odgovore i pošto se zagledaše u brkatog milicionera, on se osjeti obaveznim da nešto reče, pa s nelagodom dodade:

- Jedan nam je uspio pobjeći, druže majore, ali smo obavijestili roditelje i prenijeli im obavezu da ga oni privedu, a što se otpora tiče, jedan od ovih je napao našeg novodošlog pripravnika, koji je prošao bez ozljede.

- Koji je to razbojnik, te se usudio da se suprostavi narodnoj vlasti!?

Brkajlija pokaza na Mikoga koji stajaše u uglu sobe, prkosno gledajući postrojene milicionere. Izgledalo je da major nije iznenađen, jer se okrenu i istim pogledom kao ranije odmjeri grupu dječaka, nakon čega, preko ramena upita brkajliju:

- A ko je predvodnik?

Čita zausti da nešto kaže, ali mu Đelo zabi lakat u slabinu, mrko ga gledajući. Ostali se čuteći pogledaše, odlučni da svaki na sebe prihvati svoj dio krivice. Iako majoru sve to nije izmaklo, ipak se činio nevjest i sa zanimanjem posmatrao dječake koji se spremahu da u potpunosti prihvate posljedice zajedničkog poduhvata.

Iznenada, major se strogo službeno obrati brkatom milicioneru, pitanjem što su preduzeli ili namjeravaju da preduzmu. Milicioner odgovori da su roditeljima upućeni pozivi da prisustvuju saslušanju i da je neophodno odlučiti ko je nadležan za vođenje postupka. Major ga pohvali da je sve po propisu pa se zatim okrenu dječacima smrkuto ih gledajući. Pošto zabaci ruke na leđa, raskorači se i odlučnim glasom progovori:

- Znači vi ste ta izdajnička banda koja se drznula da nasrne na narodnu imovinu! U ova odsudna vremena, dok se još vode borbe protiv neprijatelja raznih boja, vi pljačkate narodna dobra i tako podrivate narodnu vlast. Znete li da smo mi u narodnoslobodilačkom ratu, svoje drugove strijeljali zarad jedne jabuke ukradene iz nečijeg voćnjaka? No, to vama ništa ne znači... Ni to da cijeli grad gladauje da bi se vas nekolicina gostili...

Major naglo prekide svoj govor i osvrnu ka milicionerima koji su zablenuo pratili zlokobnu scenu.

- Odlučnom akcijom sve ih pokupite pa s njima u Zavalu! Strijeljati u cik zore!

Zaprepašćeni milicioneri se ukočiše u stavu "mirno", dok se brkajlija prodrije:

- Razumem družo majore!

- Što razumiješ? - upita major strogo.

- Pa, strijeljati privedene... - odgovori nesigurno.

- Koje privedene?

- Ove ođen... - brkajlija nesigurno pokaza dječake skupljene uza zid.

- Ko veli njih? Ne njih, jadan, no bi trebalo postrijeljati sve one ćutuke koji su zaduženi da paze narodnu imovinu kao zjenicu oka svog. Sve one koji su čeličnim limovima osigurali vrata i prozore, a na balkonu ostavili nezaštićena gnjila zastakljena vrata ka' da će s njega držati govor. I sad bi, po vama, kao jedine krivce trebalo postrijeljati ovu izglednjelu decu, koja su dovoljno bistra da taj nedostatak primijete i dovoljno bastašna da ga iskoriste i pokušaju doći do svih onih đakonija...

Major naglo prekide svoj govor, dođe do vrata i otvorivši ih, dječacima dade znak da izađu. Oni, zbunjeni iznenadnim obrtom, oklijevahu da to učine te ih major nestrpljivo pozva rukom kojom zamlatara u vazduhu.

- Ajde, kidajte, - viknu, - i nemoj, slučajno, da se opet nalazimo.

Kao prvi, ka vratima se, oklijevajući, uputi Jovo Mali, u strahu gledajući ruku koja ga je vrebala poput kakve opasne ptice grabljivice. Kad se primače nadomak ruke, naglo potrča ka otvorenim vratima a ruka se stvarno obruši i zakači ga po potiljku, ali je on već bio na drvenim stepenicama. Čita se konačno razveza i poče prestrašeno lomati, onako mršav, ne skidajući pogled sa otvorenih vrata i ne obraćajući pažnju na veliku ruku koja mu dade dodatno ubrzanje. Ostali su ga slijedili jedva čekajući da onaj ispred njega promakne kroz širom otvorena vrata.

Kao zadnji, odmjerenim korakom, vratima se uputi i Miki Perišić, napeto prateći majorovu ruku, žustro ustuknuvši kad vidje da se ona prijeteći podiže. Ruka ostade da visi u vazduhu, dok ga je major pažljivo posmatrao. Pogledaše se u oči, nakon čega se Miki ispravi i pođe ka vratima prkosno nudeći svoj lijevi obraz, na koji se majorova ruka munjevito obruši. No, ipak, šamar ispade tako blag da je nekome poizdalje moglo izgledati da ga je major u stvari pomilovao. Na kraju ga major dohvati za ošišanu glavu i odlučno izgura iz sobe, gledajući za njim sve dok se ne izgubi u vratima na dnu stepenica.

Uveliko bješe mrak, kad se Mirko, Đelo i Miki nađoše na ulici ispred ispostave. Ostali bijahu zdimili kući, srećni što neće biti gužve, graje i batina. Njih trojica se brzo dogovoriše da što prije pođu i iz grmlja izvade izbačene pakete, računajući da će ubrzo biti postavljena straža i u magazinu i oko njega. Ne bi valjalo da one đakonije propadnu, a osim toga trebalo je misliti i na Anđelkovu ishranu za vrijeme dok sve ne dođe na svoje mjesto.

Kad se, po dubokoj pomrčini, kroz školsko dvorište došunjaše do dvorišta gradskog magazina i s mukom popeše na zid, viđeše da su im se slutnje obistinile jer u šiblju nazreše onu granu oraha po kojoj su se penjali na balkon a koju komunalci bjehu odšegali kao prvu mjeru zaštite. Još uvijek u nadi da će u šiblju i među koprivama pronaći pakete koje su prilikom pohare pobačali sa balkona, zađoše među koprive ne obazirući se na bodlje drača i žar kopriva ali njihova jalova potraga samo pokaza da je plijen nestao i da im je avantura bila uzaludna.

Utučeni ovim nalazom, duboko zamišljeni i ne krijući se izađoše na ulicu gdje se Miki pozdravi sa njima i kroz pomrčinu nestade u pravcu Medovine, dok njih dvojica polako, s noge na nogu, utonuli u duboke misli, ne dođoše do teze u čijem podkrovlju im se nalazilo skrovište, pitajući se da li uopšte da se popnu do njega. Odlučise se, ipak, da to učine te preskočiše zid i

polako uđoše kroz razvaljena vrata šupe u kojoj su im strmo nasložena drva služila kao skale da se popnu u onisko potkrovlje. Pri tome se spotakoše preko nekakvih kašeta kojih tu ranije bilo a kad htjedoše da ih sklone, pod rukama osjetiše da bi to mogli biti oni američki paketi. I stvarno, kad jedan od njih izniješe, pod škiljavom svjetlošću ulične svjetlosti vidješe poznata slova i brojeve ispisana masnom crnom bojom. Obradovani ovim nalazom, brzo utrčaše u šupu, pokupiše pakete i lomatajući uz naslagana drva, ubaciše u skrovište. Zadihani i ozareni, prvo očutaše neko vrijeme da bi Đelo, po svom običaju, prvi otvorio priču pitajući se ko bi taj dobri duh mogao biti koji im je učinio ovo nenadno dobročinstvo... No pošto Mirku nije bilo do neke priče, Đelo se oprostilo i preko drvljanika slomata i zaputi kući, ostavljajući ga da prebira po svojim nesređenim mislima.

Sjutradan, dok se se zamišljeno motali po školskom dvorištu, neubičajenom odlučnošću im se pridruži Mili Šlinota i prije nego što ga neko mršiknu, postavi jedno veoma važno pitanje:

- E, glavurdani, jeste li primili trebovanje...?
- Kakvo trebovanje !?

U odgovor na njihovo čuđenje Mili Šlinota im ispriča svoju priču; Kad je vidio da su upali u magazin, prepao se i pobjegao ali ne toliko daleko, jer je htio da vidi kako će se odvijati „pohara“ u koju su krenuli svi osim njega. A bilo ga je i sram e će poslije misliti da ih je on prošpijao, za čim nije ni bilo potrebe pošto se njihova graja, dok su se otimali oko kojekakvih tranja, mogla čuti nadaleko. Zato je i mogao vidjeti sve one pakete koje su oni pobačali sa balkona a onda na ništa drugo nije mislio no da pričekava mrak pa da ih pokupi i skrije na sigurnom mjestu. Sva sreća da komunalci nijesu nabasali na njih, te ih je mogao pokupiti i odnijeti tamo gdje su ih našli, jedino što je jedan paket ostavio za sebe. Nakon što se značajno pogledaše među sobom, redom potapšашe Milog po ramenima a Miki ga čak i srdačno zagrli, pritom mrmljajući nekakve pohvale. Ovaj povoljan obrt Mili Šlinota, s potpunim pravom, shvati kao izvjesnu „ulaznicu“ u njihovo društvo te s rukama u džepovima i dignute glave pođe dvorištem za nekim svojim namjerama. Ostali duboko odahnuše, ovoga puta u nadi da će stvari, uskoro, doći na svoje mjesto...

Da se to što prije dogodi, doprinijela je potopna kiša praćena olujom, tako da niko nije izlazio iz kuće bez prijekne potrebe. Sve to je učinilo da se događaji zaborave i život uđe u sumornu zimsku kolotečinu, te je uskoro i Anđelko počeo odlaziti u školu, a svi se pretvarali da ni o čemu pojma nemaju. Njegovome ocu, Peru, Oznaši su preporučili da se “dobrovoljno” javi za poslovođu pri opravci srušenih mostova i za neko vrijeme nestane iz grada dok se cijeli slučaj zaboravi. On je tu preporuku sa radošću prihvatio jer više ionako nije mogao da sjedi besposlen.

Takozvani “kulturni život” u gradu, naglo je oživljavao krajem jeseni i početkom priprema za proslavu nove godine. Tada bi u nekadašnje kraljevsko pozorište “Zetski Dom” gostovale raznorazne pozorišne grupe iz svih krajeva zemlje, nakon čega bi se odigrani komadi prepričavali po kućama i uličnim susretima. Postojalo je i pionirsko pozorište, ali uglavnom za manju djecu jer ona odrasla u ratu nijesu imala baš mnogo smisla da gledaju kako se na pozornici prenemažu kojekakvi mededi, vukovi, vještice i patuljci a da ne govorimo o nenarodnim prinčevima i princezama. Osobito dječaci izrasli iz ratnog događanja, bavili su se igrama koje su ponekad do surovosti bile grube, u nesvjesnoj namjeri da izbjegnju iz “lažavog” svijeta odraslih čija je jedina briga bila da nekako prežive nastup jednog neshvatljivo podozrivog i osvetoljubivog poretka.

Dok je rat još trajao, u opsjednutom gradu narod je svojim pričama stvarao sliku o budućim pobjednicima kao junacima i osveticima bez mane i straha, da bi se jednoga dana u grad sjatile horde namrgođenih đilkoša, među kojima je nastala opšta otimačina svega i svačega, a posebno gradskih djevojaka. Narod je zbog njihovih zasluga, ali i sirove moći, pokušavao da previdi ove njihove ispade, dok su djeca, razočarana i u pobjednike a još više u svoje roditelje i rodbinu, ostajala po strani, svojim surovim igrama pokušavajući da spasu neke svoje vrijednosti nenamjerno stvorene u nesmiljenim ratnim vremenima kad popuste ustaljene vaspitne i druge stege a neizvjesnost ratnih vremena otvore neslućene mogućnosti.

Iako su u gradu vladali glad i oskudica, u kulturnom pogledu je bilo za svakoga ponešto, a sve skupa uzeto, činilo gradski život veoma zanimljiv za sve uzraste a djecu posebno. Jednoga dana, u školskom dvorištu, dok su smrknuto igrali “u pare”, iza jednoga ćoška dotrča Jovo Mali i ,

svaki čas ušmrkujući, uzbuđeno poče priču.

- Ej, čujete li..., došlo je novo pozorište, s nekakvijem ljudima te se preobukuju u ženetine, pa se narod valja od smijeha. Priča o tome je krenula kroz grad te svi samo o tome zbore...

Dok ostali nastaviše igru ne osvrćući se na njega, Đelo zastade začuđen pa ga oklijevajući upita o čemu se zapravo radi. Jovo mu objasni da je čuo da u pozorištu prikazuju nekakvu igru pod naslovom "Čarlijeva tetka", gdje se jedan od momaka preobukuje u žensko da bi na taj način zamijenio tu ojađelu tetku koja nije mogla doći a trebala im je za neku posebnu rabotu. Kad se on tako preobuče oni ga vode od kuće do kuće a narod, misleći da je to prava tetka, čini onako kako njima treba. Đelo se zapanji i obrecnu na Jova.

- Ma što pričaš, avetinjo..!? Veliš, čoe se obuče ka tetka i narod mu to primi zdravo za gotovo... Ajde, jadan, idi pa to pričaj drugome.

- Ma to je samo na pozornici, među glumcima koji to pretstavljaju, dok se narod previja od smijeha, kako to da oni ne primijete no sve čine kao da je oni momak tetka jednoga od njih koji se zove Čarli. Pomamio se narod potpuno. Eto ti pa idi i pitaj koga očeš...

Đelo se zamisli pa nakon par trenutaka prozbori, kao za sebe.

- E, moram to videt, jer ne mogu da zamislim da odrasli ljudi ne mogu poznati nekoga ko se preobuka u ženu. Jes da i ovđe ima avetnoga naroda, ali ti reče da je ta grupa došla iz nekog velikog grada, pa vjerujem da imaju bar malo više pameti.

- Ma, to oni samo pretstavljaju... Nije to ozbiljno, već onako da se narod smije i zabavi.

- Zabavljao se on ili ne, volio bih ja to da vidim, jer kako je krenulo i kako se narod prenemaže, ne bi me začudilo da jednoga dana i ovi naši počnu, pa da ne znaš ko je muško a ko žensko, ka da i ovako nije dosta zabune.

Ostali bjehu prekinuli igru, bez riječi čekajući da Đelo nastavi, no on kao da više nije imao volje. Na kraju se okrenu Mirku i reče mu da moraju otići da vide i to čudo, samo je problem kako se snaći za pare. Mirko mu odgovori da se mane ćorave rabote ali on nije ni pomišljao da odustane, ubjeđujući ga da ne smiju propustiti tako jedinstvenu priliku da vide kako kolektivno poblesave i oni na pozornici i oni koji to gledaju. Utoliko se umiješase i ostali te nastade opšta prepirka i ubjeđivanje, ali Đelo nije htio nipošto da odustane od svoje neshvatljivo tvrdoglave namjere, tako da svi počеше smišljati kako da mu pomognu da tu namjeru i ostvari. Utoliko se Jovo Mali javi prijedlogom da se nekud provuku bez karte. Reče i da je vidio neke podrumske prozore slomljenih stakala kroz koje bi se mogli provući i doći do u gledalište. Mirko i Đelo živnuše, pitajući Jova kad je sljedeća predstava, kako bi se pripremili i ispitali tu neočekivanu mogućnost.

Te prohladne jesenje večeri, bilo je veoma živo ispred, okolo i u zgradi malog, bivšeg kraljevskog pozorišta "Zetski Dom", kad Mirko i Đelo dođoše i sa zanimanjem stadoše pratiti vrevu koja se postepeno smanjivala sve dok i zadnji posjetioci žurno ne utrčaše u blistavo osvjetljeni hol. Nakon što u velikom luku zaobidoše zgradu pozorišta, kroz duboku sjenku se prišunjaše zidu sa suprotne strane osvjetljenog ulaza i oprezno podjoše od jednog do drugog malenog podrmskog prozora, pipanjem tražeći koji od njih bi mogao biti otvoren, kako bi se kroz njega provukli i nekako uspjeli da se dočepaju gledališta.

Te zime pao je snijeg visine skoro dva metra, te su niski krovovi morali biti čišćeni da se ne uruše, tako da ulice, zatrpane snijegom, postadoše više od prizemnih kuća. Tu i tamo, kroz sniježne bedeme koji su se protezali sredinom ulice, bili su probijeni niski tuneli kako bi se moglo proći s jedne na drugu stranu ulice, dok je narod, uglavnom, posrtao sniježnim grebenima, idući za svojim poslovima. Mnoge od kuća, bile su zaštićeni daskama koje su zadržavale snijeg da ne provali prozore i vrata, dok su stanovnici čistili niske krovove da se ne bi urušili pod težinom vlažnog snijega. Đaci su dobili vanredni raspust koji su koristili za skijanje, klizanje i sankanje, uglavnom niz Ivan-Begovu ulicu koja se iza bolnice spuštala u grad, ovoga puta omeđena visokim sniježnim bedemima, tako da je sankanje bilo još uzbudljivije. Stariji stanovnici grada bili su obavezni da se jave u akciju čišćenja ceste, jer su se zalihe namirnica opasno smanjivale i gradu

je prijetila glad.

Nakon kratkog otopljanja, ponovo je zahladnjelo i snijeg se pokrio ledenom korom po kojoj se moglo ići u svim pravcima, jer su ispod njega nestale niske ograde i zidovi koji su razdvajali uske bašte i još uža dvorišta. Dani su bili sunčani, dok su noći bile ledene, vedre i pune mjesečine. Nakon raspusta, naglo je ojužilo i snijeg brzo kopnio tako da je voda potapala niži dio, iz koga je narod bio primoran da bježi u gornji dio grada, jer ponori nijesu mogli da prime svu vodu. Sniježni bedemi po ulicama ostali su da se tope sve do prvih dana proljeća, koje je došlo vrlo rano, iz obamrlosti budeći grad još uvijek okovan gomilama snijega. Proljeće, ne samo da je granulo neuobičajeno rano, već je počelo nizom veoma lijepih, sunčanih i toplih dana, tako da je ličilo na rano ljeto. Gradom je vladao proljetnji umor i opijenost mirisima, bojama i toplotom koja je strujala memljivim gradskim ulicama. Gradskom kotlinom je, a i okolnim brdima, nastala uobičajena dječja trka i bile obnovljene borbe praćkama. Najžešće borbe su se vodile oko Prasećeg grada, koji se nalazio u jednoj kamenitoj vrtači stisnutoj između dva vrha na izlazu iz grada, neposredno iza Vatrogasne čete, odnosno gradske bolnice, iza koje se strmo uspinjala cesta, još uvijek oivičena prljavim sniježnim bedemima. Naziv "grad" potiče od tu smještenih svinjaca, nakon što ih je gradska vlast protjerala iz nastanjenog gradskog područja. Redovi svinjaca sklepanih od dasaka, bili su dosta uredno poređani po straminama vrtače iz koje se širio nesnosan smrad. Ujutro i uveče, mahom žene i djeca ali i poneki domaćin, strmim puteljkom, svakodnevno su teglili kante splačina u to svinjsko naselje iz koga je dopirala neprestana kvika.

Jednoga dana, među djecom se pojaviše pravi pravcati milioneri, čiji su džepovi bili puni pravih, pravcatih, ali zato nevažjećih predratnih dinara. Bio je to čudan osjećaj imati toliko para za koje se ništa nije moglo kupiti, a koje su mnogo bolje izgledale od mekanih novčanica sa naslikanim partizanom, za koje se isto tako jedva što moglo kupiti, jer su tada bile u prometu nekakvi bonovi, trebovanja i tačkice, na koje se dobijalo ono najosnovnije za život. To, naravno, nije važno za pobjednike koji su vrlo brzo otvorili nekakve "diplomatske" magazine, koji su ličili na tajanstvene "Ali Babine pećine" pune svega i svačega, a u koje su pristup imali samo izabrani. Ipak te "prave" novčanice nijesu bile potpuno bezvrijedne, jer među dječacima otpoče bjesomučna igra "u pare" kao što je bila i ona "u orahe" prošle i svake nailazeće jeseni, dok su se djevojčice, uglavnom, igrale trgovine kojekakvim sitnicama.

Ne potraja dugo dok prijeđoše na drugu zabavu a te pare nestadoše nenadno kao što su se i pojavile. Odjednom, gradom zavlada igra šaha i svuda su se mogla vidjeti djeca sa svojeručno iscrtanim šahovskim tablama pod rukom, u potrazi za protivnicima, kako bi odigrali koju partiju. Uskoro su bile utemeljene i rang liste o kojima je cio grad raspravljao. Oni koje šah nije interesovao, lomatali su se okolnim brdima i vodili beskrajne borbe "žandara i komita", ponekad tek u sumrak silazeći u grad. Jedne večeri, Grahovskom ulicom zavlada neka tajanstvena živost. Djeca su se sakupljala u grupice i o nečemu uzbuđeno raspravljala. To nije promaklo nekolicini iz Skadarske ulice, koji su u takvim prilikama redovno uhodili svoje stalne protivnike. Razlog je, izgleda, bila nekakva bomba ili mina u jednom od bunkera, čije su linije trostruko opasivale grad u kotlini. Jedan od uhoda, Čita-Barbarita, hitro dotrča do grupe koja je u blizini Vlaške crkve igrala "u pare" i uzbuđeno ispriča što je čuo. Pošto se već bješe smrklo, dječaci prekidoše igru i razidoše se, dok se Mirko i Đelo oprezno ušunjaše u potkrovlje teze da bi se dogovorili što da rade, jer im se nije išlo kući. Moglo im se, obojici, jer Mirkov otac nije vodio mnogo računa o njemu, dok je Đelova majka u to doba odlazila negdje da odradi noćnu smjenu.

Ne znajući što će, izadoše u mlaku proljećnu noć puni nekog neodoljivog poleta za bilo kakvim poduhvatom. Na raskršću Skadarske i Grahovske ulice, stajao je veliki tamni kamion i lijeno "klinčio" dizel motorom prosipajući škiljavo svijetlo po makadamskom kolovozu. Skoro istovremeno pomisliše, da ne bi bilo loše uhvatiti se za karoseriju i njime krenuti u neizvjesnost. Prvi se, siktavim glasom, oglasi Đelo.

- Daj da se kačimo, pa što bude... Nema mnogo pravaca, a đe gođ da krenemo možemo se otkaćiti i do ujutro se vratiti u grad.

- Ajde, ali tek kad krene.

Pribijajući se uza zid, dođoše do kamiona gdje se primiriše u očekivanju da se pokrene. Uskoro jedna tamna prilika hitro promaknu iza ugla i uskoči u kabinu lupajući vratima. Kamion škrgutnu

mjenjačem, što bi znak da kreće u noć koja postajala sve tamnija, te hitro skočiše hvatajući se za okovane drvene stranice karoserije. Kamion se zaputi Grahovskom ulicom do raskrsnice, da bi sipljivo nastavio strmom Ivanbegovom prema izlazu iz grada. Uskoro grad, sa svojim čkiljavim svijetlima, ostade iza njih, nestajući iza kamenitog vijenca brda dok se gusti mrak ne sklopi nad kamionom koji je svojim slabašnim svijetlom jedva osvjetljavao komad ceste koja je neprekidno krivudala ispred njega.

Ubrzo osjetiše da im se ruke kočice od truckanja i ljuljanja, iako su se nogama odupirali o šasiju, te se počele dogovarati da skoče čim kamion uspori u nekoj od brojnih krivina. Prije nego što se odlučiše, kamion iznenada uđe u jedan duboki klanac u čijem se dnu nalazio kameni most, ispod čijeg svoda se je, za vrijeme kišnih dana, obrušavala pjenušava bujica. Poznavali su još od ranije taj duboki i strmoglavi klanac ovičen prijeteci visokim iskrzanim stijinama i odlučiše da skoče tek kad kamion izađe iz njega. Međutim, došavši do kamenog mosta, kamion neočekivano stade, gaseći svijetla i motor. Prije nego se i stigoše prestrašiti, kao po komandi skočiše i otrčaše da se sakriju iza obližnje stijene nagnute nad cestom koja se jedva nazirala. Oboje vrata na kabini, istovremeno se otvoriše i dvije tamne prilike skočiše u mrak. Nakon nekoliko koraka koji zaškripaše po šoderu, mukla tišina označi da su ona dvojica negdje skrenula sa ceste. Goreći od radoznalosti, njih dvojica odlučiše da se ivicom ceste polako privuku što bliže kamenom mostu, čiji se luk polako stade raspoznavati u kamenom potpornom zidu. Ispod mosta nastane nekakvo natezanje i začu razgovjetan žagor ljudi, kojima se, po svoj prilici, veoma žurilo. Između nerazgovjetnih glasova, izdvoji se dubok i jasan glas, koji ne trpi prigovora.

- Daj, brzo, da se dogovorimo, jer čekanja nema... Jeste li prepakovali da se može nositi i da ne upada u oči? Rekli smo da to budu skrinjice ili jake drvene kutije za pod ruku, teške najviše deset do petnaest kila. Sve da budu sa postavom a one za dukate i sa pregradama...

Neko mu nešto tiho odgovori, nakon čega nastavi.

- Dobro je, sad se tu ne može ništa, ali to treba srediti za najviše tri dana. Kako mislite da prođemo nezapaženi, kad se moramo tegliti sa ovako teškim sanducima? Sad dajte da što prije utovarimo da nas neko ne iznenadi.

- A je li spremno mjesto će ćemo sve ovo ostaviti ili zakopati? - upita neko.

- Ma, jesmo li se već nekoliko puta dogovarali... Rekli smo, u onoj gomili sa lijeve strane, na samom početku podzemnoga mosta a onda pokojnika ponovo vratiti na svoje mjesto i objesiti mu orden, kako to već sljede... Jesmo li se dobro razumjeli? Ajde, pokret...!

Uz muklo stenjanje i uzvike, nekoliko ljudi je pokušavalo da na cestu iznese nekakav prilično težak teret, dok su njih dvojica, bez daha šćućureni u pukotini između dvije stijene, osluškivali što se događa. Nijesu se usuđivali ni da šapću, već su svaki za sebe, jedva čekali dok ti nepoznati ljudi utovare tajanstveni teret, kako bi mogli da što prije pobjegnu i vrata se u grad. Uz veliki napor i prigušeni razgovor, ljudi nekako ubaciše par teških sanduka na karoseriju kamiona, gdje jedan od njih ostade, dok ostala trojica uskočiše u kabinu. Motor zabruna i veliki kamion tandarajući nastavi put.

S velikim olakšanjem iskočiše na prašnjavu cestu i, protežući se, nastaviše da gledaju kako se svijetlo kamiona udaljuje. Kad svijetlo konačno nestade iza okuke, nad njima se sklopi tako mrkli mrak, da nesvjesno počele pipati jedan drugog, kao da žele da se uvjere da li su ostali čitavi i da su još uvijek zajedno. Kad su im se oči donekle navikle na mrak i kad počele razaznavati cestu, tek onda se usudiše da nešto prozbore. Tiho mrmljajući, prvi Đelo prekide tišinu, koja je noć činila još tamnijom.

- Uh, dobro se izvukosmo, jer kako je bilo krenulo, mogli smo lako da zaglavimo. Ma, ču li ti onoga da pomenu nekakve dukate, ili se meni samo tako učinjelo?

- Kako da ne... Osobito kad počne pominjati one skrinjice, pade mi na um da bi to moglo biti opljačkano blago iz ovoga rata, te izgleda da ga premještaju na sigurno mjesto. No, će bi mogao biti taj đavolji most i to još - podzemni!? Sigurno tamo će ima neka rijeka ili barem potok... Moglo bi jedino biti u Obodskoj pećini, ako je taj most stvarno pod zemljom. A i će most pod zemljom!? Zamišljeni, polako se uputiše cestom koja je vodila nazad u grad, vijugajući strmim padinama brda iza kojih je dolazio, odbijajući se od niskih oblaka, slabašan otsjaj gradskog uličnog svijetla. Još uvijek uzbuđeni neočekivanim događajem, iznosili su razne pretpostavke o kakvom bi se blagu

moglo raditi i na pamet im nije padalo da bi mogli poći u potragu za njim iako su, baš u zadnje vrijeme, pročitali gomilu knjiga o potrazi za kojekakvim dragocjenostima. Nijesu dugo išli, kad im se učini da čuju zvuk motora. Okrenuše se i u daljini primijetiše snop svjetlosti koji se nazirao iza daleke okuke, na kojoj uskoro bljesnuše dvije tačke koje su se stopiše u veliku svijetlu mrlju. Ubrzo potom svijetlo opet nestade, dok se njih dvojica počеше dogovarati da li da ga ustave i zamole da ih poveže u grad. Mirko se odlučno usprotivi, jer bi svakome bilo sumnjivo da se dječaci njihovih godina, po mrklom mraku potpuno sami lomataju cestom. Odlučiše da se na jednoj od čestih krivina, okače o kamion, pretpostavljajući unaprijed da se o kamionu i radi, jer su putnička vozila bila veoma rijetka a novopečeni pobjednici rijetko usuđivali da putuju noću jer su ceste još uvijek bile nesigurne. Izabraše jednu oštru krivinu, sklanjajući se sa unutrašnje strane i leđima oslonjeni o strme stijene, stadoše očekivati da kamion prođe kako bi se zatrčali i uhvatili za njega. Bio je to stvarno kamion koji tandarajući i mijenjajući brzinu, polako izbi iza okuke farovima osvjetljavajući bijele kamene branike na parapetu ceste. Ljuljajući se i zavijajući motorom kamion prođe ostavljajući ih u tamnim sjenkama koje su ispunjavale plitka udubljenja medju stijenama. Hitro skočiše na cestu i, u trku se grabeći za drvene stranice karoserije, objesiše o kamion koji se tresao i ljuljao makadamskom cestom. Kad se nogama odupriješe o šasiju i uspraviše toliko da su mogli vidjeti kabinu, slediše se od straha kad na karoseriji ugledaše dva povelika sanduka. Istovremeno shvatiše da je to onaj isti kamion kojim su i krenuli na ovo čudno putovanje, ujedno se pitajući gdje je nestao onaj treći saputnik što je ostao uz sanduke. Upitno se pogledaše, jedva nazirući jedan drugog u slabašnom odsjaju svjetlosti koja se odbijala od blijedožute ceste. Odlučiše da put nastave viseći o kamionu, uzbuđeni i radoznali gdje će kamion da stane, kako bi iz prikrajka vidjeli što će biti sa kovčezima.

Nije dugo trajalo i kamion zađe u prazne i slabo osvjetljene gradske ulice, pođe u gornji dio grada zvani "Nova varoš", uđe u usku ulicu i stade u dubokoj tamnoj sjenci uveliko olistale lipe. Hitro skočiše sa kamiona i uhvatiše zaklon u vratima obližnje kuće, radoznalo vireći u mrak kroz koji su se, bez riječi, kretale tamne prilike. Baš kad su očekivali da se neko popne na kamion i onima dolje doda one sanduke, šofer brzo uskoči u kabinu i kamion nastavi vožnju. Skrivajući se u gustom mraku drvoreda, brzo potrčaše do uličnog ugla kako bi vidjeli gdje će kamion da skrene. Jedva stigoše da u zadnjem trenutku vide da je kamion iz glavne ulice skrenuo u jednu od poprečnih, te se zaputiše da vide gdje će da stane. Kad dođoše do ugla ulice u koju je skrenuo, vidješe da u ulici više nema nikakvog kamiona. Duboko razočarani, počеше se pitati gdje je mogao nestati onoliki kamion i zaključiše da je najbolje da sutra dođu i vide ima li neka od kuća dvorište u koje je on mogao iščeznuti.

Umorni i pospani, polako pođoše praznim ulicama i dalje se krijući u mraku drvoreda, jer je deci i omladini ionako bilo zabranjeno da se poslije osam sati uveče kreće gradskim ulicama. Uskoro se rastaše i odoše svak na svoju stranu.

Sjutradan im je već sve skupa izgledalo kao jedan nedosanjani san, tako da o svemu nijesu činili nikakvu veliku priču. Osim toga, uzbuđenje među djecom o tobožnjoj mini ili bombi pronađenoj u jednom od bunkera, bila je glavna tema te i njih dvojica počеше razmišljati kako da se uključe u tu uzbudljivu epizodu inače mirne svakidašnjice. Iznenada se Đelo, po svom znanom običaju, tako duboko zamisli da Mirko ostade u znatiželjnom očekivanju, jer je znao da on sigurno sprema neki uzbudljivi prijedlog. I stvarno, Đelo, kao da se probudi, bez riječi ustade i skoro naredi.

- Ajde diži se ! Idemo da neđe tražimo kakvu dugačku žicu ili konop !

Ne čekajući, okrenu se i krenu u pravcu grada. Mirko krenu za njim, ne usuđujući se da ga pita đe je krenuo i što smjera, jer je dobro znao da to ni sami Đelo ne zna. Čuteći stigoše pod predgrađe Medovinu, u čijem dnu se nalazila velika ograđena gomila željeznog otpada i starih mašina i gledajući kroz žičanu ogradu stadoše tražiti kakav komad žice ili nešto slično. Mirko je već naslućivao što Đelo smjera, jer je i sam dolazio na pomisao da tu tajanstvenu minu ili kakvu drugu opasnu napravu nečim zakači i da je iz zaklona izvuče na vidjelo.

Konačno se odlučiše da potraže kakvu rupu u ogradi od bodljikave žice i kad je nađoše, skrivajući se udoše među zarđale olupine i počеше ih prevrtati u potrazi za žicom. U tom prevrtanju, iz

jednog velikog sanduka poispadaše nekakvi telefoni i smotuljci kablova, što učini da na momenat zaborave prvobitnu namjeru i uzbuđeno zgrabe po jedan telefon i jedan smotuljak i, osvrćući se krenu u bjekstvo. Uskoro začuše i nekakvu viku, te se strmoglaviše kroz rupu u ogradi i ne obazirući se, što ih noge nose zaždiše u pravcu grada, svaki čas očekujući da im neko prepriječi put.

Skoro bez daha utrčaše u dvorište osnovne škole, znajući da ono ima izlaz na tri ulice, tako da je, ako bude nužda, bilo lako pobjeći i tu ostadoše očekujući mrak kako bi se mogli neopaženo ušunjati u pokrovlje Anđelkove šupe. Zaklonjeni niskim žbunjem, tek tada uzeše da vide kakav im je plijen pao u ruke i kao prvo stadoše okretati ručice koje su virele iz četvrtaste kutije o kojoj je visila telefonska slušalica. To okretanje je proizvodilo zvuk nalik na zavijanje sirene, što ih navede da otvore kutiju u kojoj se naslućivao nekakav čudan mehanizam. Iz te kutije je virio komad kabla čiji su raščupani krajevi visili. U cijeloj toj čudnoj igri dogodi se da Đelo nenamjerno dohvati za te krajeve i nastavljajući da okreće onu ručicu, odjednom potskoči drmnut strujom, istiktivno baci kutiju i ne shvatajući što se zapravo dogodilo, stade se unezvjereno osvrutati. Mirko ga upitno pogleda, na što Đelo izgubljeno odhuknu.

- Zmija ! Zmija u kutiji..

- Kakva zmija, jadan, što pričaš!? Nije no akrep...

Odlučiše da ipak vide što se nalazi u tajanstvenoj kutiji i džepnim nožićem odviše nekoliko šrafova. Konačno iz bakelitne kutije ispade nekakva naprava od gvožđa, puna mesinganih zupčanika povezanih sa ručicom tako da se njom velikom brzinom mogao okretati nekakav čudan duguljasti valjak.

- Eto ti tvoja zmija, - posprdnu se Mirko...

- Sprdaj se ti koliko god oćeš, ali je mene nešto pečilo, baš ka da je zmija otrovnica...

- Pa dobro, reci iz čega, kad vidiš i sam da u kutiji osim ove gvožđurije nema ništa drugo, bez ove žice te visi...?

Mirko opipa krajeve žice, pokazujući Đelu kako nema ničega što bi potvrđivalo njegovu priču, no kako u tom trenutku Đelo pokrenu ručicu Mirko otkoči i trgnu ruku, užasno gledajući prste koji bjehu utrnuli od strujnog udara.

- Struja, Đelo, kakva zmija...!? No, kako umije da drmne, skoro da nije bolja od zmije otrovnice... Cijela ruka mi je utrnula...

U suton, pokupiše svoj nenadni plijen i konačno, šunjajući se, popeše u mračno potkrovlje šupe, gdje kutije odložiše među ostalu starudiju. Tek tada vidješe smotuljak žice i sjetiše se za čem im je sve to trebalo. Odlučiše da se sjutradan, nakon škole, odmah iskradu, pođu do rečenog bunkera i vide o čemu se radi. Ako je u pitanju stvarno nekakva mina ili slična naprava, moraće da dobro pripaze da ne stradaju pa će uz pomoć one žice pokušati da tu napravu ili iščupaju ili će ona eksplodirati ali tako da im ne naudi. Smotuljak žice im je izgledao dovoljno dug da cijelu rabotu izvedu sa sigurnog rastojanja. Trebao im je još komad deblje žice kako bi napravili kuku kojom bi tu napravu mogli zakačiti. To nije bio veliki problem jer je takvih komada žice bilo dovoljno u starudiji, koje je potkrovlje bilo puno.

Sjutradan, kako su se bili i dogovorili, hitro se ispentraše do okruglog bunkera zapetog na vrh jedne stijene i sa strahom proviriše kroz oniska vrata. Na prašnjavom podu se naziralo plitko udubljenje iz kojega je virio zaobljeni čošak metalne kutije obojene tamno zelenom bojom. Polako se približiše, napeto gledajući kako bi tu kutiju mogli zakačiti na onu pripremljenu kuku od debele žice. Odlučiše da krak one kuke oprezno zabiju uz ivicu kutije i da je uz pomoć one savitljive telefonske žice pokušaju pokrenuti iz ležišta. Dok su im srca lupala u osušanim grlima, polako zategoše savitljivu telefonsku žicu koja se lagano istezala. Zategnuta žica je opasno federirala, stalno prijeteći da se prekine, tako da su povremeno popuštali i zatezali, očekujući da se tajanstveni predmet konačno pomakne. Kad se već bjehu pomalo i umorili od tog uzaludnog zatezanja, već donekle oslobođeni prvobitnog straha, nestrpljivo počеше sve jače potezati žicu koja se odjednom otpusti a željezna kuka izletje kroz niska vrata i zazvoni među stijenama.

Nakon što se oporaviše od iznenađenja i straha, priđoše niskim vratima, oprezno pogledaše u mrak bunkera i ugledaše kutiju koja je iz prašnjavog udubljenja virela cijelom jednom stranicom, na kojoj su se vidjela dva ovalna prstena. Polako priđoše i onu žičanu kuku zakačiše za jedan od

prstena a zatim opet uhvatiše zaklon među stijenama. Ponovo stadoše zatezati žicu, ovoga puta sa još više napetosti i uzbuđenja očekujući da se nešto dogodi, no žica je ostajala stalno jednako zategnuta dok su se njima usta sušila od straha i srce divlje tuklo u stegnutom grlu.

Odjednom, žica se naglo otpusti ali ona žičana kuka ne izletje iz bunkera, te oni jedan trenutak ostadoše u očekivanju i poslije nekog vremena oprezno pridoše vratima kroz koja razaznaše četvrtastu limenu kutiju sa rukohvatom, koja je više ličila na mali kofer nego li na kakvu eksplozivnu napravu. No, ipak se ne usudiše da uđu i iznesu tajanstveni predmet, već odlučiše da ga iz zaklona, onom žicom izvuku iz bunkera i puste da padne niz one stijene, kako bi bili sigurni da nije opasan.

Pošto kutija muklo zazvoni niz obližnje stijene, shvatiše da u njoj nešto ima, te odlučiše da je iznesu na zaravan pred bunkerom i vide što ona sadrži. Pogledaše se u napetom očekivanju, još uvijek neodlučni, dok ih je radoznalost nagonila da ipak pokušaju. Nakon što kutiju ispitaše sa svih strana, vidješe da oni prsteni predstavljaju zaponce brave kojima je kutija bila zatvorena i shvatiše da ih treba pritisnuti na suprotnu stranu kako bi se kutija dala otvoriti. Tako i učiniše, te se poklopac otškrinu. Još uvijek u strahu da bi se nešto moglo dogoditi, odlučiše da onu kuku zakače i njom, iz zaklona, pokušaju podignuti poklopac. Polako zakačiše kuku za jedan od onih prstenova i podoše u zaklon, oprezno povukavši žicu. Začuše zvonjavu poklopca i kuke, te s olakšanjem priskočiše kutiji koja je, otvorena, ležala pred njima i sa strahom pogledaše njen tajanstveni sadržaj.

U sredini kutije, u zelenom čojom postavljenom udubljenju, presijavao se jednocijevni signalni pištolj, dok su u uglovima bile uredno raspoređene signalne rakete u aluminijumskim čaurama. Za trenutak nastaviše, uz divljenje pomiješano sa strahom, posmatrati sadržinu kutije, dok Đelo najednom, ne mogavši se uzdržati, zgrabi pištolj i ne skidajući sa njega pogled, podiže ga i stade sa svih strana ispitivati. Pri tome ugleda jedno nazubljeno dugme, koje pritisnu, nakon čega se debela cijev prelomi i iz nje ispade raketa poput onih postrojenih po uglovima. Uskoro pronadoše način na koji taj signalni pištolj funkcioniše i poslije škljocanja na prazno, spakovaše ga u kutiju i požuriše da se, sa tako vrijednim plijenom što prije izgube sa tog mjesta, računajući da mnogo njih jedva čeka da dođe, vidi i vjerovatno isto tako kao i oni pokuša iščačkati ovu njihovu takozvanu "minu". Pažljivo sa nje obrisaše prašinu, pa je poput neke dragocjenosti uviše u džemper i polako, osvrćući se i krijući, kroz kamenjar krenuše prema gradu.

Došavši u potkrovlje šupe, na miru raspakovaše pištolj i rakete i sa iznenađenjem otkriše da kutija ima duplo dno u kojem nadoše pribor za čišćenje i još nekoliko raketa. Kutiju dobro sakriše iza grede na zidu i zadovoljni počеше priču o svemu što se dogodilo zadnjih dana. Onaj kamion su, doduše, vidjeli na nekoliko mjesta, ali to im nije mnogo pomoglo da zaključe što se sa onim teškim sanducima dogodilo. U stvari, tek sad ih je počela mučiti radoznalost da saznaju ko su ljudi koji su one noći bili u tom kamionu i kakve su namjere imali. Nije bilo sumnje da se radilo o opljačkanom blagu i da im je namjera da ga negdje sklone na sigurno mjesto, ali im nikako nije moglo biti jasno o kakvom bi se mostu, i to još podzemnom, moglo raditi. One noći, kad je kamion nastavio put, mislili su da se stvarno radi o nekakvom podzemnom mostu, jer u okolini postoje rijeke ponornice, ali su, tada, njih dvojica mislili jedino kako da izađu iz neprilike u koju su se bili nepromišljeno uvalili. No, kada su pri povratku one sanduke vidjeli u istom kamionu koji se onako brzo vratio, vjerovatno nakon okretanja na nekoj raskrsnici, shvatili su da se cijela priča odnosi na grad, ali nikako nijesu mogli da shvate da postoji neki most u gradu bez rijeke. Ono, podzemni, ovoga puta je dobilo na tajanstvenosti, jer ako rijeke nema iznad zemlje, ne znači da je nema pod zemljom. Posebno iz toga razloga, što je postojala priča da je gradskom kotlinom nekad, stvarno tekla rijeka koja je ponirala u jednom udubljenju nedaleko od starog manastira.

Sve to ih više nije ostavljalo na miru, te odlučiše da saznaju kome pripada kamion koji su često vidjeli na raznim mjestima a skoro svaki put ga je vozio drugi vozač. Konačno su saznali da je kamion vlasništvo službe koja se bavila snabdijevanjem grada, što im nije bilo od velike pomoći, ali su zato po glasu poznali onoga koji je kamion vozio one noći i izdavao naredbe ostalima koje ni po čemu nijesu mogli prepoznati. Bio je to krupan čovjek u najboljim godinama, skoro uvijek obučen u tamnozeleni kombinezon i šarenu košulju, koji je najčešće kamionom odlazio van grada i ponekad se vraćao tek poslije nekoliko dana. Pokušavali su da ga prate, ali se to ispostavilo kao

skoro nemoguće.

Uskoro nijesu ni o čemu drugom mogli da misle, te su se dali u svakojake potrage za bilo čim što bi im ukazalo na nešto što bi potvrdilo njihove maštarije u vezi sa blagom koje je iz dana u dan postajalo sve stvarnije, uzbuđujući ih time što im je bilo skoro na dohvat ruke. Počeli su obilaziti sva mjesta koja su bila poznata kao ulazi u podzemlje, počev od otvora u manastirskom zidu, zvanog "ladnica" iz koga je, po čuvenju, nakon velikih kiša izvirala jaka bujica podzemnih voda, pa sve do plitkih jama punih raznih otpadaka. Ta, takozvana "ladnica", u stvari zasvedeni otvor zatvoren rešetkama, koji se nastavljao isto tako zasvedenim tunelom ispod manstirskog zdanja, odmah je izgubio na interesu kad su vidjeli da je on potpuno zatrpan zemljom i kamenjem.

Jednoga dana, pošto već skoro bijahu izgubili svaku nadu da će ikad naći nešto nalik na ulaz u pećinu, koja se po predanju nalazila ispod vijenca brda koja su okruživala grad, odoše iznad manastira kako bi se u jednoj vrtači nakrali trešanja koje tek bjehu počele zrijevati. Taman što se popeše uz glatko stablo, kad se iznenada začu kreštavi ženski glas koji stade dozivati nekoga, govoreći mu da su nekakvi fakini došli u poharu. Brzo se stušitiše niz trešnju i s užasom vidješe jednog namrgođenog čovjeka koji se prijeteci približavao, nesigurno skačući s kamena na kamen. Hitro umakoše kamenitom stazom, ne osvrćući se i gledajući da što prije zamaknu za kamenitim vrhom iza koga se nazirala gradska kotlina. Računajući da se dovoljno odmakli, zadihano istrčaše na zaravan, iznad manastira, po kome su bile razbacane gomile kamenih blokova, te odlučiše da je najbolje ako se sakriju iza najveće koja bješe naslonjena uz strme stijene brda koje se iznad nje uzdizalo. Uskoro vidješe zadihanog gonioca koji se osvrtao, neodlučan u kom pravcu da nastavi potjeru. Bojeći se da ne krene u njihovom smjeru, žurno se povukoše iza gomile kamenih blokova, čekajući da se gonič izgubi i da krenu prema gradu. Pošto čovjek i sam uvidje da potjera više nema smisla, neodlučno se okrenu i nestade iz stijena, dok se oni spremiše da izađu iz zaklona i strmom cestom krenu u pravcu grada čiji su se krovovi crvenili u gradskoj kotlini. Odjednom, nekoliko tesanih kamenih blokova uz lomljivu se osuljaše u dubinu uskog otvora koji se ukaza ispod strmo otsječene stijene. Iz otvora ih zapahnu struja hladnog vazduha, ukazujući da se iza njega nalazi pećina koja je morala biti dovoljno duboka da bi vazduh kroz nju mogao strujati. Prvo se uvjeriše da su oni blokovi učvršćeni, pa se tek onda odlučiše da uđu u usku pukotinu koja se pod blagim uglom spuštala u mrak pećine. Polako udoše i pričekашe da im se oči priviknu na pomrčinu. Uskoro vidješe da se svod pećine uzdiže i pećina naglo širi, dok je njeno kamenito tlo pod blagim nagibom silazilo u mračne dubine. Polako, čučeci, na nogama i rukama nastaviše silazak, sve dok mrak ne postade toliko gust da više ništa nijesu mogli razaznati. Na kraju uzeše sitnije kamenje, koje im se nađe na domaku i svom snagom ga baciše u prostor pred sobom, napeto osluškajući udarce koji su odjecali neprozirnim mrakom. Iz kotrljanja i ostalih zvukova, zaključiše da se hodnik nastavlja dalje u dubinu i uzbuđeno odlučiše da izađu i zapamte mjesto pa da onda ponovo dođu i uz pomoć kakvoga svijetla ispitaju kuda vodi ova tajanstvena pećina.

Svaki za sebe, duboko zamišljeni i uzbuđeni, lagano su silazili cestom koja se iza manastira spuštala u grad. Tek kad izbiše na prostranu šljunčanu ravnicu gradske kotline, Đelo, više sam za sebe, zamišljeno prozbori.

- Ma, đe da nađemo kakve šterike ili lampu na gaz? Najbolje bi bilo da neđe dobavimo kakvih baterija. A najsigurnije bi bile one njemačke sijalice na stiskanje, što bljeskaju kad god ih stisneš.

- A čim bi ti sve to platio? - upita ga Mirko isto tako zamišljeno.

- Kakvo plaćanje, jadan!? Platićemo sve skupa, jedino ako nas u'vate...

- E, znaš li što, - Mirko zastade kao da se nečega sjeti, - ajdemo do Novog groblja da vidimo ima li svijeća po grobovima... Moglo bi se barem skupiti voska pa da svijeće izlijemo sami... Što veliš?

Đelo se prenu, što je bio najbolji znak da tu ideju smatra dobrom i da treba odmah pokušati da se prema njoj i postupi. Brzim korakom se zaputiše u istočni dio grada, gdje se kroz olinjale borove nazirao posivjeli zvonik crkve oko koje su se bjelasale zbijene kamene grobnice. Kako kapija bješe zatvorena, hitro preskočiše preko nevisokog zida i počeše potragu za ostacima dogorelih svijeća. Iako su podobro ispitali sve uglove dosta prostrane crkvene avlije, ne nađoše

mного toga što se moglo upotrijebiti, jer ono voska što ne bješe sagorelo, razlivalo se u tamnim krpama niz kamene zidove grobnica i do njega se nije moglo doći bez ako se ne bi nečim sastrugao, a za to nijesu imali ni načina ni volje. One komadiće koji su se mogli upotrijebiti strpaše u džepove i jednako zamišljeno pođoše u pravcu grada. Ovoga puta red bi na Đela da se prene.

- Ej, znaš li onu prodavnicu suđa i ostalog za domaćinstvo u Bajovoj ulici...?
- Znam, kako ne bi znao, a što je s njom?
- Vidio si da ima velik, drvetom uokvireni izlog?
- Dobro, jesam kako ne, ali kakve to veze ima s ovom našom rabotom?
- Ima, ima! Sigurno si vidio one, u piramidu naslagane pločaste baterije...
- Pa, jesam, ali za čem da ih kupimo? - i dalje se čudio Mirko.
- E, meni je još ranije upalo u oči da taj izlog ima bravu na donjoj stranici okvira i to tačno na sredini.
- I što mu to znači?
- To znači da se okvir, s jedne strane može nategnuti toliko da bi, kroz onu pukotinu, slobodno mogao provući ruku.

Ne potraja dugo i oni dođoše do naznačenog izloga koji je štrčao nad pločnikom za dobrih pola metra. U izlogu su, na zastrtim policama, bile poređane nekakve emajlirane šerpe, čajnici i šolje. Bilo je tu i nekakvih lanaca, alata i kojekakve gvožđurije za koju nijesu znali ni čemu služi. Pažljivo su pregledali ispucali drveni okvir i osvrćući se probali da ga malo odignu. Pošto im je to unekoliko uspjelo, odlučiše se da kasno uveče, po mraku, ponovo dođu i pokušaju se domoći onih baterija koje bjehu naslagane u piramidu i to tako visoko da su ih mogli dohvatiti jedino nekakvim predmetom. Nakon toga odoše da negdje nađu kakav pogodan komad žice kojom bi to najbolje mogli izvesti.

Kasno uveče, kad su ulice uglavnom puste, skrivajući se u mraku prolistalih lipa došunjaše se do izloga i natežući okvir načiniše otvor toliki da su mogli provući, ne samo žicu već i čitavu šaku. Onom žicom povukoše baterije koje uz lupjavu popadaše i raspršiše po prašnjavom dnu izloga, odakle ih pokupiše i izvukoše kroz uski otvor. Sve je trajalo veoma malo vremena, te su sa osvojenim plijenom mogli odmah pobjeći na sigurno mjesto. Izgleda da nije sve prošlo neprimijećeno, jer su sutradan vidjeli radnike kako na onaj izlog ugrađuju nove brave. Slijedećih dana, nakon mukotrpane potrage za jednom baterijskom lampom i ispravnom sijalicom, sa žalošću zaključiše da su one baterije već odavno prazne i sasušene, te konačno shvatiše da je njihov prošlonoćni pohod ostao potpuno jalov. Nije im ništa drugo ostalo, nego da se daju u potragu za kakvom petrolejkom, jednom od onih koje su bile u upotrebi po okolnim selima. Mirko uze na sebe da ode na selo, u posjetu, i pokuša da otuda donese jednu takvu lampu i ako bude imao sreće da nađe kakvu bocu sa petrolejom. Do tada im je ostalo da uhode onoga vozača kamiona, koji je uglavnom izbjegavao kafane i javna mjesta. Sad, kad su znali razlog, nijesu se tome čudili i stalno su morali biti na oprezu da im ne izmakne.

Svih tih dana poznoga proljeća, s uma im se nije skidala ona noćna pustolovina i saznanje da se negdje u gradu ili ispod grada skriva veliko blago koje svakoga dana može da nestane neznanom kud. Grozničavo su tražili bilo kakvu mogućnost da se domognu, ne toliko blaga koliko izvjesnosti što će se s njim dogoditi i u čije ruke će ono dopasti. Dovoljno im je bilo da se sjete svoje mukotrpane potrage za bilo čim što bi im moglo omogućiti izlet u mrak podzemlja, makar to bilo nekoliko svijeća, par baterijskih lampi ili obična petrolejka, pa da pomisle kolike mogućnosti bi im pružio barem i djelić toga blaga koje su, na nekom nepoznatom mjestu, sakrili tajanstveni, bezlični i bezimni ljudi, koji uz to i veoma opasno izgledaju. Osim toga, u školi su nastavnici počeli sa zaključivanjem ocjena, te je bilo veliko pitanje sa kakvim uspjehom će završiti razred. Zbog toga su grozničavo pokušavali da na časovima saznaju što više, dok bi domaće zadatke na brzinu prepisivali na velikim odmorima, na taj način se koliko-toliko osiguravajući od neuspjeha.

Prava zlatna groznica, uhvatila ih je tek nakon raspusta, jer se grad na mah ispraznio i ulice utišale od dječije vike i trke. Počela je da ih hvata panika da će svi oni neznanci naprosto nestati sa dragocjenostima te će cijela pustolovina ostati jalova do nestvarnosti. Mirko je odmah otišao na selo i u kući svoje pokojne babe našao jednu garavu limenu petrolejku koju je očistio i donio

umotanu u novine da mu se ne bi sprdali. Ostalo je da se snađu za petrolej, što nije bilo teško, jer se on mogao na litre kupiti u takozvanim "Granapima", odnosno Gradskim Narodnim Prodavicama, kako se to govorilo novim revolucionarnim jezikom. Od onih komada voska sa Novog groblja, izmijesili su nekakve čvornovate svijeće da im posluže za slučaj ako baterijske lampe ili petrolejka zakažu. U školi su sakupljali komade krede, kako bi mogli obilježiti mjesta pored kojih su prošli u slučaju da se pećina bude račvala. Sve u svemu, pripremali su pravu pravcatu ekspediciju, nekoliko dana odlažući ulazak u taj tajanstveni podzemni svijet, ne priznajući sami sebi da ih je u tome, osim mraka i neizvjesnosti, ometao i prilično dubok strah od nepoznatog.

Konačno, jednoga dana su bili spremni onoliko koliko su mislili da treba te su, zebući od neizvjesnosti, očekivali novi dan u kome već jednom treba napraviti prvi korak u tamne i nepoznate podzemne prostore. Za tu priliku, pripremili su nekakve stare vojničke torbice u koje su zapakovali nešto hrane, bocu sa vodom, nadajući se da će je u podzemlju biti dovoljno, zatim one svijeće, dosta šibica, par baterija koje su kupili za pare koje su uštedjeli i konačno petrolejku sa omanjom bocom petroleja. Da bi se osjećali sigurnijim a i za neki poseban slučaj, upakovali su i onaj signalni pištolj sa nekoliko raketa. Više se nije moglo odlagati, te jednog junskog jutra na drhtavim nogama i čuteći pođoše da iznad manastira potraže onaj ulaz koji će ih odvesti u nepoznato. Kako su se peli uz strmu cestu, tako je rasla i njihova napetost te su skoro čeznuli da jedan od njih odjednom odluči da od cijele rabote nema ništa.

U takvom razmišljanju, oznojeni dođoše do one gomile blokova i priđoše jedva vidljivom otvoru gdje ih ugodno zapahnu svježina hladnog vazduha koji je strujao iz njega. Ta svježina učini te bez mnogo oklijevanja siđoše niz strmu kamenu ploču i ubrzo nađoše u polumraku koji se brzo izbistri, te se raspakovaše i kao prvo zapališe petrolejku iz koje se izvi žučkast plamen. Uz smrad petroleja, koji je štipao za nos, počеше napeto silaziti niz ravnu kamenu ploču i uskoro iz vida izgubiše svijetlu pukotinu pećinskog ulaza, koji ostade daleko za njima. Pećina je nastavljala da se spušta dok se je njen stjenoviti svod sve više uzdizao, sve dok se na kraju jedva mogao vidjeti u slabom svijetlu drhtavog plamena.

Odjednom, ravna kamena ploča iz nagiba prijeđe u vodoravni položaj te su mogli koračati bez napora i napetosti. Nakon par stotina koraka, iznenada se nađoše pred jednim kamenim zidom koji je zaklanjao jednu dosta usku pukotinu iz koje je struja hladnog vazduha bivala sve jača, tako da se prepadoše da im ne ugasi svijeću. Ipak, dok je Mirko rukom zaklanjao drhtavi plamen svijeće, Đelo izvadi baterijsku lampu da bude spremna ako se plamen ugasi. Polako se provukoše kroz pukotinu koja je naglo skretala udesno i iznenada nađoše u jednoj ogromnoj podzemnoj dvorani sa čijeg svoda su visili dugački svjetlucavi stalagmiti, sa kojih su kapi vode uz zvonko bućkanje padale u mala kamena jezercica kojima je tlo ove dvorane bilo pokriveno. Vodeno ogledalo umnoži treperave otsjaje i cijelu dvoranu obasja mekom nestvarnom svjetlošću. Za trenutak zaboraviše na strah i nijemo se zagledaše u kamene ukrase kojih je pećina bila prepuna. No, trebalo je poći dalje, te polako nastaviše ići uz obod dvorane, pored malih okruglih kamenica punih vode, dok ne dođoše na jednu zaravan iz koje se do visokog svoda uzdizao glatak kameni zid, niz koji je, tu i tamo, curela voda. Pukotine i udubljenja na kamenitom tlu, bili su ispunjeni vlažnom jarkocrvenom zemljom u kojoj su ostajali jasni tragovi. Držeći se ovoga zida nastaviše da traže kakav prolaz, već strahujući i pomalo se nadajući da se pećina tim zidom i završava. Malo pomalo, dođoše na ono isto mjesto sa kojega su maloprije i krenuli. Onako zbunjeni, sjedoše na kameno tlo pećine, petrolejku ostavljajući na jedno kamenito uzvišenje i počеше dogovarati što da rade, da li da se odmah vrate ili da cijelu dvoranu malo temeljitije ispituju. Po svom običaju, Đelo nabusito reče da se nijesu lomatali do ovamo kako bi se odmah, na lijevo krug, okrenuli i vratili odakle su i došli te im i ne preostaje ništa drugo no da naprave još koji krug oko malih jezera po kojima su se neprestano širili krugovi od kapi koje su sa svoda bućkale u mirnu i bistru vodu.

Pošto su dvoranu obišli bar tri puta, pri tome pažljivo ispitujući sve uglove i pukotine u kamenitim zidovima, konačno se zaustaviše na ravnom proširenju ispod glatkog i uspravnog zida. Zbunjeni i razočarani, čutke su osluškivali bućkanje kapi i zamišljeno gledali u krugove koji su se mrežili na bistroj vodi, dok Đelo, ne prekide tišinu mrmljajući više za sebe.

- Đe li sva ova voda otiče, da mi je samo znati...?

- Zemlja je upija, eto će otiče, a ima i mnogo ovih škrapa kroz koje ponire u dubinu.
- Jes, sad kad je ljeto, ali kako je kad udare one jesenje kiše i oluje. Znaš i sam da ponekad bivaju i poplave u Donjem Polju...
- Jes na otvorenom, ali ovđe je pokriveno.
- Pokriveno ili ne, evo pogledaj ovamo dolje, tačno se vide tragovi kudijen je voda tekla... E, baš da vidimo kud ovi tragovi vode?

Jednako zamišljen, Đelo uze petrolejku i pođe, prateći tragove vodenog toka, ka jednom tamnom uglu dvorane, gdje se je nazirala povelika gomila kamenja. Tlo oko gomile je bilo pokriveno crvenicom u kojoj su se tragovi vodenog toka veoma jasno mogli razabrati. Dok Đelo stajaše, zamišljeno zagledan u gomilu, Mirko je, gubeći strpljenje, jedva čekao da krenu nazad u lijepi i sunčani dan, računajući da više nema nikakve svrhe razbijati glavu o tome će voda otiče, te se nestrpljivo obrecnu na Đela.

- Ajde, bogati, otiče onamo će i sva ostala, no ajde da se vrcemo.
- E u tome je stvar, - odgovori kao za sebe Đelo, ne obazirući se na njegovo požurivanje, - baš zato što otiče će i sva druga, isplati se pogledati što je pod ovom gomilom.

Đelo odloži petrolejku i stade razmicati mokro kamenje, dok je Mirko sa dosadom posmatrao tu, po njegovom uvjerenju, potpuno besmisleno i jalovu rabotu. Pošto se gomila polako smanjivala, pozva Mirka da mu, kad su već stigli do dna pećine, pomogne da što prije vide ima li što ispod te gomile kamenja, pa se onda mogu mirne duše vratiti i cijelu stvar zaboraviti, jednom za svagda. iako nevoljno, Mirko mu se pridruži u toj mučnoj raboti, jedva čekajući da i Đelo izgubi volju, no on nije pokazivao da će odustati od svoje namjere. Mirko pokuša da jedan kratak odmor iskoristi kako bi Đela ubijedio da cijelu stvar batale i da se što prije gube, ali ga on prekide pokretom ruke, koju zatim vrati i ostavi nad gomilom kao da nešto opipava i pozva ga da i on to učini. Zbunjen tim pozivom, Mirko podiže ruku i nadnese je nad gomilom, sa iznenađenjem osjećajući svježinu vazduha koji je strujao između kamenja.

- Da li osjećaš promaju? - triumfalno mu se obrati Đelo - Ajde, daj da nastavimo i vidimo što ima. Ovoga puta složno navališe i gomila se stade brzo smanjivati, da bi na kraju otkrila dvije povelike kamene ploče koje se ne dadoše pomaći ali su jasno mogli vidjeti da se iza njih nalazi uski otvor koji je vodio negdje u dubinu. Brzo se dogovoriše da izađu i negdje u blizini nađu kakav komad drveta kojim bi te ploče mogli pokrenuti i skloniti sa tog uskog otvora, nadajući se da će biti dovoljno širok da njime mogu nastaviti silazak u podzemlje. Napolju ih dočeka i zaslijepi toplo i sunčano popodne ranog ljeta. Ubrzo nađoše komad suvog drveta i jedva se odlučiše na povratak u mračnu i vlažnu pećinu, ali ih radoznalost ipak, na kraju, nagna da se nanovo spuste u podzemni svijet. Ovoga puta im je bilo lakše jer im je put već bio poznat i ubrzo se nađoše u prostranoj podzemnoj dvorani. Zajedničkim snagama, jednu od ploča prevrnuše na stranu, dok se jedan dio oblog kamenja na koje je ona bila oslonjena osulja negdje u dubinu, dugo odzvanjajući mračnim prostorima. Ubrzo skloniše i ostalo krupnije kamenje i pred njima se, u kamenom zidu, ukaza ovalni otvor. Upališe baterijsku lampu i njom osvijetliše otvor koji je otkrivao prilično strm prolaz koji se gubio u tamnim dubinama. Oprezno se provukoše do jednog ovećeg ispusta u stijeni koja nastavi da se spušta i primijetiše da se ovaj strmoglavi hodnik naglo proširuje i pretvara u ponor kome se dno više nije moglo vidjeti. Oko sebe napipaše neko sitno kamenje i, bacajući ga u dubinu, stadoše osluškivati kako ono pada, udarajući o kamene zidove.

Zaključiše da je silazak nemoguć bez kakve opreme, no svejedno uz pomoć baterijske lampe nastaviše da pretražuju strme kamenite zidove. Nagnuvši se nad ambisom i primijetiše da se ispod njih, malo po strani, nalazi jedno prostrano udubljenje do koga se moglo doći uz pomoć kakvog užeta ili skale, koje oni, doduše, nijesu imali ali bi se nekako mogli snaći. Opasno se naginjući preko ivice, malo bolje osvijetliše to prostrano udubljenje i vidješe da se ono produžava uskim hodnikom koji je naglo skretao i gubio se iza stjenovitog zida. Bili su razočarani što su naišli na tako glupu prepreku, jer je udubljenje bilo tu, takoreći na dohvatu ruke. U stvari mogli su se jednim skokom naći na njemu, ali je veliki problem bio opet se sa njega popeti nazad. Odlučiše da je najbolje vratiti se i donijeti bilo skale bilo kakvo drveno stablo sa granama niz koje bi se bezbjedno mogli spustiti do tog udubljenja sa koga se odvajao novi hodnik. Umorni i gladni, odlučiše da je za taj dan bilo sasvim dosta.

Ubrzo se nađoše na ravnom uzvišenju sa koga se, kao na dlanu, vidio grad. Podne je već bilo davno prošlo i već su se prve sjenke tamnile u podnožju strmih brda. Sa zadovoljstvom se umiješale u gradsku vrevu i uskoro stigoše do svoje ulice odakle Đelo ode kući a Mirko ušunja u potkrovlje šupe, gdje je u zadnje vrijeme uobičavao da konači.

Cijeli dan su se motali po gradu dok nijesu nabasali na kuću sa prislonjenom skelom, oko koje su se vidjele gomile raznovrsnog građevinskog materijala, japaneri i čekrci. Pogledaše da li među svim tim otpacima ima komada od kojih bi napravili nekakve stube sa kojima bi se mogli poslužiti pri silasku u sljedeći dio pećine i kad nađoše izdvojiše nekoliko drvenih komada koji im se učiniše pogodnim. Sve te komade složiše u balu pogodnu za nošenje i, pošto je uvezaše žicom, odniješe je na zaravan iznad manastira i ostaviše podalje od ulaza u pećinu. Poslije toga, vratiše se i iz potkrovlja uzeše jednu sjekiricu i dosta klinaca te od onih komada nekako sklepaše nešto što je prije moglo ličiti na nekakav splav nego li na stube. Nakon završetka rabote, gotove stube prisloniše uz jednu strmu stijenu i isprobaše, penjući se i silazeći niz njih nekoliko puta. Pošto se one pokazaše dovoljno stabilne, spustiše ih u otvor pećine i zatim se vratiše u grad da se pripreme za dalji silazak u podzemlje, ali tek sljedećeg dana, rano ujutru, kako bi mogli da stignu što dalje, jer je vremena za gubljenje bivalo sve manje.

Uzbuđenje i neizvjesnost ih natjeraše da se probude i ustanu vrlo rano te, ježeći se, što od jutarnje svježine, što od straha, zamišljeni polako pođoše uz strmu cestu koja je vodila na uzvišenje iznad manastira. Usput su se preračunavali, do koje dubine su mogli stići u njihovom silasku i dokle se pećina, u stvari, proteže. Ovoga puta im je silazak izgledao vrlo kratak te im se učini da se učas nađoše pred ovalnim otvorom koji se tamnio u uspravnom kamenom zidu podzemne dvorane. Sa one izbočine, koja im se ovoga puta učini mnogo manje opasnom, polako spustiše stube koje se pokazaše sasvim pogodne i začas se nađoše u udubljenju iz koje ga je vodio hodnik ovalnog presjeka i neobično glatkih zidova. Hodnik je naglo skretao udesno i blagim nagibom se spuštao u dubinu, dok je sredinom tekao tanki mlaz vode. Ovoga puta kudikamo slobodnije stupiše u nepoznato i odlučnim korakom nastaviše hodnikom koji se neznatno sužavao i proširivao, uglavnom ostajući prohodan, jedino je onaj tanki mlaz lagano prerastao u krivudavi potočić. Iako nijesu mogli baš tačno da se orjentišu, imali su neodređeni osjećaj da su se približili gradu ili se čak nalaze negdje ispod njega. Uskoro primijetiše da se hodnik izdiže u visinu i više ne spušta, tako da se onaj potočić uskoro pretvori u dugačku lokvu koja je prijetila da im prepriječi put. Pošto je svjetlost petrolejke bila nedovoljna da hodnik malo dublje osvijetli, Đelo izvadi baterijsku lampu i njom osvijetli hodnik koji se proširivao skrećući još jednom, ali ovoga puta ulijevo.

Odlučiše da se jedan trenutak odmore i popiju po gutljaj vode, razmjenjujući poneku riječ, s nelagodom osluškujući njihove odjeke koji su tuđe odzvanjale nepoznatim i prijetećim prostorima. Nakon izvjesnog vremena, kad im se u ušima smiriše šumovi sopstvenih damara, učini im se da nekakav šum dopire iz tamnih dubina u kojima se hodnik gubio. To ih požuri da ustanu i krenu dalje prateći izduženu lokvu vode, uz čiju usku ivicu, odupirući se rukama o zid, nesigurno nastaviše klecavi hod. Uskoro shvatiše da je onaj naslućeni šum stvaran i da svakim korakom postaje sve jači. Ona izdužena lokva vode, polako se počne sužavati pretvarajući se nanovo u potočić koji, niz blagi pad hodnika, nastavi svoj tok. Uskoro taj neodređeni šum postade sve jači sve dok se na kraju ne pretvori u žubor vode, kroz koji je dopirao huk dalekog vodopada. Hodnik se neprestano širio i uzdizao, postepeno se pretvarajući u ogromnu podzemnu dvoranu, sa čijeg svoda su visili dugački i oštri stalaktiti sa kojih je neprestano kapala voda i slivala se niz stalagmite koji su se tu i tamo uzdizali sa dosta ravnog tla, među kojima se onaj potočić izgubi vijugavo se račvajući. Podzemna dvorana postade uža dok njen svod nestade u visini, tako da se ona uskoro pretvori u jednu ogromnu podzemnu pukotinu čijim je dnom žuborila podzemna rijeka u koju se je potočić iz njihovog hodnika ulivao slivajući se niz strme stijene, dok je iz tamnih prostora dopirao potmuli huk nevidljivog vodopada. Dok su im noge klecale od neizvjesnosti a srce od straha nepodnošljivo tuklo u sasušenom grlu, napeto su se približavali toj podzemnoj rijeci koja je uz tihi žubor oticala negdje u nepoznate bezdane podzemlja.

Najednom protrnuše ugledavši uspravan zid od kamena građen ljudskom rukom, svjesni da zalaze

negdje gdje bi nekoga mogli i sresti. Na početku tog zida iznenada ugledaše jedno udubljenje u koje su vodile stepenice od kamena i kad se sasvim približiše, shvatiše da je to u stvari tajni prolaz koji je morao voditi u pravcu manastira, odnosno starog jezgra grada gdje se nalazio kraljev dvor i još starija Biljarda. Kad stigoše u dno stepenica vidješe da se one penju zasvedenim hodnikom, koji je ubrzo skretao udesno, time im donekle pomažući da naslute gdje se u stvari nalaze. Uzbudeno nastaviše oprezni hod, shvatajući da sada više ne mogu biti daleko od svog cilja - podzemnog mosta - ako on uopšte i postoji. Đelo ne moga više izdržati, nego izvadi svoju baterijsku lampu i snop svjetlosti uperi u mrak ispred sebe. Suženi prostor pećine ispuni se jarkom svjetlošću i u dubini otkri nešto nalik na oblu kulu zidanu od kamena, koja se protezala sa kamenitog tla pećine sve do visokog svoda koji je naglo prelazio u iskošeni glatki zid. Polako se približiše kraju zida sazidanog od obrađenog kamena u čijem podnožju otkriše kamenite skale koje su se spuštale u mrak iz koga je dopirao žubor vode. Đelo uperi snop svjetlosti u pravcu kuda su te stepenice vodile i oni odjednom pretrnuše, ostajući bez daha, ugledavši tanki, izvijeni luk kamenog mosta bez ograde, koji je premošćavao duboku pukotinu čijim dnom je tekla podzemna rijeka prije nego će se negdje daleko uz tutnjavu obrušiti u mračne dubine.

Shvatajući da su konačno na domaku cilja, zastadoše da se malo odmire i oporave od straha i iznenađenja, pa tek onda da krenu dalje i potraže mjesto gdje bi se moglo nalaziti zakopano blago. Luk mosta je bio tako tanak i pun rupa, da se ne usudiše odmah krenuti preko njega, već ga prvo osvijetliše sa svih strana, pa tek onda, prvo Đelo, pa onda i on, oprezno birajući korake, prijedohše preko njegovog grbavog i neravnog luka i odahnuvši strčaše na zaravan ispred kamenite kule na kojoj su se, iznad dvije stepenice, vidjela teška željezna vrata. Zaravan ispred kule, bila je pokrivena šljunkom i oblucima, koji su uz okomite zidove stvarali poveće zaobljene gomile. Sjećajući se naredbe neznanca iz one noćne pustolovine, da sanduke sa blagom zakopaju u gomili sa lijeve strane mosta, drhteći od uzbuđenja pođohše tamo i kad se dovoljno približiše da svjetlost petrolejke osvijetli gomilu, užasnuto ustuknuše ugledavši bijeli ljudski kostur uredno raspoređen preko oveće gomile jednako bijelih oblutaka. Đelo ne moga više izdržati već izvadi svoju baterijsku lampu pa, pereći jarki snop svjetlosti na avetinsku scenu, hitro zakorači na gomilu i čučnu u namjeri da je počne raskopavati. Mirko krenu za njim odlučan da mu se u tome pridruži, ali u tom momentu spazi nešto od čega mu se krv sledi u žilama. U magnovenju vidje kako u snopu svjetlosti kratko bljesnu zategnuta žica čiji se jedan kraj gubio ispod bijele lobanje koja se zagonetno osmjehivala svojim bijelim zubima.

- Stoj !!! - očajnički dreknu što ga je grlo nosilo. - Stani, sunce ti jebem...gomila je minirana!!! Đelo se ukoči od straha i iznenađenja, ostajući nepokretan u istom položaju, uperivši razrogačene oči u Mirka koji je, blijed kao krpa i napregnuto nagnut u njegovom pravcu, stajao bez daha, grčevito razmišljajući što da učine kako bi se izvukli iz tog opasnog položaja.

- Stani..., polako, - prosikta uplašen i od svog gromkog glasa koji još uvijek odzvanjaše podzemnom prostorijom, - ne miči se dok ne budemo sigurni, jer ćemo ispogibati... Vрати se istim korakom kojim si se i popeo pa da onda vidimo što ćemo dalje.

Đelo ga bez riječi poslušao i napregnutom usponošću napravi korak nazad, da bi se nakon toga, isto tako polako počeo uspravljati a onda, iz tog napregnutog položaja iznenada otkočio ustranu i dokotrljao do pred Mirkove noge. Za trenutak ostadoše nepomični, kroz tihi žubor i daleki huk vodopada osluškajući divlje udaranje sopstvenih damara. Polako se oporavljajući od straha i iznenađenja, okrenuše se i dođohše do željeznih vrata gdje sjedoše na kamene stepenice da bi se pribrali i dogovorili što da dalje učine. Tek sada im bi jasno što je onaj neznanac mislio kad je spomenuo pokojnika i njegovo ordenje. Đelo prvi prekide tišinu.

- Kako bi bilo da donesemo onu žicu i da iz zaklona opalimo ovu minu?

- Opasno je zbog strkotina, pošto se nemamo đe skriti. Čini mi se da je ispod lobanje skrivena ona narezana mina što je nabiju na drveni kolac i onda zategnu žicu koja opaljuje kad se neko preko nje spotakne ... Sigurno si ih gledao ispod bunkera. Ima ih dosta koje su preostale iako su ih čistili odmah nakon rata...

- Pa što onda da činimo...? - razočarano prozbori Đelo.

- Idemo izvan da se prvo odmormo od ovoga junačkoga straha i da smislimo što valjano, da ne stradamo ka avetinj.

Pokunjeni i razočarani izlomataše se u blještavi ljetnji dan i polako siđoše u gradsku kotlinu kojom je vladalo mrtvilo vrelog popodneva. Tek tada se sjetiše da su gladni i žedni, te se lijeno dogovoriše da svak pođe svojim putem i da se uveče nađu u potkrovlju Anđelkove šupe kako bi se dogovorili šta dalje da čine.

Sjutradan, još i prije nego što je sunce potpuno obasjalo gradsku kotlinu, njih dvojica, sa uprćenim vojničkim torbicama, žurno su izmicali u pravcu manastira, ne obraćajući pažnju na živost pazarnog dana i narod koji je prolazio progoneći natovarenu magarad u pravcu pjace. Ubrzo se ispeše na poznatu visoravan iznad manastira, ugodno se osjećajući obasjani ranim suncem u jutarnjoj svježini, što ih ne omete da odmah uskoče u pećinski otvor i zastanu kako bi upalili petrolejku i privikli oči na duboki mrak koji ih je očekivao. Ne potraja dugo i oni stigoše do ovalnog otvora kroz koji se spustiše preko onih klimavih stuba i prije nego nastaviše krivudavim hodnikom, Đelo se naglo okrenu i ispenetra nazad. Ne potraja dugo dok se ponovo ne pojavi u ovalnom otvoru, mlatarajući onim oblim drvetom kojim su sklanjali kamene ploče sa tog istog otvora. Mirko ga začuđeno upita.

- Ajde mi reci, kojega će ti đavola taj matrak, bez da se spotičemo preko njega?

- Ajde ti, vidjećeš kad stignemo na odredište. Ništa ti ne brini...

Mirko prihvati oblicu i sačeka dok se Đelo spusti, pa mu je namrgođeno utrapi u ruke i žurno krenu sada već poznatim hodnikom, visoko dižući petrolejku. Ovoga puta tako brzo stigoše do podzemnog mosta, da ih obuze nelagoda jer ih je očekivao najopasniji dio cijeloga poduhvata. Đelo se uputi željeznim vratima i sjede na stepenice s ramena skidajući torbu iz koje je virela drška sjekirice. Otvori je i iz nje izvadi jedan zgužvani komad konopca, pažljivo ga razmrsi i njime veza onaj komad drveta, za koji se onako naglo vratio sa ulaza u donji hodnik pećine. Mirko ga je ćuteći posmatrao, očekujući da mu objasni što smjera tom čudnom konstrukcijom. I stvarno, Đelo mu objasni da je to radi njihove sigurnosti, jer nijesu smjeli da rizikuju i opale minu onom žicom koja mu se činila isuviše kratkom, a sigurni zaklon nijesu mogli naći nigdje u blizini pošto bi ih, komadi mine, odbijajući se od glatkih zidova, mogli izranjaviti. Poslije toga ustade i pođe na suprotnu stranu mosta, gdje onaj komad objesi nad ambisom dok na slobodnom kraju konopca sveza podeblji čvor koji čvrsto uglavi u pukotinu između dva kamena u ispupčenom luku mosta. Konopac osta zategnut i Đelo ga nekoliko puta potegnu ispitujući njegovu čvrstinu. Potom se vrati i Mirku objasni da mogu dovoljno daleko pobjeći ako ispod tog konopca postave upaljenu jednu od onih svijeća koje su sami pravili, pa kad on pregori, onaj komad će pasti u dubinu i povući žicu koju će vezati za minu.

Tako i učiniše, te ostade samo da podmetnu onu svijeću i žurno se udalje na bezbijeđno rastojanje, što se pokaza ne baš tako lako jer ona svijeća nikako nije htjela da se razgori. No, nakon nekoliko uzaludnih pokušaja, učini im se da je plamen dovoljno jak i stabilan, te svijeću nekako utvrdiše i lelujavi plamen podmetnuše ispod konopca čije niti pucketajući i uvijajući se stadoše goreti plavičastim plamenom. Vidiše kako ih plamen brzo proždire, bez oklijevanja zagradiše onim stepenicama i žurnim korakom pođoše hodnikom prateći zid sve do stepenica koje ih odvedoše u hodnik koji se odvajao u pravcu manastira te konačno odahnuše smatrajući da su na sigurnom iako su im srca tukla da iskoče. Blijedi od straha i očekivanja, čučnuše i osloniše se o zid hodnika, petrolejku stavljajući ispred sebe i s obje ruke pritiskajući uši.

Učinilo im se da potraja cijelu vječnost, dok se plamen petrolejke, uz potmulu grmljavinu, iznenada ne ugasi ostavljajući ih u mrklom mraku u kojem se crveno žario njen tinjajući fitilj. Uz veliko olakšanje ponovo upališe petrolejku i žurno pođoše nazad dok im je ususret dolazio dim koji je mirisao na sumpor i štipao za nos. Konačno prijedohu most obavijen dimom i nadoše se pred gomilom sa koje bijela lobanja bješe nestala i na njenom mjestu vidjelo plitko udubljenje nastalo eksplozijom mine od koje jedino bješe preostao raščupani komad njenog drvenog držača. Skoro obnevidjeli od uzbuđenja, hitro se baciše na iskopavanje i vrlo brzo otkriše poklopac okovane skrinje, sa koje je visio masivni katanac, čemu se ne začudiše jer su to i očekivali. Brzo potegoše onu sjekiricu i njenim ušicama počeoše iz sve snage tući po onom katancu. Kad uvidješe da on neće popopustiti, u panici navališe da sječivom odvale komad okova koji je spajao poklopac sa skrinjom i to im uspje tek kad se nadoše skoro na izmaku snage.

Zadihani i daveći se od uzbuđenja, hitro podigoše poklopac koji otkri unutrašnjost sanduka iz

kojega bljesnuše dukati i sitniji komadi nakita na kojima se šareno presijavalo drago kamenje. Bez velikog dogovaranja i velike priče, brzo poskidaše torbice iz kojih izbacije sve što se u njima nalazilo, čak i raketni pištolj koga Mirko zatače za pojas i onih par raketa gurnu u džepove, pa se onda složno bacije da ih napune onim čega se prije dohvate. Kad su bili gotovi, skrinju ponovo zatvoriše i zatpraše tako da izgleda kao da nije ni otkopavana, jedino je nedostajala lobanja i dobar dio kostiju nestalih u eksploziji. Konačno se okrenuše punim torbicama i iznenadiše njihovom težinom, te su morali jedan drugom pomagati da ih uprte sa remenima prebačenim preko glave i skraćenim da pri hodu ne bi landarale.

Konačno se, klecavim hodom oprezno pipajući neravni svod mosta i posrćući pod dragocjenim teretom, ćutke uputiše u pravcu hodnika koji je vodio ka izlazu pećine. Baš kad su bili na vrhu kamenih stepenica, kroz već naviknuti žubor i daleku huku vodopada, učini im se da čuju nekakav žagor i bat koraka. Zastadoše ćuljeći uši i, stvarno, kroz još bućne damare razaznaše bat koraka koji je dopirao iz kule i postajao sve jaći. Ukipiše se od straha i iznenađenja, neposobni da učine bilo kakav pokret i kao omađijani upiljiše svoje poglede u pravcu odakle su dolazili avetinjski zvuci. Uskoro začuše zvuk ključa koji se okretao u bravi i prije nego se vrata otvoriše, Mirko se osvijesti i snažno dunu gaseći plamen petrolejke istovremeno povukavši Đela u plitko udubljenje među stijenama koje su podupirale svod koji je od tog mjesta počinjao da se spušta. Bez daha ostadoše šćućureni u mrklom mraku, napeto očekujući što će se dogoditi.

Odjednom, teška željezna vrata se uz škripu otvoriše propuštajući snažan snop svjetlosti koji poče vitlati unaokolo, rastjerujući okolni mrak. Iza tog nemirnog snopa svjetlosti, ispunjen slabom svjetlošću koja je dopirala negdje daleko odozgo, nazirao se otvor vrata i na njemu se ocrtavale tamne prilike dvojice muškaraca. Tek kad se snop svjetlosti okrenu ka gomili šljunka i oblutaka koji su oni dvojica, Đelo i Mirko, upravo napustili, u njegovom otsjaju prepoznadoše onog krupnog vozaća kamiona koji u ruci držaše njemački automat i još jednog, omanjeg, koji je u ruci držao snažnu baterijsku lampu. Pošto razgleda gomilu pred sobom, okrenu se i obrati vozaću.

- Reklo bi se da je mina sama sobom opalila pošto su joj, može biti, prejako zategli žicu osiguraća..., jer gomila izgleda netaknuta osim onoga što je mina raznijela i razbacala.

- A otkud onda smrad petrolejke? - strogo upita vozać i još strožije naredi, - Daj mi tu lampu i trći za pojaćanje jer izgleda da ovdje nekoga ima a može biti i da nas ovaj momenat drži na nišanu...

Ćim se onaj drugi izgubi, vozać ugasi lampu i umiri se, tako da se, osim žubora vode i daleke huke vodopada, ništa više nije moglo ćuti. Ne usuđujući se ni da dišu, njih dvojica su osluškivali, grćevito premišljajući što da rade ako se uputi u njihovom pravcu. Prije nego se na bilo što odlućiše, reski rafal automata zapara prostorom podzemne dvorane, dok su se meći, uz kratke zvižduke, odbijali od stijena i sa odvaljenim komadima padali u dubinu. Njih dvojica se u strahu i iznenaćnju, hitro pribiše uz kameni zid hodnika i dalje osluškujući korake naoružanog neznanca, spremajući se na bjekstvo, ali neodlućni kako to, i u kom pravcu, da učine. Jedva ćujno šapćući, Mirko predloži Đelu da se uz pomoć onog raketnog pištolja probiju preko mosta i dohvate kule, ćije stepenište je, kako izgleda, vodilo na površinu zemlje. Đelo slegnu ramenima, ali pošto nije bilo mnogo vremena za razmišljanje, brzo se složi i pripremi za taj oćajnićki pokušaj.

Dok je Đelo, na gotovs, držao svoju baterijsku lampu, Mirko iza pasa izvadi signalni pištolj i zateže oroz. U tom momentu, snažan snop svjetlosti baterijske lampe bljesnu u njihovom pravcu, dok istovremeno odjeknu još jedan rafal otkidajući komadiće sa svoda i zidova. Još se jaće pribiše uz glatki i vlaćni zid ne usuđujući se da naprave bilo kakvi pokret. Svjetlost baterijske lampe se ponovo ugasi i Đelo se usudi da šapatom predloži bjekstvo putem kojim su i došli, ali mu Mirko šapnu da bi ih onaj vozać tada pobio kao zećeve i tiho mu reće da na njegov znak svoju baterijsku lampu upali i snop svjetlosti uperi na napadaća. Uskoro začuše da se koraci priblićavaju i da neznanac hoće da im priće bliće ili ćak ima namjeru da prijede most. Odjednom, ponovo bljesnu svjetlost i odjeknu novi rafal, nakon ćega neznanac jakim glasom viknu u mrak pred sobom.

- Izlazite otuda ! Znam da ste tu i ukoliko ne izaðete istjeraću vas bombama... Dajem vam rok dok izbrojim do deset... Jedan..., dva..., tri...

Mirko dade znak i Đelo upali svoju baterijsku lampu u ćijem snopu se neznanac ocrta u svoj svojoj velićini, iskošen, sa automatom na gotovs i izrazom iznenaćenja na licu. Skoro

istovremeno Mirko povuče okidač i signalni pištolj opali, jakim trzajem drmajuci njegovu ispruzenu ruku. Crvena signalna raketa kratko svitnu i iznenađenog neznanca pogodi u lijevo rame od koga se odbi i okrznuvši neznančevu glavu, obarajući ga na suprotnu stranu mosta, otkoči i udari u kameni svod dvorane pretvarajući se u jarkocrvenu kišu blistavih iskri koje taj tamni prostor ispuniše raskošnom svjetlošću, nastavljajući da i dalje gore među šljunkom i oblucima. Kao po komandi, obojica skočiše i hitro pretrčaše svod mosta na čijoj suprotnoj strani je, u nesvijesti, ležao neznanac još uvijek sa automatom stisnutim u lijevoj ruci, dok je nedaleko od njega ležala upaljena baterijska lampa u čijoj svjetlosti se mogla vidjeti jajasta, još neatkočena, bomba. Posrćući pod teretom, Mirko se s mukom saže i zgrabi automat a onu bombu nogom gurnu u provaliju pa tek nakon toga svoj trk nastavi za Đelom koji već bješe zamakao kroz otvorena vrata i već se spremao da potrči zavojitim stepeništem koje je strmoglavo vodilo u visinu.

Bili su već krenuli uz stepenice, kad začuše bat koraka koji se približavahu odozgo, te u nedoumici zastadoše i stuštiše nazad skrivajući se u mraku ispod stepenica. Trojica naoružanih ljudi, jedan za drugim protutnjaše pored njih i iščezoše u mraku, dok njih dvojica, skriveni stepenicama i ka unutra otvorenim vratima, neodlučni šta da urade, iznenada ne spaziše ključ koji je virio iz brave te se zajedno, kao po komandi, očajnički baciše na vrata i hitro ih zatvoriše istovremeno okrećući ključ u bravi i gurajući rezu čiji jezičak napipaše ispod brave. Nakon toga, bez daha potrčaše uz kamenite skale, dok iza njih stadoše odjekivati teški udarci u zamandaljena vrata, koje smijeni rafalna paljba odzvanjajući iz dubine, dok su rijetki meci, probijajući debeli lim, zveckali po kamenitom podu i zidovima. Da bi mogao pridržavati otežalu torbicu, Mirko dodade Đelu prazan signalni pištolj pa onda stiskajući automat u desnoj ruci, nastavi da grabi uz stepenice za koje mu se učini da nemaju kraja.

Konačno istrčaše kroz nekakva vrata maskirana poput police koja se okretala na nevidljivim šarnirima i iznenada nađoše u prostranom podrumu bez prozora prepunom raznorazne robe. Iz podruma su vodile strme betonske stepenice uz koje istrčaše i nađoše u jednom hodniku sa dvoja vrata od kojih su jedna vodila van u zajedničko dvorište a druga u prostoriju koja je nalikovala nekakvoj prodavnici mješovite robe. Pošto dvorišna vrata bjehu zaključana, bez mnogo razmišljanja kratko pogledaše u prodavnicu i vidijeci da u njoj nekakva žena stojeći na stolici nešto pretura po policama, odlučiše se na bjekstvo kroz nju. Onaj signalni pištolj Đelo zabi za pojas dok je Mirko razmišljao što će sa onim automatom, pa ga na kraju, iako oklijevajući, baci među one raznorazne gomile vreća i kutija koje bjehu prislonjene uz zaključana izlazna vrata. Klimnuše jedan drugom i istovremeno potrčaše kroz prodavnicu u kojoj, osim one jedne bijahu prisutne još dvije žene zaokupljene nekakvim komadom štofa, tako da ih one ne primijetiše, ali ih, odnosno Đela koji se spotače i zanese, u zadnjem momentu spazi ona što je sređivala police i, teško silazeći se sa stolice, zavika za njima iz svega glasa. Oni se na to ne osvnuše već istrčaše na ulicu punu naroda sa zaprepašćenjem shvatajući da se nalaze u jednoj od ulica koje su se graničile s pjacom i zbog pazarnog dana bile pune naroda. Potpuno zbunjeni zastadoše, neodlučni na koju stranu da krenu, pa videći da se nalaze nedaleko od ugla Bajove ulice, brzim korakom dođoše do njega i stuštiše njom do sljedećeg i potom, odahnuvši, ponovo skrenuše i polaganije nastaviše do prvog kućnog ulaza i kroz hodnik prođoše u zajedničko dvorište iz kojega su nesmetano mogli izaći na bilo koju od okolnih ulica.

Nakon par minuta, zagrcnuti od napora i uzbuđenja, strmim stepenicama se ispeše na betonsku terasu i glavački uletješe u tjesnu "Stražaricu" koju Mirko drhtavim rukama jedva nekako otključa. Pošto zalupiše vrata za sobom, Mirko se, skidajući s ramena otežalu torbicu, svom težinom strovali na gvozdeni vojnički krevet, dok se Đelo zaustavi na sred sobe zbunjeno gledajući po nepoznatoj prostoriji. Mirko se prvi osvijesti i reče Đelu da sjedne na obližnju stolicu i da se rasprti, što on odmah učinje sa olakšanjem se protežući. Odučiše da tu dočekaju mrak kako bi se ušunjali u šupu gdje su namjeravali da privremeno sakriju svoj iznenadni i više nego bogati plijen.

Ispružen na podu potkrovlja, pokrivenom ovčjim krznom, Mirko je zadovoljno i opuštено sanjario, bosim nogama pipajući dragocjeno punu torbicu ostavljenu u dno nogu. Uljulkan sigurnošću svog skrovišta, neobavezno je osluškivao rijetke zvuke koji su dopirali sa ulice koja se

protezala duž dvorišnog zida koji je ujedno činio i vanjski zid šupe. Iako noć bješe odmakla a umor se taložio na očne kapke, san nikako nije htio da dođe. Vrijeme je lagano proticalo i baš kad se spremao da konačno utone u blaženi san, učini mu se da čuje nečije korake koji se približavali ulaznim vratima jedne od ostava iz kojih koje su ulazili u potkrovlje nad zajedničkom perionicom. Brzo se rasani i napregnuto nastavi da osluškuje, na brzinu obuvajući razvaljenu obuću i desnom rukom grabeći remen vojničke torbice sa blagom, spremajući se na bjekstvo kroz vrata suprotne šupe.

Ostade u napregnutom iščekivanju, oprezno nagnut preko ivice, spreman na skok sve dok ne bude siguran ko to namjerava da uđe baš u tu dvorišnu šupu, i prije nego se odluči da bježi ugleda okruglu ošišanu Đelovu glavu kako proviri kroz razvaljena drvena vrata. Odahnu i ponovo se strovali na tvrdi drveni pod. Đelo se hitro ispenetra i sagnut, spotičući se preko njegovih nogu, potraži mjesto na koje se sruči svom težinom. Prije nego li Mirko stiže da ga bilo što upita, Đelo, skoro izvan sebe prosikta.

- Uh, nastradali smo... Bili su kod nas doma i sve su ispremetali tražeći torbice. Čim sam onaj džumbus vidio odmah sam istulio svijetlo i primirio se jer sam znao da me odnekud posmatraju. Od straha sam se skoro u gaće usrao... Kasnije se potrefi nekakva poveća grupa aktivista koja je grajući prolazila uz samu kuću, te iskočih kroz prozor i umiješah se, te tako među njima dođoh do prvog ćoška a otuda u jedan portun koji izlazi na poprečnu ulicu. Poslije sam se motao po gradu sve dok se nijesam uvjerio da me niko ne prati i tek se onda došunjaov ovamo...

Utonuše u muk pun straha i neizvjesnosti, napregnuto razmišljajući što da preduzmu kako bi izbjegli novu opasnost sa kojom nijesu računali. Štaviše, osjećali su se potpuno bespomoćni pred nepoznatim ljudima bez lika i imena, koji su im bili na tragu. Znali su da im ne mogu pobjeći nigdje gdje ih oni, vremenom, ne bi mogli naći. Trebalo je, dakle, što prije učiniti nešto kako bi se zaštitili jer su znali da se ne mogu skrivati duže vrijeme. Osim toga, osjećali su da su bez ičije pomoći ostavljeni na milost ljudima koji očito ne prezaju ni pred čim. Jedino što su mogli učiniti, jeste da im obje torbice ostave negdje gdje bi ih oni mogli naći i preuzeti ali je opet bilo neizvjesno da li bi se na tome i završilo. Odjednom, Mirko se prenu iz dubokog razmišljanja i s nemirom u glasu obrati Đelu koji je, izgubljen u mraku, uznemireno uzdisao.

- Nema druge no da se obratimo OZNI... Sjećaš li se onoga majora što nas onako isprepada onda kad nas pohvataše u gradskom magazinu? Kako bi bilo da se baš njemu obratimo, a? I to ne mi nego da pošljemo Mikoga da se poveže s njim, jer izgleda da se njih dvojica dopadaju jedan drugome pa bi se dobro razumjeli. Na kraju krajeva, bolje je da plijen podijelimo i sa Mikijem i sa drugima, prije no potpuno ostanemo bez njega... A kako je krenulo moglo bi se dogoditi da ostanemo i bez glava.

- Ko će ga sad naći? Ko zna je li uopšte u gradu? Ima nekoliko dana da ga nijesam vidio..

- Kako ćeš ga i videti, kad smo sve ove dane proveli u pećini tražeći podzemni most. Može biti da je sad kod babe u Medovinu, što bi za nas bilo još pogodnije. Zato ostani ovdje pa onda rano ujutro zaokoli i pođi u Medovinu i dogovori se s njim.

- Jes, a što ću reći doma? Možeš misliti što će reći majka kad vidi onaj džumbus po kući i kad me ne nađe. Osim toga, brat i sestra su otišli na omladinsku akciju...

- Ništa ne brini, dostaviću joj preko babe Mite da su lopovi provalili u kuću a ti od straha došao kod mene. Smiriće se ona i neće praviti pitanje.

- A kako bi bilo da potkupimo torbice i zbrisemo u vaše selo i sakrijemo se neko vrijeme?

- Ne dolazi u obzir jer bi nas baš tamo odmah našli, a pošto je kuća prazna otkad je baba umrla, odmah se primijeti da je neko u njoj.

Sjutradan ujutro, u samo svitanje, Đelo se odšunja u pravcu Medovine, dok je Mirko kroz školsko dvorište uspio da se neopaženo popne do "Stražarice" gdje s olakšanjem zaključa da je sve u redu i da niko nije ulazio. Nakon toga, kroz usko dvorište se došunja kod babe Mite koja se na smrt prepade kad ga vidje i prije nego ona krenu da ga sramoti, Mirko stavi prst na usta i reče joj da ne čini graju no da odmah ode do Đelove majke i reče joj da ne brine i da su obojica na sigurnom. Baba Mita se umiri i po običaju ga upita da nije gladan, pa ne čekajući njegov odgovor, ode i donese mu komad hleba i sira. Pošto na brzinu pojede hleb i sir, Mirko preskoči zid školskog dvorišta i skrivajući se u žbunju ostade da očekuje Đelov povratak.

Dan bješe uveliko odmakao kad Mirko na dvorišnom zidu ugleda poznate Đelovu i Mikijevu priliku. Sljedećeg trenutka hitro nestadoše u visokoj travi, kroz koju se došunjaše do Mirka koji ih je očekivao. Ubrzo pade i mrak, te se lagano došunjaše do skrovišta u koje ovoga puta udoše kroz omanji prozor ostave, koji je Mirko oslobodio raznoraznih olupina kako bi što neprimjetnije mogli ulaziti i izlaziti. Osim toga, odraslom bi bilo prilično teško da se provuče kroz otvor tolike veličine i da ih iznenadi, posebno ako ulazna vrata zamandale s unutrašnje strane. Miki zinu od iznenađenja kad pod oskudnim svjetlom baterijske lampe ugleda gomilu zlatnog novca i nakita sa kojega bljesnu drago kamenje.

- Uh, sunce ti žarko, - othuknu Miki, - a ja sam mislio da ste od dosade poavetali pa oćete sa mnom da činite sprdnju kako bi ubili vrijeme. Ma će ovo nađoste...? Da nijeste koga opljačkali pa sad tražite jatake?

- Nijesmo, ali skoro da je tako ispalo... Jedva smo glave spasili, a nijesmo se potpuno ni izvukli, te nam treba tvoja pomoć.

Miki je, utonuo u misli, nepomično sjedio, dok su mu oni, upadajući jedan drugome u riječ, opisivali svoju nevjerovatnu pustolovinu čiju vjerodostojnost su potvrđivali sve slabiji odbljesci sa zlatnog nakita koji je, nehajno razasrt, ležao pred njima. Nakon toga, sva trojica se opružiše po ovčijim krznima kojima je pod bio zasrt i utonuše u razmišljanje i duboki muk koji su prekidal i rijetkim i dubokim uzdasima. Pošto noć bješe odmakla, Miki potsjeti njih dvojicu da mora nazad, u Medovinu, jer će se baba brinuti će ga nema, na što se Đelo pokrenu i reče da i on mora poći ususret majci Mariji kako se ne bi čudila ako ga ne zateče kući po povratku sa noćne smjene. Dogovoriše se da se, ujutru, što ranije opet nađu u tom istom potkrovlju, ali da dobro pripaze da ih niko ne prati jer bi onda ostali bez svog najsigurnijeg utočišta. Miki se uskoro oprsti od njih i žurno nestade u mraku koji je navirao kroz otškrinuta vrata šupe. Njih dvojica ostadoše s olakšanjem se sašaptavajući što da rade sljedećih dana i kako da se postave u novoj i neizvjesnoj situaciji. Ne samo da su se mirnije osjećali što im se Miki pridružio u zajedničkom poduhvatu, već su osjećali i neku čudnu i nerazumljivu radost što će moći svoje veliko uzbuđenje i dio svoga plijena da podijele s nekim koga su nepodijeljeno poštovali i divili mu se. Uskoro se pukotine među tiglama počеше nazirati te Đelo ustade i polako side niz naslagana drva i nestade u mraku koji bješe počeo bljediti razblažen svjetlošću novoga dana koji se skoro jedva primjetno prelivao preko iskrzanih vrhova koja su opkoljavala usnuli grad.

Grad je još uvijek ležao u dubokoj sjenci, kad se Miki izlomata u nisko potkrovlje u kojem je vladao prohladni sumrak. Mirko se hitro prenu i odmah umiri kad vidje da je to on, još uvijek podbuhao i bunovan od kratkog sna koji je morao tako rano prekinuti kako bi došao što ranije na sastanak. Začudi se kad vidje da je Mirko sam te ga uznemireno upita što je sa Đelom. Mirko se tek tada sjeti njihovog noćasnog dogovora i nekakav nerazumljivi nemir ga natjera da se sjeti predhodne noći u kojoj je Đelo usplahiren došao i ispričao o kućnoj premetačini. Obuzeše ih crne slutnje te se počеше prepirati oko toga šta da čine, da li da čekaju da se Đelo javi ili da pođu u potragu rizikujući da im neko otkrije sklonište skupa sa blagom koje ih više nije ostavljalo na miru. Taman što bjehu prekinuli raspravu da bi se prisabrali, sa dvorišta odjeknu glasna pjesma na nekakvom čudno pomiješanom jeziku.

O, kara mia Katarina

Otvori finestru,

Da ti zakantam

Jednu serenaaaadu....

Kao po komandi, obojica se nagnuše preko ivične grede niskog potkrovlja i u otškrinutim vratima šupe ugledaše suncem opaljenu Anđelkovu glavu kratko očišane kose. Istovremeno siknuše na njega da ne galami i da se prvo makne s vrata, zatim da napravi krug oko čitavoga kvarta, pa ako treba i dalje, sve dok se ne uvjeri da ga niko ne prati i da onda ponovo dođe i provuče se kroz mali prozor sa listre, kako ga niko ne bi vidio. Anđelko se naglo uozbilji, hitro zatvori vrata šupe i osvrćući se pođe ka izlazu iz dvorišta ispred koga su djeca već započinjala svoje igre praćene bjesomučnom drekom. Odmah se zaputi u pravcu grada, ispod oka osmatrajući okolinu, da bi zatim nekoliko puta naglo skrenuo skrivajući se iza stabala drveća, u razvaljenim ulazima okolnih kuća i nekoliko puta preskačući ogradu Vlaške crkve, pa kad se konačno uvjerio da niko

na njega ne obraća pažnju, oprezno preskoči dvorišni zid i nađe u mrtvom uglu koga su činili kokošarnik i listra šupe sa malim oknom bez prozora, kroz koje se hitro uvuče u sumrak šupe za drva. Odatle se uspenra u nisko potkrovlje gdje su ga njih dvojica napregnuto očekivali.

- E, glavurdani, što me nagonite da se lomatom i šunjam ulicama i portunima kad sami grajete da vas mogu čuti s druge strane ulice? Kakve su to tajne te prvo moram obiti pola grada da bih se popeo ovdje đe nam je ulazak vazda bio ka u svoju kuću?

Njihova ozbiljna lica ga natjeraše da začuti, te sjede na pod očekujući da mu objasne u čemu je stvar. Pri tome gurnu vojničku torbicu ostavljenu na domaku ruke tako da se ona rastvori i otkri tajanstvenu sadržinu koja mu privuče pažnju. Ne razmišljajući, Anđelko u nju zavuče ruku, opipa sadržaj i, začuđeno ih gledajući, iz torbe izvuče pregršt zlatnog nakita. Nakon što baci jedan kratak pogled na sadržinu u otvorenoj šaci, kao oparen čučnu i u njih dvojicu uperi od čuda razrogačene oči.

- Što je ovo, glavurdani..? Jeste li krenuli da se zezate sa mnom, što li...? Okle vam ovo i đe ste ga ukrali?

Na brzinu mu ispričaše svoju pustolovinu dok je on slušao zamišljeno prebacujući zlatne predmete iz jedne u drugu ruku. Kad okončaše svoju priču, Anđelko ubaci pregršt u otvorenu vojničku torbicu i zabrinuto upita što namjeravaju, na što mu oni odgovoriše da ne znaju dok Đelo ne dođe. Moraju znati što je s njim jer je, po dogovoru, odavno već morao biti tu, s njima, te su zabrinuti da mu se nije što dogodilo. Upitaše ga odakle dolazi, na što im odgovori da je bio u primorju kod tetke i da je na kratko došao da vidi što je s majkom jer je ostala sama. Pošto zaključiše da je to srećna okolnost, predložiše mu da on izađe, pošto je šupa njihova te neće biti sumnjivo i raspita se što je s Đelom i da ih što prije obavijesti. Anđelko klimnu glavom i brzo nestade iz šupe, oprezno se osvrćući i pomno zatvarajući vrata za sobom, dok oni ostadoše u tupom iščekivanju i olovnoj neizvjesnosti.

Već su bili počeli da ih muče žeđ i glad od koje su krčala crijeva, kad osjetiše, prije nego su mogli i čuti, oprezne Anđelkove korake koji su se hitro približavali vratima šupe. Učini im se da potraja cijelu vječnost dok se ispucala vrata otvoriše i na njima ukaza preplanula Anđelkova prilika. Anđelko hitro istrča preko naslaganih drva i zadihano prozbori...

- Sad, maloprije, bila je baba Mita kod majke i rekla joj da je Đelova majka Marija bila kod nje i da je u veliku brigu iako joj je Đelo na stolu ostavio bilješku na kojoj je stoji napisano da mu je potrefio jedan auto kojim će se odvesti do strica u Crmnicu i ostati nekoliko dana. Naručila joj je i da tebe pita, ako te đe vidi..., kad je to bilo i skim se to odvezao

- E ovoga puta izgleda da su ga ufatili, - blijed i napregnut prozbori Mirko, - jer bi sigurno došao da je mogao. U to ne treba sumnjati jer su mu bili na tragu od kad su napravili premetačinu u njihovoj kući. Moramo da se gubimo odavde jer će ga naćerati da im oda ovo skrovište...

- Ne vjerujem da će Đelo tako lako popustiti i odati..., zamišljno prozbori Miki.

- Ne, no će zarad ovijeh govana..., - prosikta Mirko prezrivo nogom gurajući vojničku torbicu, - puštiti da ga unakaze i iskasape. Nije, dati, toliko lud i koliko ga ja znam neće dugo ćutati a na nama je da brišemo dok još imamo vremena. Ti, Anđelko, preuzmi ovo i sakrij neđe, đe misliš da će biti na sigurnom, a biće sve dok ne budu znali da si i ti umiješan u cijelu rabotu.

- Kako gođ da je, - javi se Anđelko nanovo,- prije svega treba saznati đe su ga povelili? Ma, nijesu ga mogli tek tako potkupiti, odvući i neđe skriti...

- Kako da ne, - upade mu Mirko u riječ, - kad one noći ne mogasmo otkriti đe se izgubi onaj kamion na koji smo se kaćili.

- E jes, ka da u gradu ima na stotine takvih kamiona a ne nekoliko njih, toliko razvaljenih da se moraju krpiti jedan drugim. Prepustite to meni i do uveće ću mu ući u trag pa ćemo se o svemu dogovoriti. Sastanak predveće u avliji iza Vlaške crkve.

Sunce je već bilo zašlo kad se okupiše i posijedaše po sprženoj travi između dve oniske kamene grobnice okružene bodljikavim žbunjem. Među posljednje dođe Anđelko i skoro prekorno poče svoju priču.

- E baš je teško bilo naći onaj vaš raspali kamion. Ono, nijesam ga ni ja našao ali sam po priči uspio da nađem mjesto đe stoji i odakle je otišao na put. To vi je u dvorištu ispred električne

centrale, đe stoji još jedan raskubeni kamion, oni mali talijanski, bez turina, sa točkovima od punijeh guma, te ga zovu "žabica". Pitah nekakvu babu iz komšiluka, na koji put je otišao kamion iz avlije, te mi ona objasni da je put primorja odvezao, kako reče "jednoga detića te se neđe slomio i koji bješe, od glave do pete, zamotan u zavoje tako da su ga, kukala mu nesretna majka, ka što je.., morali nositi među sobom..."

- To je sigurno on...- promuca Miki - i nema se više što čekati već treba krenuti u potragu za njim.

- Polako, polako... - prosikta Mirko gledajući u travu pred sobom - Kako da krenemo kad niko od nas nije mrdao na te strane. Kako god okreneš, ne može se ništa bez onoga majora Jankovića. Nema druge nego se obratiti njemu i najbolje je da zajedno odemo i sve mu potanko ispričamo.

Na to Anđelko ljutito odmahnu rukom i dodade.

- Jes, pa da se rastrubi po cijelome gradu i počne sprdnja sa nama. E, lako li je za to, no će Đelo stradati pa nam se onda narod može sprdati s potpunijem pravom. Ne, no neka Miki ode sam i dogovori se s njim. Mi ćemo čekati neđe u blizini pa neka nas zovne kad bude siguran da se dogovorio s majorom. Ja se kod njega neću mnogo pitomiti, jer se još nije zaboravila ona pusnjava s kokoškama i bježanija onih njegovijeh nabiguzica...

Složiše se s ovim prijedlogom, te Anđelko ode i donese pregršt zlatnika i zlatnog nakita kojim će Miki potvrditi svoju priču ali tek kad bude siguran da će sve ostati između majora i njega. Već bješe počeo padati prvi mrak kad su se izokola prišunjali kući u kojoj su bili zatočeni nakon upada u gradski magazin. Dok Mirko i Anđelko ostadoše da čekaju u malom parku, Miki odlučno pođe ka dvospratnici iz čijih je otvorenih vrata, na uski pločnik padao snop žute svjetlosti.

Miki uđe u poveliku sobu, za sobom pažljivo zatvarajući masivna, drvena, sa unutrašnje strane kožom postavljena vrata. Iza masivnog stola od rezbarenog drveta, major ga je mrgodno i sa iznenađenjem posmatrao.

- Što je sad! Ali se nijesmo jasno dogovorili da se više ne srijetamo bez velike goleme nevolje. Ajde pričaj što ste opet napravili jer se, sigurno, bez velike muke nijesi ovamo uputio. Miki ga tiho, skoro molećivim glasom upita bi li sve moglo ostati među njima dvojicom, našto ga major kratko i prodorno osmotri, klimnu glavom i dade mu znak da priđe bliže. Miki priđe stolu, iz džepa izvadi pregršt zlatnog nakita i novca i bez oklijevanja prosu na sto pred zapanjenim majorom.

- E vala, sve sam mogao misliti ali da si lupež - to nijesam!?

- Pa i nijesam - tiho progovori Miki.

- A što je onda ovo !?

Miki mu sve potanko ispriča, na što mu major reče da može pozvati ostale jer vremena za gubljenje nema. Miki i Mirko se uskoro nadjoše u majorovoj sobi i nastaviše odgovarati na njegova kratka pitanja. Miki je posebno bio nestrpljiv, nagoneći majora da odmah krenu u potjeru za otimačima, već kad znaju gdje su i kad su krenuli, a do Risna je dosta daleko. Na to se major posprdu, podozrivo ga gledajući.

- A ti si siguran da su tamo pošli ka da su ti pokazali, ništa manje nego - putni nalog... Kako mi ispričaste, izgleda da to nijesu neke avetinje i kukavice već ljudi koji znaju što hoće a uz to su spremni na sve. Nego ajte vi sad polako doma, jer je već kasno i da vam se ne čude, a ja ću se obavijestiti kako stvari stoje i rano ujutru doći u kafanu na Balšića pazar. Miki, evo ti pare te kupi novine i donesi mi ih tamo, kako bi se mogli dogovoriti što da činimo... i nikome ni riječi, jer ako budu što saznali o našem dogovoru to bi toga vašega druga moglo koštati glave. Zato pamet u glavu i nemoj da se ko junači...

Nakon ovih riječi, major Janković učuta, sklopljenim rukama poduprije glavu i nekoliko trenutaka ostade duboko zamišljen, pogledom zureći u neku od šara na izvrljanom stolu. Potom naglo ustade, izađe iza stola i oslanjajući se rukom o njegovu ivicu, progovori tako dubokim i povjerljivim glasom, da to to njih obojicu duboko začudi i na izvjesan način obradova, tako da se međusobno pogledaše.

- Kako se samo sjetiste da dođete baš kod mene... Osobito zarad toga što i imamo posla s istijem ljudima, ali su oni toliko vješti i stručni da se bez njih teško može, što oni, kao pametni,

otresiti i veoma hrabri ljudi itekako dobro znaju. Dobro je što ste tako učinili, a to me baš mnogo i ne iznenađuje, jer sam i u onoj zadnjoj neprilici u kojoj smo se sreli, primijetio kakvi ste i, što je najvažnije - koji ste ! Ne veli narod džabe; po jutru se dan poznaje a poštenu čovjeku je dosta da vidi koje je boje zora... Osim toga, pomoći svoga druga u nevolji, naši stari su ionako cijenili više od ikakvog blaga.

Zato ću sad da vam od srca pružiti onu istu ruku kojom sam vam prije koji dan dijelio šamare. I volio bih da budete i ostanete na visini moga povjerenja...

Nakon što svakome, gledajući ga pravo u oči, ponaosob pruži svoju široku i čvrstu ruku, obojicu isprati kroz vrata, da bi, ostavši na uskom odmoru, dugo i zamišljeno gledao za njima.

Zabrinuti i duboko zabrinuti izadoše u mrak, đe nađoše Anđelka kako čuči u dubokoj sjenci krošnjate lipe, kratko dogovoriše sutrašnji sastanak i uz kratak pozdrav raspršiše u raznim pravcima. Mirko se polako uspenra u nisko potkrovlje šupe gdje dugo nije mogao da zaspi, jedva čekajući da svane kako bi mogao nešto da učini na izbavljenje svoga druga koji mu je ovoga puta mnogo više i na neki drugi način nedostajao, nego kad bi za vrijeme raspusta otišao na selo i ostao cijelo ljeto. Konačno i zaspao tako dubokim snom da se probudi tek kad kroz pukotine krova počеше prodirati kosi zraci sunca koji su se na, ovčijim krznom zastrtom podu, pretvarali u zasljepljujuće kovrdžave krugove iznad kojih su se vrtložile iskre prašine. Protegnu se, ležeći, par puta pa pošto osjeti glad, među svojim rezervama američkih paketa potraži načeto pakovanje biskvita, koje je bješe opasno pri kraju, te iz njega izvadi preostale krhotine. Nakon što pojede biskvit, odmah se najavi žeđ i potsjeti ga da bi se, osim toga, mogao umiti i sprati prljavštinu nataloženu ovih zadnjih dana.

Ne potraja mnogo, kad sa dvorišta odjeknuše žurni koraci i neko utrča u šupu. Mirko se pomoli preko ivične grede i upitno zagleda u usplahirenog Anđelka.

- Ajde, slazi, nema vremena za gubljenje... Treba odmah da krenemo put Rijeke. Miki veli da je major rekao e je kamion viđen tamo, a to da su pošli za Risan, jest samo da zavaraju tragove. Po tome se vidi da s njima nema šale i da su spremni na sve. Ajde kreći pa ćemo pričati usput. Miki nas čeka kod Vatrogasne.

Mirko zgrabi svoju torbicu sa nenačetim paketom vojničkog biskvita, par konzervi i obveznim, već isprobanim signalnim pištoljem, te hitro iz jednog njenog ugla izvuče praznu staklenu bocu i doda Anđelku kako bi je u Vatrogasnoj napunio, da ne bi usput lipsavali od žeđi. Uskoro stigoše do Vatrogasne gdje ih je Miki nestrpljivo očekivao. Napiše se vode i napuniše onu staklenu bocu, pa žurno krenuše uz strmu prašnjavom cestu, koja je krivudavo vodila van grada. Mirko napomenu da je dobro što su prošli pored Vatrogasnoga društva, jer se u to doba dana, zbog velike oskudice nigdje drugo nije mogla napuniti bilo kakva posuda vode, već je narod morao svakoga jutra, u ranu zoru da podmeće posude, pa ni tada nije bilo siguran da uhvati dovoljno za svoje potrebe. Zbog toga je u gradu i postojala velika spremnost na međusobnu pomoć, jer su potrebe nagonile ljude da misle jedni na druge, dok je opštepoznata Vatrogasna (dobrovoljna) četa, u to vrijeme uglavnom nije imala bilo što drugo da gasi, osim baš opšteprisutne žeđi gradskih a i prigradskih stanovnika, odnosno svuda gdje je nekim putem mogla prići prastara crvena cistijerna.

Usput im Miki ispriča kako se sa majorom Jankovićem dogovorio da ga pred samo večer čekaju na skrovitom priječcu, na putu za Rijeku, koji je presijecao najnižu serpentinu, nakon koje se, pored izvora koji je izbijao iz okomite stijene, ovaj konjski i pješački put spušta do rijeke na čijoj obali se nalazi zemljoradnička zadruga u kojoj bi Đelo mogao biti zatočen, iako on sluti da bi to moglo biti i na nekom drugom, skrovitijem mjestu.

Sunce je već bilo podosta otkočilo kad su izašli iz grada i krenuli priječcem silaziti niz strmoglavo brdo u pravcu duboke doline u kojoj se razučeno Dobrsko selo još nije moglo vidjeti, ali je zato pucao divan pogled na Skadarsko jezero, koje se plavilo u daljini i iza koga su se nazirale albanske planine istopljene plavičastom izmaglicom koja je treperila od ljetnje žege. Sa rijetkih jasena razbacanih vreloim kamenjarom, već je nesnosno odjekivao nepodnošljivo reski koncert činkalica, odnosno cikada, koje su njime najavljivale vreli ljetnji dan. Brzo su se spustili u duboku dolinu i prošli omeđenim putem ispod sela, da bi uskoro, presušanim potokom izoranim kratkotrajnim zimskim bujicama, uskoro stigli do jedne velike lokve pune vode, koju su seljaci

okolnih sela napravili, debelim zidom pregrađujući kotlinu između dva kamenita brijega, na taj način hvatajući vodu obilnih jesenjih i proljetnih kiša koja se u kotlinu slivala sa glatkih kamenih ploča. Nedaleko od lokve, prostirala se prilično velika zaravan obrasla zasadenim murvama punim plodova raznih boja, ispod kojih je groktalo krdo svinja u potrazi za korijenjem i plodovima. Sjedoše da se odmore i onako oznojeni, čežljivo zagledaše u vjetrićem namreškano vodu lokve.

- Ma što se mi ne bi okupali, - kao za sebe promrmlja Anđelko, - ionako nije trke jer je major rekao da će tek uveče, kad se smrkne, doći da nas pokupi i doveze u grad.

Time kao da pogodi skrivene misli ostalih, jer se svi bez riječi i kao po komandi digoše i uputiše ka prostranoj lokvi. Voda je bila topla i mirisala na davno zaboravljenu vlagu i kravlju balegu. To ih uopšte nije smetalo da se sa uživanjem bućnu i radosno zaplivaju lokvom koja je na suprotnom kraju bila obrasla trskom i visokom travom. Ebe, koje su do tada bjesomučno kreketale, namah uamukoše.

Ubrzo ih savlada umor te se ispružiše po širokom zidu čekajući da se osuše pa da krenu dalje. Osjetiše i glad te im Mirko iz svoje torbe podijeli biskvite, koji su onako suvi odmah izazivaše žeđ, te ubrzo isprazniše onu bocu i ne pomišljajući da je ponovo napune iz lokve, čija je voda bila zelena od algi ali i od balega goveda koja su seljaci svake večeri pojili na njoj. Uputiše se na zaravan gdje se Mirko uspe na jednu od murava, nagnutu nad blago stmenom, glatkom kamenitom pločom i otrese nekoliko grana, kako bi se mogli zasladiti sočnim plodovima koji su im se lijepili za ruke. To ne potraja dugo jer ih ubrzo pregna ono krdo svinja koje su, osim toga što su bile veoma nasrtljive, isto tako i nepodnošljivo smrdele. Uskoro im ne ostade ništa drugo, bez da krenu tamo gdje su se i zaputili.

Ubrzo izbiše iznad duboke doline kojom je, svojim bistrim tokom, vijugala Rijeka Crnojevića da bi se, pošto bi protekla ispod dva mosta, razlila u široki vodeni rukavac oivičen zelenilom lokvanja iz koga su se strmo uzdizala siva kamenita brda. Zastadoše da bi se jedan trenutak divili toj razučenoj slici punoj nepoznatih boja, dok im je znoj sušio a zajapurena lica hladio vjetrić isto tako pun nepoznatih mirisa. Strmoglavim priječcem nastaviše svoj hod, par puta prelazeći prašnjavu cestu koja je vijugala strminom brda podno kojih naiđoše na izvor čiji tanki mlaz je snažno izbijao iz uspravne visoke stijene. Napiše se vode i napuniše onu bocu a zatim sjedoše u hlad da se odmore i dogovore što da rade i gdje da počnu svoju potragu za Đelom.

Ispod njih, uz samu rijeku, crvenili su se krovovi novoosnovane narodne zadruge "Brodaska Njiva" u kojoj su po sistemu "kolhoza" seljaci i ostali privrednici, htjeli to ili ne, morali da uzgajaju svinje, kokoške i goveda, kako bi ishranili narod u gradovima i potpomogli poslijeratnu obnovu i izgradnju. Oko štala i svinjarnika bio je podignut povisoki zid od betona, sa velikom kapijom u sredini, dok je sa strane rječnog toka, na drvenim stubovima, bila rastegnuta ograda od bodljikave žice. Ispred te kolhozne ekonomije, prateći tok rijeke, prolazila je uska cesta koja se nastavljala uskom stazom kroz slijepu klisuru iz koje je isticala rijeka, na kojoj se nalazilo nekoliko mlinova, te je narod tuda prolazio u svako doba dana a ponekad i noću, progneći natovarenu magarad i ne rijetko noseći vreće na uprt ili na ramenu. Rijeka je, negdje u dnu klanca, izvirala između ispranog krupnoga kamenja da bi se nakon toga šumnim vodopadima obrušavala u duboke virove čija su se isprana kamernita dna gubila u tamnom plavetnilu bistrih voda. Iznad kamenja, zjapio je visoki svod ne baš tako duboke pećine iz koje bi, za vrijeme kiša, kuljale ogromne bujice koje više nijesu imale što da odnesu, već su se pokrivene pjenom smirivale u koritu koje se naglo širilo na izlazu iz tog kratkog kanjona. Iako je, na prvi pogled, izgledalo da su mlinovi bez reda razbacani stjenovitim koritom, moglo se vidjeti da su sagrađeni tako da, jedan za drugim, koriste istu vodu, osobito ljeti kad je nije bilo mnogo.

Velika živost koja je, krajem ljeta, danonoćno vladala u toj klisuri, bijaše bogomdana za svakoga ko je htio da se skloni ili da prikrije kakvu rabotu mimo zakona a za prerađivanje mu nije trebalo ništa više od vreće žita ili kakve alatke, jer je pored mlinova tu radio i kovač, koji je bio na usluzi svakome ko mu donese neku alatku da je popravi ili ima namjeru da kupi neku novu. Dječaci tada shvatiše kolike im pogodnosti nudi ovako prometno mjesto, te se namah oslobodiše i krenuše ka rijeci ipak ne zaboravljajući majorova upozorenja da budu oprezni i da stalno misle na Đelovu sigurnost, koga bi i najmanja njihova greška ili neopreznost mogla stajati glave.

Vidijeći da se kamion još uvijek nalazi u prostranom dvorištu, zaobiđoše ga u širokom luku

da bi potom, gazeći hladnu rijeku, priješli na drugu stranu i među žbunjem našli jedno skrovito mjesto gdje su mogli da se odmore a i da neprimijećeno prate što se zbiva u štalama i ostalim prostorijama zadruge. Uskoro im postade dosadno te se dogovoriše da jedan od njih ostane tu, uđe u rijeku kao da traga za ribom i privuče ogradi od bodljikave žice, a ukoliko uspije nekako da uđe, neka pretraži prostorije i, posebno, potkrovlja i ostala zabačena mjesta.

Nije se trebalo dugo pogađati jer se Anđelko sam javi, tako da njima dvojici, Mikome i Mirku, ne preostade bez da se zapute stazom punom naroda, uz klanac strmoglavih kamenih padina prošaranih tu i tamo zelenilom žbunja i ponekog kvrgavog drveta. Uskoro staza poče da se uzdiže uz strmu padinu i nakon nekoliko oštrih okuka izbi na kamenitu zaravan prepunu naroda i rastovarenih magaradi, iza kojih su se, stepenasto stisnuti uz strme stijene, mogli vidjeti mlinovi ozidani od grubo tesanog kamena i pokriveni potamnjelom tiglom kanalicom. Ispod njihovih tamnih svodova potmulo je hučala voda i žuboreći nastavljala da, mahovinom obraslim jažama, pritiče iz pravca mlina, čiji se čađavi krov nazirao iza usamljene stijene, nagnute nad dubokim virom u koji se obrušavao vodopad s mukom protičući uskim kamenim koritom. Prodoše i pored tog, najgornjeg mlina, iznad koga se bistra voda vrtložila u jaži ograđenoj zidovima od krupnog kamenja obraslog mahovinom, niz koju je voda tekla u mlazevima i slivala u mnogobrojne potočice. Svuda okolo vidjela su se stabla smokava i pokoji brijest ispod kojih su magarad drijemala, od muha se lijeno braneći opuštenim ušima i metličastim repovima. Da nijesu bili obuzeti brigom, dječaci bi se vjerovatno prepustili ugodnosti koje je pružala svježina, žubor vode i živost toliko naroda okupljenog na ovako živopisnom mjestu.

Bila im je namjera da uđu u pećinu i da je razgledaju kad su već tu. Uskoro se nađoše pred ulazom i bez oklijevanja uđoše u njen zasvedeni prostor. Iznenadiše se kad vidješe da se svod odjednom uzdiže, stvarajući ogromnu dvoranu osvjetljenu treperavim odsjajima koji su dopirali sa prepune jaže pored koje su prije toga prošli. Kad im se oči privikoše na polumrak, nešto čudno primijetiše na glatkim stijenama svoda. Bilo je tamno sive boje i činilo im se da mrda, a tek kad se nešto odvoji i zaleprša kroz sumrak shvatiše da su to, naglavačke obješeni, slijepi miševi koji tu provode dan da bi tek noću izašli u lov. Nekoliko puta obidoše unutrašnjost pećine kako bi bili sigurni da im ništa nije izmaklo, pa se onda ponovo spustiše pored jaže i sjedoše u hlad granatog brijesta nadvijenog nad jažom punom bistre vode, koja je žuboreći izvivala ispod tamnih voltova mlina, pred kojim je brkati mlinar sjedio i malom britvom đeljao nešto nalik na držalo.

Neko vrijeme su sjedjeli, nijemo i zadubljeno posmatraći njegovu rabotu. Mlinar jednako bješe zaokupljen svojom rabotom i tek kad bi gotov, radoznalo i sa podozrenjem ih odmjeri, iznenada ih optužujući svojim hrapavim glasom.

- Ha! Jeste li došli da kradete smokve... A?

Iznenadeno se pogledaše. Bi im odjednom krivo da ih sumnjiči - na neviđeno, za nešto o čemu nijesu imali mnogo pojma a još manje imali stvarnu namjeru. Objasniše mu da oni ne znaju ni kako to voćno drvo izgleda, na što ih on sa još većim podozrenjem upita odakle, onda, dolaze. Zbuniše se za trenutak, dok se Mirko ne sjeti i pomenu Katunsku nahiju. Na to se mlinar nađe u čudu odkuda su došli sami bez ikoga, ali ga Miki razuvjeri da ima tetku pri jezeru, u sebi moleći Boga da ge ne pita za njeno ime, iako je to bilo tačno, jer on kod nje nikada nije ni bio. Mlinar se odobrovolji, pa pošto ih još jednom odmjeri od glave do pete, naredbodavnim glasom dodade.

-Ajte ovamo da mi nešto pomognete oko jednoga mlina. Treba da ga malo podignem a ne mogu sam.

Uđoše u prostoriju bez prozora i tavanice u kojoj su bučno klepetala tri mlinska kamena dok je četvrti stajao. Mlinar ih pozva i objasni im da će on onim drvetom da malo podigne mlinski kamen a oni treba samo da podmetnu dva drvena klina pod željeznu prečagu koja je virila sa strane. Učiniše kako im je rekao i posao bi gotov. No, mlinar izgleda nije htio da ih odmah otpusti već im iz mjesta naredi da prebace neke vreće na kameni zid ispred mlina, a zatim ih pozva da mu pomognu oko brašna koje je već previralo iz takozvanih mućnjaka, u koje je u tankim mlazevima padalo ispod okruglog mlinskog kamenja koje se vrtoglavo i s bukom okretalo. Drvenim lopaticama pokupiše brašno i njime napuniše vreće, koje on vješto sveza i nasloži u jedan ugao, a onda mu pomogaše da saspe žito u koševе iznad mlinskog kamenja koje nije prestajalo da se bučno i vrtoglavo okreće. Njih dvojica su bez riječi izvršavali njegove naredbe, uz osmjehe i

zbunjeno se pogledujući, ali im na pamet nije padalo da njegove neočekivane naloge odbiju.

Kad sve bi gotovo, mlinar iz panjege koja se tamnila u čađavom zidu, neočekivano izvadi jednu konzervu bez poklopca sa ručkom od žice, takozvanu konatu, i pozva ih da sjednu u hlad razgranatog brijesta i napiju se vode koju konatom zahvati iz kanala kojim je voda isticala ispod tamnog zasvedenog otvora. Nakon toga ustade i donese šarenu torbicu iz koje izvadi komad pogače, glavicu luka i poveći komad u novinu umotane slanine. Džepnim nožićem otkide po komad pogače i slanine i bez riječi im pruži, što oni prihvatiše bez mnogo nećkanja.

Kad završiše s jelom, upitaše mlinara kako to da je pećina tako plitka i bez ikakvog vidnog otvora, iako iz nje, za vrijeme velikih kiša ističe velika voda. Mlinar im objasni da je voda, nekad davno, velikom snagom šikljala u vis, sve dok nije razbila kameni zid koji se pretvorio u onu gomilu krupnog kamenja. Onako, uzgred napomenu i to, da postoji jedan otvor u zidu pećine, koji je veoma teško primijetiti, jer se nalazi na par metara iznad tla pećine i njime se, nakon svega nekoliko metara, uskim hodnikom može stići do obale velikog podzemnog jezera kome se ni pomoću najbolje lampe ne može vidjeti kraj. Njih dvojica se iznenađeno pogledaše. Ne razmišljajući i bez oklijevanja, Mirko ga upita sa primjetnim nemirom u glasu.

- Pa kako se može doći do toga ulaza? Trebaju li stube ili kakva užad?

- A što je, - potsmješljivo ih upita brkati mlinar, - da nećete da se tamo penjete..? E, ako biste mene pitali ne bi vam preporučio, iako se nije baš mnogo teško uspeti do prve stope, no poslije je muka...

Da bi zabašurili stvar, pitaše ga da li ima ljudi koji to znaju i koji tamo ulaze, na što im on odgovori da je to vrlo rijetko ali ipak ima. To je teško i zaključiti jer narod svakodnevno u nju ulazi i izlazi, ali se nikako ne može znati da li se neko i popeo do toga jezera. Njemu se, lično, čini da godinama niko tamo nije ulazio, čemu je i rat doprinio, jer je narod cijelo vrijeme rata dolazio da ono malo žita samelje i što prije ide kući. U to zlo vrijeme i nije imalo mnogo da se melje, jer su Talijani pljačkali i palili žito kako bi narod trebovanjima držali u pokornosti. Reče da je baš prije neki dan vidio neke ljude koji su tuda prošli noseći nekakve vreće i nekakvu balu iz koje je virilo nešto poput vesla. Ne zna da li su sve to vratili nazad, no ako dobro promisli sigurno nijesu, jer koja bi avetinja nešto uz brdo teglila ako mora da ga vraća nazad. Bilo je to, reče, baš sinoć ili preksinoć.

Na ove riječi. njih dvojica se trgoše, uveliko nestrpljivi zbog ovog iznenadnog saznanja, te se na brzinu pozdraviše sa mlinarom koji osta zbunjeno gledajući za njima, dok oni pohitaše da se što prije vrate do zadruga, kako bi Anđelka pitali da li je primijetio kakav sumnjivi znak. Već naslućujući da bi ono pravo skrovište moglo biti u ovoj zaturenoj pećini, ubrzaše korak i uskoro se nadjoše u blizini zadruga gdje ih je, oslonjen na čvornovato stablo jedne vrbe, Anđelko nestrpljivo očekivao. Uzani i duboki klanac rijeke, već bjehu počele ispunjavati duboke popodneve sjenke, nagovještavajući skorbu večer i uveliko najavljuvale dogovoreni susret sa majorom, te se Anđelko ljutito izgraja na njih.

- A đe ste više...? Evo se opućih čekajući i već sam mislio da su i vas spretali! Vrijeme je da krenemo naviše, jer smo se dogovorili... s...

Hitro ga prekidoše ljutitim siktanjem, grčevito pritiskajući kažiprst na usta, te Anđelko naprečac umuknu i ljutito rukom nastavi pokazivati iza sebe, gdje oni u prostranom zadružnom dvorištu uznemireno spaziše dobro poznati kamion. Bez velike priče se odšunjaše do strme padine, odakle je staza počinjala njen strmoglavi uspon.

Na izvoru napuniše bocu vodom, pri tome Anđelku ukratko pričajući o razgledanju pećine i razgovoru sa mlinarom, iz koga su naslutili da bi Đelo mogao biti zatočen baš u ovoj pećini koja, osim toga, počinje velikim i razuđenim podzemnim jezerom. Nakon kratkog odmora, nestrpljivo požuriše strmoglavlom stazom do prašnjave ceste, gdje u žbunju iza oniske međe nadjoše pogodno skrovište u kome odlučiše sačekati nailazak majora Jankovića.

Ne potraja dugo, kad visoko u brdu ugledaše oblak prašine koji je najavljuvao dolazak auta, te ostadoše u napetom očekivanju, sve dok se iza okuke ne ukaza prašnjavi džip i pred njima zaustavi u oblaku prašine koji se nastavi vrtložiti, sve dok ga večernji povjetarac nije raznio po okolnom žbunju. Mirko se prvi prenu, njima dvojici dajući znak da ostanu skriveni iza međe i da se ne miču, pa istrča na cestu i priđe džipu u kojem je major Janković sjedio okružen nekolicinom

mladih i dobro naoružanih ljudi. U jednom dahu mu ispriča o pećini i mlinaru koji je vidio neke ljude da su nešto pronijeli u njenom pravcu, te zbog toga slute da su Đela vjerovatno tamo i sklonili na nekom od nedostupnih i dobro skrivenih mjesta.

Major ga ćutke i strpljivo sasluša, pa se zatim okrenu onoj trojici uniformisanih momaka iza sebe, otsječno izdajući jedno kratko naređenje, nakon čega oni iskočiše iz džipa i hitro osuljaše niz strmu stazu u pravcu rijeke. Nekoliko trenutaka je zamišljeno ćutao, prije nego izađe i rukom pokaza u pravcu brda čijom sredinom se protezala jedva primjetna međa iza koje se naslućivao nevidljivi put koji je vodio do ivice dubokog rječnoga klanca. Iz malog drvenog sanduka izvadi tri zelene vojničke baterijske lampe koje mu odlučno tutnu u ruke, istovremeno mu, svojim dubokim glasom dajući jasne instrukcije, što da urade i kako da postupe.

- Pođite ovijem prijećcem sve do raskršća đe poćinje oni gornji put, koji se kasnije spušta baš do onoga mlina đe ste danas bili... Odatle znate kako se stiže do pećine a kad do nje dođete, snađite se za kakvo drvo ili što drugo kako bi se popeli do toga skrivenog otvora kojim se stiže na jezero i tu saćekajte dok stignemo. Do tada, probajte da ga dozovete i vidite đe se otprilike nalazi. Ajde, brzo, poitajte e će brzo noć, te nema ćekanja...!

Mirko se okrenu da pođe, kad ga major rukom uhvati za rame. Okrenu se i upitno pogleda majora koji se dvoumio oklijevajući u nekoj svojoj namjeri. Prije i nego odlući da mu postavi neko pitanje, major ga strogim glasom upita umije li rukovati kakvim oružjem, na što mu Mirko ispriča o svom signalnom pištolju ali i o svemu onome što je kao mali naućio gledajući starije kako rukuju puškama i pištoljima. Na to mu major pruži omanji pištolj marke Beretta, uz napomenu da je pun, otkoćen i sa metkom u cijevi, istovremeno ga osiguravajući i pokazujući kako ga može otkoćiti u slućaju nužne potrebe.

Spremi se da pođe, kad se nećega sjeti i naglo okrenu, nestrpljivim pokretom ih pozivajući da dobro ćuju i upamte ono što će reći.

- Nemojte, ni slućajno, izlaziti iz pećine, ako u nju budete ušli, pogotovu ako tamo nađete svoga druga... Neizostavno ćekajte dok se neko od nas javi i to lozinkom. Ona će glasiti - zora! Upamtite je dobro - zora! Vaš odgovor na ovu lozinku je - mrak, u slućaju da vam zatraži neko od naših... Jeli vam jasno i jeste li zapamtili? Ukoliko tamo nekoga zateknete i dođete u nepriliku, ostanite mirni i probajte s kakvim prićama i izgovorima da ste slućajno naljegli, iako vam neće vjerovati...

Potvrdi klimanjem glave, uveliko nestrpljivi da što prije krenu.

Nakon toga, major hitro uskoći u džip koji ubrzo nestade u oblaku prašine, dok oni skoro bez daha požuriše uz strmu stazu, kako bi se što prije doćepali gornjega puta koji će ih odvesti do pećine u kojoj je, naslućivali su i grćevito se nadali, bio zatoćen njihov pouzdani drug i vjerni prijatelj.

Nije dugo potrajalo i oni se iznenada nadjoše na okomitom grebenu, odakle staza nastavi da se strmoglavo spušta u klanac, u kojemu, vijugajući medju izbijeljenim oblim kamenjem, pjenušavo tekla rijeka, malim vodopadima se presipajući iz jednog u drugi vir prepun bistre zelenkaste vode, da bi potom mirnije nastavila svoj tok, sve dok se i konaćno ne bi smirila među sprudovima na izlazu iz klanca, gdje se on naglo širio u duboku vijugavu rječnu kotlinu iza čije okuke se jedva nazirala mala varošica nad kojom se nadnosila visoka zaravan, na svom isturenom dijelu omedjena nazubljenim ruševinama nekadašnjeg grada.

Strmoglavom stazom, koja je oštro vijugala okomitom padinom klanca, hitro se slomataše do iznad najgornjeg mlina, odakle se neopaćeno uputiše ka ulazu u pećinu iz koje je izvirao prohladni sumrak i miješao sa sve dubljom sjenkom koja je nezadrživu potapala duboki klanac, na čijem visokom grebenu su lagano i neumitno trnuli zadnji sunćevi zraci. Još iz daleka, na bijelim oblucima primijetiše nekoliko sasušnih stabala, tu doplavljenih i medju kamenje uglavljenih vodenim strujama.

Užurbano i sa naprezanjem, nekako išććupaše par stabala sa kojih preostale grane polomiše skaćući na njih, te ih konaćno uprtiše na gola ramena, po jedan od njih sa svakog kraja i posrćući preko oblog kamenja krenuše ka ulazu koji se tamnio u dnu stjenovite padine. Uskoro se nadjoše u velikoj dvorani kroz koju su uznemireno i u jatima lepršali slijepi miševi, spremajući se za noćni lov.

Jedva nadjoše onu skalu sa koje je bilo moguće dohvatiti se uskog otvora iza kojeg su slutili podzemno jezero o kome im je, prilikom njihovog popodnevnog susreta, govorio brkati mlinar. Pomažući jedan drugog, s mukom se uspeše na usku skalu i ona dva stabla postaviše tako da su se uz njih mogli uspentrati do oštre ivice. Prvi se uspentra Mirko, nakon što svoju torbicu predade jednom od njih, da bi je nakon toga odmah preuzeo i iz nje hitro izvadio jednu od baterija, kako bi, sebi i drugima, mogao osvjetliti ovaj nepoznati i prijeteći prostor, u koji su sa zebnjom ulazili. Nesigurno i sa velikim oprezom se popeše na uski prostor iza koga se otvarao uzan i krivudav ulaz kamenitog hodnika koji je dosta strmo nastavi silaziti u neprozirni mrak, u koji Mirko uperi baterijsku lampu. Neobično snažan snop svjetlosti obasja kameniti hodnik koji je iznenada skretao, za trenutak izgledajući kao da se na tome mjestu i završava. Jedan za drugim nastaviše da se spuštaju, napeto osluškujući odjeke svojih koraka koji su se miješali sa nerazgovjetnim šumovima, sve više bili nalik na daleki potmul žubor. Uskoro prodoše i ono mjesto gdje je hodnik naglo skretao i nakon nekoliko koraka nadjoše na ulazu u ogromnu podzemnu dvoranu, kojom se, skoro u nedogled, prostiralo tamno jezero, sa čijeg mirnog ogledala su se odbijali snopovi svjetlosti baterijskih lampi, istovremeno otkrivajući i dubinu njegovih bistrih voda.

Bez daha zastadoše, nemirno vitlajući snopovima svjetlosti, koji su sve jasnije otkrivali oblike ove velike dvorane, za trenutak zaboravljajući zbog čega su se uopšte i našli u tim prijetećim i nepoznatim prostorima. Utoliko jače ih obuze strah i nemir, kad Mirko iznenada, iz svega glasa izviknu Đelovo ime. Višestruki odjeci zaglušiše, ne samo njihove ustreptale misli već i žestoki šum sopstvenih damara.

Nakon toga, pećina utonu u još dublju tišinu, dok su napeto osluškivali bilo kakav zvuk koji bi im osvjedočio da nekoga ima u tom neprozirnom mraku. Uprkos dugom i napetom osluškivanju, osim bućkanja kapi sa svoda pećine i jedva razgovjetnog žubora vode, nikakvog drugog zvuka nije bilo. Pošto se malo oslobodiše, polako i nesigurno se razidoše obalom podzemnog jezera, nesigurno pokušavajući da odgonetnu rijetke tragove na izbrazdanom kamenitom tlu i talogu koji je ispunjavao plitke pukotine. Ne potraja dugo kad se Miki i Mirko nanovo sastaše, već u nejasnoj namjeri da ovaj očevidno neuspješan pokušaj prekinu i što prije izadju u sumrak večeri kako bi s olakšanjem odahnuli od tjeskobe i mraka ovih nepoznatih i prijetećih prostora.

Skoro da se, više pogledima nego li riječima, već bijahu dogovorili da ovu jalovu rabotu i stvarno prekinu, kad se iz dubine mraka začu Anđelkov uzvik:

- 'Ajte ovamo, evo nekakav čun i vesla! Đelo mora da je tu neđe, đe se ne može doći bez čunom. Dajte da probamo 'oćemo li ga naći, jer mora da je na izmaku snage...

Brzo i postideno se uputiše u pravcu odakle se čuo Anđelkov glas, gdje ga nadoše nagnutog nad malim vojničkim čamcem od aluminijuma, koji je mogao da preveze dvije osobe i napeto stadoše dogovarati ko će njim poći da istraži sve uglove pećine, kako bi se u potpunosti uvjerali da li je Đelo tu ili ne.

Dogovor prekide Mirko time što odlučno zgrabi veslo i prevrnuti čamac pokuša jednom rukom porinuti u mirnu vodu jezera. Ostali priskočiše i bez riječi mu pomogoše da porine čamac, istovremeno ga pridržavajući dok se Mirko nije smjestio, nespretno s ramena skidajući otežalu torbicu i predajući je njima, istovremeno im dajući uputstva kako da upotrijebe oružje ako bude trebalo.

Nakon toga, Mirko nevično zavesla mirnom vodom, svaki čas zabacujući veslo s jedne na drugu stranu, dok su mu oni baterijama osvjetljavali okolne prostore. Vidiješi da na ovaj način sporo odmiče, nesigurno priđe strmim zidovima dvorane i svoju mučnu plovidbu, nastavi veslom i golim rukama se otiskujući o kamenite zidove i ispupčenja. Odjednom, iznenadno i nestade, neočekivano skrećući iza stjenovitog grebena, iza kojeg se otvori do tada nevidljiv rukavac pećine. Zagrcnuti od iznenadnog nemira, ostadoše u napetom očekivanju i svjetlosne snopove svojih lampi zajednički uperiše u visoki svod pećine, nadajući se da će Mirku otsjaj biti dovoljan da vidi što se nalazi u nepoznatim prostorima.

Ne potraja dugo, kad začuše Mirkov uzbuđen uzvik da je našao Đela, čemu se obradovaše istovremeno odahnuvši s olakšanjem ali ipak ostajući u napetom i neizvjesnom očekivanju. Maleni čamac se ubrzo pojavi iza kamenitog grebena, dok su oni stajali začudjeno gledajući kako se Mirko, naizgled i dalje sam u njemu, grčevito batrga nespretno pokušavajući da što prije dovesla

do njih. Tek kad se dovoljno primače, na dnu čamca ugledaše poveći smotuljak nečega što je trebalo da bude njihov drug Đelo. Nakon što Mirko izađe iz čamca, hitro priskočiše da očevidno iscrpljenom Đelu pomognu izaći iz njega, što im s mukom i pođe za rukom, jer se on jedva držao na nogama. Konačno ga izbaviše iz umrljane vojničke dekice, pažljivo mu odvezaše noge i ruke, a onda se, pridržavajući ga, nesigurno uputiše ka izlazu.

Mirko u međuvremenu već bješe stigao do izlaza, odakle im rukom dade znak da stanu, dok sam nesigurno proviri u polumrak pećine, napeto gledajući da li ima koga u njoj. Više naslućujući nego što je mogao vidjeti, učini mu se da se neko stvarno krije u jednom od tamnih uglova, što ga ispuni nemirom te nesigurno doviknu u mrak:

- Lozinka!

Umjesto odgovora, začu se škljocanje zatvarača i reska naredba:

- Stoj! Ne mrdaj i ruke uvis!

Umjesto da poslušaju, Mirko se munjevito skotrlja niz uski hodnik. Istovremeno se prolomi jak pucanj, nakon koga pećnom odjeknu lepršanje bezbroj slijepih miševa, koji se, u ogromnom jatu, stadoše vrtložiti ispod kamenitog svoda. Kao po komandi, hitro pogasiše svoje baterijske lampe, u strahu se pribijajući uz vlažni i hladni zid pećine. Mirko ustade i siktavim glasom naredi da se sklone tamo gdje je hodnik skretao, opominjući ih da bi nepoznati napadači mogli baciti i bombu, pa da ne nastradaju svi skupa. Istovremeno iz svoje torbice izvadi signalni pištolj i ne oklijevajući, kroz uzani ulaz ispali raketu koja udari u niski svod i raspršta u bezbroj jarko crvenih iskri koje se rasuše i nastaviše goreti među oblucima, pećinu i dalje ispunjavajući jarkom crvenom svjetlošću. Skoro u isti mah, pećina se ispuni dimom, pucnjavom i uzvicima, da bi nakon zaglušujuće detonacije ručne bombe, odjednom nastao muk. Ne potraja dugo, kroz pećinu odjeknu poziv na predaju, nakon čega nanovo nastade duboki tajac.

- Predajte se! - naredba nanovo odjeknu pećinom, ovoga puta mnogo jače i sa veoma prijetećim prizvukom.

U suprotnom uglu pećine nastade neko komešanje odakle dvije tamne prilike, uzdignutih ruku, nesigurno izadoše iz tamne sjenke. Kroz zasvedeni ulaz pećine hitro pritrčaše dvojica momaka majora Jankovića i onu dvojicu dosta grubo izguraše izvan, gdje su ih ostali nestrpljivo očekivali. Dječacima se ote uzdah olakšanja, kad iz daljine začuše duboki glas majora koji doviknu:

- Zora sviće, momci! Ajde, izlas'te, e ćemo omrknuti ođen... 'Ajte brzo!

Nije im to trebalo reći dva puta, te oni, uz radosni žagor, prvo pomogaše da iznemoglog Đela, čije desno oko bijaše zatvoreno i podliveno krvlju a preko ošišane glave tamnila dugačka ogrebotina pokrivena skorenom krvlju, spuste kroz uzani otvor, gdje ga majorovi momci spremno prihvatili i pažljivo spustiše na tlo pećine pokriveno oblucima. Jedan za drugim su silazili i redom prilazili majoru, kako bi mu zahvalili stiskom ruke, pri čemu je on svakog ponaosob ispraćao tapšući ga po ramenu svojom teškom rukom.

Zadnji mu priđe Anđelko, nesigurno i oklijevajući, zbog čega ga major pažljivo odmjeri i, kao da se nečega sjeti, požuri da ga upita:

- Ej, koji si ti...?

- Ja sam Anđelko! Mlađi sin Pera poduzimača.

- Hm, čekaj malo... Da nijesi ti onaj te mitraljezom pobi one kokoške i ove moje momke, - pri tome rukom pokaza iza sebe, gdje su stajali naoružani momci, s nelagodnom se pogledujući i premještajući s noge na nogu, - omeo pri vršenju dužnosti. Znaš li ti koja kazna slijedi...

- Ja nijesam učinio ništa drugo, bez što sam izvršio zadato naređenje! - hitro ga prekide Anđelko.

- Kakvo i čije naređenje!?

- Majke moje, ada čije drugo.

Major naglo začuta i pruži svoju dlakavu ruku, koju Anđelko bojažljivo prihvati oprezno prolazeći ispred njega i ispod oka gledajući naoružane momke koji ga ispratiše mrkim pogledom. Major zbudjeno pogleda za njim, pri tome jedva čujnim glasom, onako više kao za sebe, mrmljavajući:

- Hm, pa da, u kakvom drugom društvu bi mogao i biti... Đavolko a ne Anđelko.

Ispred pećine je uveliko vladao suton na kraju vrelog ljetnog dana, ali je ipak bilo vidno toliko da se bezbjedno spustiše stazom koja je strmo vodila pored samog mlina, ispred koga ih

zbunjeno dočeka brkati mlinar, začuđenim pogledom netrnce prateći neobičnu povorku. Lice mu se ozari, kad među ostalima ugleda Mirka i Mikoga, te im namah galijotski namignu, pri tome svoje guste obrve podižući u znak priznanja, na što mu se oni, umjesto pozdrava, vedro osmjehnuše.

* * *

Noć je već uveliko bila odmakla, kad se povorka od dva džipa i velikog kamiona koji je brektao na začelju, izbila iza stjenovite okuke i krenula strmom cestom spuštati u usnuli grad u kome su dremljivo žmirkale rijetke svjetiljke. Na čelu ove zakašnjele kolone prašnjavih vozila nalazio se džip, u kome je major sjedio pored mladog vozača odjevenog u novu englesku uniformu, dok su se oni, napeto pridržavajući Đela umotanog u vojničku dekiću, tiskali na zadnjim sjedištima, jedva čekajući da stignu u grad, i odnesu ga u bolnicu kako bi ga tamo što prije previli i nahranili, jer se jasno vidjelo da je potpuno iscrpljen.

Na raskrsnici kod "Dobrovoljnog Vatrogasnog Društva", džip sa majorom skrenu u Ivan Begovu ulicu, dok ostala vozila Grahovskom ulicom nastaviše u pravcu Nove varoši, gdje se nalazio po zlu poznati zatvor, u narodu zvani "Bogdanov Kraj", kako bi tamo smjestili pohvatane razbojнике. Uskoro se nađoše pred malom portirnicom, iz koje ih je začuđeno i sa strahom posmatrao bunovan i neobrijan portir, neodlučan da li da odmah izađe i otvori kapiju ili da čeka da mu se, glasno i jasno - naredi.

Na majorov znak hitro istrča i otvori zarđalu kapiju koja sumorno škripnu i prašnjavi džip propusti na šljunčanu stazu, koja ga odvede do prijemnog odjeljenja bolnice, iz kojeg istrčaše u bijelo obučeni momci sa nosilima i bez riječi prihvatiliše Đela umotanog u vojničku dekiću, iz koje odjeknuše njegovi prigušeni jaući, kojima ih opomenu i na sopstveni umor koji tek sad osjetiše u svoj njegovoj težini. Nakon što umornim pogledima ispratiše momke sa nosilima na kojima se i lroz duboki mrak tamnio neobičan zavežljaj, major ih pozva u džip kako bi ih, u ove kesne sate, razvezao po gradu i prema potrebi smirio rodbinu ostalu u grozničavom očekivanju i mučnoj neizvjesnosti.

Uskoro se nađoše u Skadarskoj ulici, gdje Mirko i Anđelko spremno iskočiše i zu kratak pozdrav spremiše da pođu u mrak, kad ih u tome zaustavi duboki majorov glas:

- Stanite malo, čočo, de ste krenuli... Imamo mi još mnogo toga što treba zajednički da sredimo i o čemu se još moramo dogovoriti. Kad se dignete, zajedno dođite u ispostavu da napravimo izvještaj a onda ćemo zajedno u bolnicu...

Ponovo krenuše u mrak, ali ih u tome ponovo zaustavi majorov glas.

- A ti mali..., Đavolko, s moje strane pozdravi tvoju dobru majku - mučenicu i reci joj da je Pero dobro i zdravo, da je zadovoljan rabotom i da će uskoro doć doma... 'Ajde, laka ti noć, pa da se vidimo sjutra... Ma, kakvi sjutra, evo je to uveliko danas.

Podne je bilo uveliko prošlo, kad se Anđelko uspenra pod krov teze i stade buditi Mirka, dugo i uporno ga drmausajući, pri tome glasno uzvikujući njegovo ime. Bunovan i pospan, Mirko se s mukom uspravi zbunjeno osvrćući oko sebe, pa kad ugleda Anđelka, umiri se i nanovo ispruži, namještajući se da nastavi svoj tvrdoglavi san. Sluteći njegovu namjeru, Anđelko mu ponovo priskoči, odlučan da ga svakako probudi i opomene na obavezu koju im je nametnuo major Janković, a osim toga ionako moraju i u bolnicu da vide u kakvom stanju im je drug, za čiji spas su se tako nesebično zauzeli. Ubrzo im se pridruži i Miki, koji reče da je već navraćao, no pošto mu nije uspjelo da Mirka probudi, prvo je otišao da nešto odnese babi u Medovinu, računajući da će buđenje srediti Anđelko, kako je i bilo.

Podne je već bilo davno prošlo kad se nađoše u ispostavi gdje ih dočeka brkat i mrzovoljan momak u engleskoj uniformi, koji se očevidno dosadjivao sjedeći na klimavoj drvenoj stolici. Na njihovo pitanje da li je tu major Janković, momak se naglo prenu i uozbilji, skoro ljutitim glasom ih opominjući da su dobrano zakasnili jer se major uputio u bolnicu de će ga možda zateći ako

pohitaju.

Sa neskrivenim osjećanjem krivice, čuteći se zaputiše u bolnicu, gdje majora stvarno zatekoše u jednoj od manjih prostorija gdje, nagnut nad jednim od dva kreveta, nepomično sjedi na bijelo obojenoj metalnoj stolici. Čim ih ugleda, major ustade da se s njima pozdravi, nakon čega im ponudi stolicu. Mirko stolicu primače krevetu i pošto sjede učini mjesto kako bi i Miki mogao sjesti do njega, dok se Anđelko bojažljivo spusti na ivicu kreveta. Prije nego zaustiše da nešto kažu, prvo zabrinuto osmotriše Đelovu tako obmotanu gazom, da je iz nje virio samo nos, dio usta sa jedva primjetnim izrazom bola i bisto tamno oko koje ih je upitno posmatralo. Prvi mu se obrati Mirko, pitanjem koje je imalo prizvuk neskrivenog prebacivanja:

- A što, jadan, pušti da te tako nagrde? Moga si i sam znati da bi te mi u tome svakako podržali i za tebe učinili više no vrijede ove džidže-midže, pa koliko god one bile zlatne....

Na to se preko Đelova bistrog oka navuče pramen sjete, dok onaj bolni izraz sa vidljivog kraj usta iščeze da bi na njegovo mjesto stupio jedva primjetan podsmjeh. Nakon kratke stanke, Đelo im, skoro se rugajući, odgovori:

- E, blago vi u pamet...!?! Ali vi stvarno mislite da bi me oni, poslije tog lijepog i vaspitanog priznanja, pogladili po kosi i uz napomenu da pozdravim doma... puštili da idem đe me volja? E. bistri li ste... !?

Nakon toga začuta, pa kao da što prije želi raščistiti sa tim kako bi bilo kad bi bilo, odlučno nastavi.

- Nijesam ja, avetinje moje, takvi junak da radi vas puštim da me oni nagrde i obogalje, no sam sigurno zna da su na sve spremni te sam se zbog toga o svome prknu zabavio, isto tako znajući da mi je jedini spas u ćutanju a i računajući da ćete, dati, učiniti za mene barem pola od onoga što bih ja za vas.

Nakon ove Đelove izjave utonuše u ćutanje, dok je major, oslonjen na okvir prozora, gladio svoju četvrtastu bradu zamišljeno zagledan u okrugle, kratko očišane glave, napregnuto nagnute nad bijelim krevetom. Odmah zatim među njima nastade graja i prepirka, koju prekide krupna sestra, opominjući ih da je posjeta završena. No, čim namrgođena sestra nestade, raspravu nastaviše sa još više žara sve dok ich major ne opomenu i pozva da krenu, pa će dalju priču nastaviti drugom prilikom. Na to se oni osvrnuše i medjusobno pogledaše, jer potpuno bjehu zaboravili na njegovo prisustvo. Vidijeć i njihovu zbunjenost, major se blago nasmiješi i pozva ih da krenu, govoreći:

- A jeste li zaboravili da treba i sa mnom popričate...? Ajde, pokret, pa da autom učinimo dva-tri počasna kruga, kako narod ne bi što grдно mislio o cijeloj raboti a možete mislit kakve priče kruže gradom.

Nakon vožnje ulicama kojima je vrvio narod, džip sa majorom i dječacima se zaustavi pred omrznutom ispostavom narodne milicije u Zmajevoj ulici. Iako jedna od malih poprečnih ulica i ova je bila puna naroda koji je ljubopitljivo posmatrao čudnu povorku od tri dječaka, na čelu koje stupaše krupni i naočiti major OZN-e, Dušan Janković, pri čemu dječacima i konačno postade jasno koju sreću su imali da sretnu jednog takvig čovjeka u bezizlazu jedne nepredviđene pustolovine.

Uprkos napadnoj radoznalosti naroda koji je vrvio tom kratkom ulicom koja se, tu odmah iza ćoška, ulivala u glavnu - Njegoševu - osjećali su se, ne samo spokojni već uveliko ponosni čašću koju im je on ukazivao na ovako očevidan način, time ih na najbolji mogući način štiteći od podozrivosti koja je tada vladala među ljudima.

Uskoro se nađoše u prostranoj majorovoj kancelariji, gdje ih on ponudi da sjednu ali oni ostadoše da stoje ispred velikog pisaćeg stola, time podsvjesno iskazujući poštovanje njemu, koji je to kudikamo više zasluživao od onih nabusitih i mrgodnih nastavnika i profesora kojima su svakodnevno morali da ustaju na početku školskih časova. Major zadje iza pisaćeg stola ali ne sjede, već se zamišljeno zaustavi i desnom stisnutom šakom osloni na njegovu glatku površinu, dok lijevu ruku ostavi sakrivenu na leđima.

Odjednom se prenu, redom pažljivo osmotri i svojim dubokim glasom postavi pitanje upućeno svima zajedno ali opet na neki način svakom od njih ponaosob.

- Dobro momci, koliko znam sva trojica ste pri kraju osmoljetke, što znači da uskoro idete na neke škole?

Dječaci se iznenađeno pogledaše, ne znajući što da odgovore, dok se samome Mirku ne ote:

- Da imam kakvoga načina, najradije bih u Umjetničku školu u Herceg Novi, ali o tome više, ni slučajno, nema priče...

Ostala dvojica prvo iznenađeno pogledaše Mirka a onda upitno jedan drugog, da bi se nakon toga bez riječi okrenuli majoru u napetom očekivanju što će on da kaže. Major nije izgledao mnogo iznenađen odgovorom. Nakon što trenutak ostade da ih nijemo posmatra, ispravi se i, pogleda izgubljenog u blistavoj večernjoj svjetlosti poznog ljeta, koja se raskošno ulivala kroz uski prozor, nekim čudnim, skoro naredbodavnim glasom se obrati dječacima.

- Hm, dobro ... Da ne činimo veliku priču, jer je ovi dječaci pomenuo baš ono o čemu sam htio da s vama popričam. Vi znate ili barem naslućujete, da ovo blago te ste našli, vama pripada samo jednim malim dijelom, dok mo novim zakonima sve što se nađe s namjerom ili bez nje, bez pogovora prelazi u vlasništvo naroda...

Nakon ovog uvoda major zastade, još jednom svojim prodornim pogledom odmjeri dječake i nastavi.

- Da ne dužimo... Taj isti narod ima onu izreku da "...nije zlato sve što sija...", pa vala ni ovo te ste ga našli, iako ono stvarno sija i jeste zlato ali momke ka što ste vi, ne bi ni ono smjelo da zabljesne. Zato ćemo lijepo da se dogovorimo... Od ovoga što ste zakućili, uzećete i među sobom podijeliti one dukate, jer su oni takoreći svačiji i ničiji a onaj nakit ćete predati kako bi ispoštovali zakon i pokušali da nađemo prave vlasnike, kojima oni čine pravu vrijednost.

U ovom ratu, sa mnozinom koji su mislili i osjećali kao ja, borio sam se za jedan novi svijet u kome će najveće bogatstvo predstavljati ljudskost obogaćena znanjem, zato ću vam oduzimanje toga "blaga" nadomjestiti mogućnošću da se toga znanja domognete, kako bi za sebe i ostale mogli stvoriti taj novi svijet. Do tada imate dovoljno vremena da prema iskrenoj želji i sposobnostima, izaberete svoj budući poziv... Velim poziv a ne kakvo šćardijsko uhljebije! Jer, da bi mogli graditi novi svijet, prvo treba sebe da izgradite na amanetima predaka, da bi ih dodatno oplemenili i predali potomstvu na čuvanje...

Skoro ostajući bez daha, nakon nenamjerno dugog govora, major ućuta i rukom umorno prevuče preko čela. Nanovo se osvrnu i osmotri dječake koji su, jednako bez daha i gledajući ga netrmice, upijali svako od s vidnom mukom izgovorenih riječi. Nakon male stanke, major im se ovoga puta skoro naredbodavno obrati.

- Dakle, kao što vam već rekoh, svaki od vas može računati sa solidnom stipendijom da pođe i ući ono što iskreno i bez prinude želi. Siguran sam da izdaleka nema bolje rabote u koju bi se bolje i sa više nade i smisla mogle narodne pare uložiti...

Poslije ovih riječi, major se ispravi i uz napomenu da je priče bilo više nego dosta, priđe i rukova se s dječacima, nakon čega ih isprati do vrata u kojima ostade stajati sjetno zagledan za dječacima koji bez žurbe siđoše niz stepenice i konačno nestadoše u mlakom ljetnom predvečerju.

Zatvarajući vrata, major promrmlja nešto nalik na krhotine stihova davno naučene pjesme.

- ...evo zore, evo dana...

Majske!!!

